Ватанни севмак иймондандур!

ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ

Ўзбекистон Халқ демократик партиясининг газетаси

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

1993 йил 30 декабрь, пайшанба № 252—253 (21.604). Сотувда эркин нархда.

ЎН ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ЎН ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИ КЕЧА ЎЗ ИШИНИ ЯКУНЛАДИ

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн тўртинчи сессияси тўғрисида

АХБОРОТ

28 декабрь куни Тошкентда ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн тўртинчи сессияси иш бошлади. Уни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раисининг ўринбосари Э. Халилов очди.

Мажлис аҳли бевақт вафот этган Ўзбекистон халқ депутати Тожихон Зойитбоева хотирасини бир дақиқа сукут билан ёдга олди.

Мандат комиссиясининг раиси Ш. Мирзиёевнинг маърузасини тинглаб, Олий Кенгаш 1993 йилнинг 31 октябрида Қорақалпоғистон Республикаси 479- Беруний сайлов округидан сайланган Бозорбой Хайитбоевич Ўразалиевнинг депутатлик ваколатини тўғри деб топди.

Депутатлар сессия кун тартибини тасдиқладилар ва котибиятни сайладилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Олий Кенгаш сессиясида нутқ сўзлади.

Қисқа танаффусдан сўнг мажлис ўз ишини давом эттирди. Уни Олий Кенгаш Раисининг ўринбосари Б. Бугров олиб борди.

«Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида»ги қонун лойиҳаси юзасидан Олий Кенгаш Раисининг ўринбосари Э. Халиловнинг маърузаси тингланди. Қонун қабул қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайловлар ўтказувчи марказий сайлов комиссияси тузилди.

Ўзбекистон молия вазири Э. Боқибоев 1994 йилги республика бюджетининг асосий кўрсаткичлари тўғрисида маъруза қилди. Мазкур масала юзасидан Олий Кенгашнинг қарори қабул қилинди.

Иқтисодийислоҳот, бюджет сиёсати ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш қўмитаси раиси Э. Хўжаевнинг маърузасига биноан Олий Кенгаш «Жисмоний шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқлар тўғрисида», «Тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи жисмоний шахслардан рўйхатга олганлик учун ундириладиган йиғим ва бундай шахсларни рўйхатга олиш тартиби тўғрисида»ги Қонун лойиҳалари, «Ўзбекистон Республикаси фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги Қонунга ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Қонун қабул қилинди. Депутатлар ушбу қонунларни бир овоздан қабул қилдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси Ш. Йўлдошев соғлиги ёмонлашгани туфайли ўз вазифасидан озод қилишни сўраб ёзган аризасини ўқиб берди.

Депутатлар Ш. Йўлдошевнинг илтимосини инобатга олди.

Президентнинг таклифига кўра Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раисининг ўринбосари Э. Халилов Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи этиб тасдиқланди.

Парламентнинг кечки мажлисини Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов бошқарди.

Фан ва экология масалалари қўмитаси раиси А. Жалиловнинг маърузасига биноан «Стандартлаштириш тўғрисида»ги, «Метрология тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонунлари қабул қилинди.

«Маҳсулотлар ва хизматларни сертификатлаштириш тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси, «Ўзбекистон Республикасида кооперация тўғрисида»ги Қонунга ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Қонун лойиҳаси муҳокама қилинди. Мазкур масалалар бўйича саноат, халқ истеъмоли моллари, аҳолига хизматлар кўрсатиш ва савдо қўмитаси раиси Ф. Нажмиддиновнинг маърузаси эшитилди. Мазкур қонунлар ҳам қабул қилинди.

* * *

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн тўртинчи сессияси 29 декабрь куни ишини давом эттирди. Мажлисни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов бошқарди.

Халқ депутатлари номидан Э. Халилов Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовни бу лавозимга сайланган кунига икки йил тўлиши муносабати билан қизғин табриклади.

Сессия «Айрим Қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги Қонунни муҳокама этди ва қабул қилди.

Депутатлар Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик, иқтисодий иттифоқ тузиш ҳақидаги шартномаларни, давлатлараро Евроосиё кўмир ва металл бирлашмасини тузиш, қуролли тўқнашувлар қурбонларини муҳофаза қилиш борасидаги энг муҳим чора-тадбирлар, қочоқлар ва кўчишга мажбур бўлган шахсларга ёрдам кўрсатиш, Афғонистонда ва ҳарбий ҳаракатлар олиб борилган бошқа давлатларда ҳалок бўлган ҳарбий хизматчиларнинг оила аъзоларига давлат ижтимоий ёрдами кўрсатиш тўғрисидаги битимларни тасдиқладилар, шунингдек, халқаро фуқаро авиацияси хавфсизлигига доир конвенцияларга ҳамда протоколга қўшилиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

«Ўзбекистон Республикаси халқ таълими ходимлари кунини белгилаш тўғрисида»ги ҳамда «Ватан ҳимоячилари кунини белгилаш ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунлари қабул қилинди.

Сессия ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов қатнашди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн тўртинчи сессияси ўз ишини тамомлади.

ВАТАНИМИЗНИНГ САЛОҲИЯТИ ВА ОБРЎЙИНИ ЯНАДА ОШИРАЙЛИК

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИ ЎН ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

Ассалому алайкум, қадрли дўстлар, биродарлар, халқ ноиблари!

Аввалambor, сизлар билан учрашганимдан, дийдор кўришганимдан хурсанд эканимни изҳор қилмоқчиман.

Мана, қарийб тўрт йил давомида халқимиз бизларга топширган вазифаларни бажаришда, ўз фаолиятимизда бир-биримизга суяниб, таяниб ишлашда, хизмат қилишда шахсан мен сизлардан катта куч-қувват, кўмак ва ёрдам топяпман.

Шу тўрт йил мобайнида қанча-қанча синовлар, машаққатли тўфонларни, айни замонда шарафли, ҳаётимизда из қолдирган ишларни — воқеаларни бошимиздан кечирдик.

1. Ўзбекистонимизнинг Биринчи Президенти биринчилар қаторида сайланди, шу билан мустақиллик йўлида илк қадам қўйилди.

2. Юртимизни, жафокаш халқимизни ноўрин иғво—маломатлардан халос этиш, ўзбек номини тоза-пок сақлаш мақсадида қилинган ҳаракатларимиз ўз натижасини берди.

3. Мустамлакачилик, мустабидлик, мутелик исканжасидан, собиқ марказ тазйиқларидан озод бўлдик, ўз тақдиримизни ўз қўлимизга олдик.

4. Истиқлол йўлида дадил юрдик. Тарихимизга, маданиятимизга, маънавиятимизга, ўзлигимизга таяниб, жаҳоннинг илғор тажрибасига суяниб ички ва ташқи сиёсатимизни аниқладик, дунё ҳамжамиятига тенг ҳуқуқли аъзо бўлиб кирдик ва Ўзбекистоннинг салоҳиятию обрўсини намойиш этдик.

5. Маънавиятимизни инқироз исканжасидан олиб чиқдик; аждодларимиз, шу муқаддас заминда яшаган, башарият тарихида улкан из қолдирган алломалар, олимлар — бобокалонларимиздан қолган меросни асрабавайлаб, эъзозлаб, халқимизнинг миллий мафкурасини шакллантириш, дину иймонимизни, анъаналаримизни қадрлаш, обрўйимизни, урф-одатларимизни, миллий қадриятларимизни тиклаш борасида катта ишлар амалга оширилди.

6. Эски иқтисодий сиёсат, ўзини оқламаган тизимни кескин ўзгартириш, янгилаш, замон талабига жавоб берадиган бозор иқтисодиётига ўтишда ўзимизга хос, ўзимизга мос беш тамойилга асосланган йў-

(Давоми иккинчи бетда).

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИГА ЯНГИ ЙИЛ ТАБРИГИ

Жонажон Ўзбекистонимизнинг фарзандлари!

Эркин воқеаларга бой бўлажак Янги йил байрами шодиёналари арафасида сизларни оталик меҳрим билан қутлайман!

Жаҳон халқлари Янги йилни яхши тилак, эзгу ниятлар билан қарши оладилар. Бу байрам, айниқса, сиз — азиз болажонларнинг севимли байрамларингиздандир. Шу кунларда яхшилик рамзи бўлиб яшил тусда товланган арча атрофида жаҳоннинг кўплаб мамлакатлари болалари қўл ушлашиб айрамоқдалар. Бу байрам аҳиллик байрами ҳамдир.

Сизларга шарафли даврда — мустақилликка эришилган қутлуғ даврда яшаш насиб этди. Сиз мустақиллик ва эзгулик фарзандлари бўлиб туғилдингиз. Шу сабабдан, севимли диёримиз Ўзбекистон сизларни пухта билимли, юксак ахлоқли, ватанга садоқатли ўғил-қиз бўлиб етишишингизни тилайди.

Азиз фарзандларим! Ватанимиз, халқимиз, ота-онангиз бахтига соғ бўлинг, юзингиз доим ёруғ бўлсин. Келажагингиз порлоқ бўлишига ишонаман. Сизларни кириб келаётган Янги йилингиз билан яна бир бор чин қалбдан табриклайман.

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВНИНГ АХБОРОТИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг ахборотини тинглаб, Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Иқтисодий ислоҳотларни изчил амалга ошириш, кредит—пул тизимини ҳимоя қилиш ва миллий валютага ўтиш, республиканинг иқтисодий мустақиллигига эришиш, барқарорлик ва фуқароларнинг тотувлигини мустаҳкамлаш, Ўзбекистоннинг халқаро обрў-эътиборини ошириш юзасидан республикада олиб борилаётган ишлар тўлалигича маъқуллансин ва қўллаб-қувватлансин.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, Қорақалпоғистон Республикаси Олий Кенгаши ва Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, шаҳарлар ва туманларнинг ҳокимлари ижтимоий соҳаларга йўналтирилган бозор иқтисодиётини шакллантириш, кредит—банк тизимини, пул муомаласини мустаҳкамлаш, ишлаб чиқариш ва инвестиция фаолиятини барқарорлаштириш ҳамда рағбатлантиришга қаратилган чора-тадбирларни изчил амалга оширсинлар. Республиканинг четга мол чиқариш имкониятларини кучайтириш ва иқтисодиётнинг жаҳон ҳамжамиятидаги бошқа мамлакатлар билан уйғунлашувини янада кенгайтириш, улар билан ўзаро фойдали ҳамкорликни барча чоралар билан ривожлантириш бўйича аниқ мақсадни кўзлаб иш олиб борсинлар.

3. Вазирлар Маҳкамасига хизмат кўрсатиш тармоғи объектларини ажратилган ер майдони билан бирга белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикасининг фуқароларига ҳамда чет эл фуқароларига тажриба тариқасида хусусий мулк қилиб беришга рухсат этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши
Раиси вазифасини бажарувчи **Э. ХАЛИЛОВ.**

Тошкент шаҳри,
1993 йил 28 декабрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИ РАИСИ ВАЗИФАСИНИ ИЖРО ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раисининг ўринбосари Эркин Ҳамдамович Халилов Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи этиб тасдиқлансин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши
Раисининг ўринбосари **Б. БУГРОВ.**

Тошкент шаҳри, 1993 йил 28 декабрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎРТОҚ Ш. М. ЙЎЛДОШЕВ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўртоқ Йўлдошев Шавкат Муҳиддинович саломатлигига кўра эгаллаб турган лавозими — Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси вазифасидан ўз аризасига биноан озод этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши
Раисининг ўринбосари **Б. БУГРОВ.**

Тошкент шаҳри, 1993 йил 28 декабрь.

ЎЗБЕК ДИПЛОМАТИЯСИ: УЧ ЕВРОПА ҚОЯСИ ВА БМТ ЧЎҚҚИСИНИ ЗАБТ ЭТИШ

ТУГАЁТГАН ЙИЛДА РЕСПУБЛИКА ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТИНИНГ БАЪЗИ ЯКУНЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Тугаб бораётган йил Ўзбекистон Республикаси ташқи сиёсати кенг миқёсда фаоллашгани, ўзбек дипломатияси янги халқаро марраларга чиқиши билан характерланади. Кўплаб давлат ва ҳукумат бошлиқлари Ўзбекистонда бўлишди, Ўзбекистон Президенти И. Каримов МДҲ, Швейцария, ГФР, Нидерландия, Туркия, Франция, Буюк Британия мамлакатларига, шунингдек, Бирлашган Миллатлар Ташкилотига ташриф буюрди. Буларнинг ҳаммаси ёш давлатнинг ривожланишидаги қонуний натижаларгина бўлиб қолмай, балки унинг мустақиллигини мустаҳкамлаш шарти ҳамдир.

Давлат раҳбарининг бошқа мамлакатларга сафарлари нафақат сиёсий, иқтисодий ва маданий алоқалар нуқтаи назаридан, балки миллий ва давлат ўзлигини англашининг шаклланиш йўлидаги манзиллар ҳамдир. Бундай сафарлар жаҳон ҳамжамиятида мамлакатнинг ўз ўрнини топишга, давлатнинг геополитик манфаатлари ҳамда имкониятларини англашда, жамиятни ривожлантиришнинг йирик йўналишларини тушуниш ва ишлаб чиқишда катта аҳамиятга эга.

Шуни таъкидлаш керакки, Президент И. Каримовнинг 1993 йилда хорижий сафарларида Европа муҳим ўрин тутди. Бу ўзбек дипломатиясининг 1992 йилдаги «осиё сафарлари»дан кейинги қонуний такомили ҳам эди.

Республика раҳбарининг ташрифлари жамоатчилигимиз диққат марказида турибди, чет эллик кузатувчилар томонидан муҳокама қилинмоқда. Ўзбекистоннинг жаҳон сиёсий ва иқтисодий майдонига чиқишда юртбошимизнинг Германия, Франция, Буюк Британия ва БМТга қилган сафарлари алоҳида аҳамият касб этади. Бундан ташқари, тилга олинган давлатлар дунёдаги иқтисодий тараққий этган еттиликка киради.

БИРЛАШГАН МИЛЛАТЛАР ТАШКИЛОТИДА

Ўзбекистон Президенти БМТ Бош Ассамблеяси минбаридан илк бор нутқ сўзлади. Бош Ассамблеянинг улкан зали Ўзбекистон Республикаси Президентини, унинг жаҳон ҳамжамиятига мурожаатини қизғин қабул қилди, нутқ зўр эътибор билан тингланди. Бош Ассамблея сессиясида қабул қилинган тамойилга кўра бирор мамлакат вакили мурожаат қилганда залда ўтирганларга ўша нутқнинг ёзма матни нусхаси тарқатилади. Ўзбекистон раҳбари чиқишига қизиқиш шунчалик юқори бўлдики, нотиқ сўзини якунлаган заҳоти бошқа мамлакатларнинг дипломатлари ва журналистлари республикамиз вакиллари ёнига келиб нутқ матнидан қўшимча нусхалар беришни сўрашди.

Мазкур тарихий сафарнинг бевосита шоҳиди сифатида кўпчиликка маълум бўлмаган айрим тафсилотлар ҳақида таъкидламоқчи эдим. Бинобарин, халқаро ишларда майда-чуйда йўқ — бунда ҳамма нарса муҳим. Бош Ассамблеяда давлат бошлиқлари ёки турли мамлакатлар ташқи ишлар вазирларининг чиқиши тахминан уч ҳафта давом этади. Биринчи кун, 27 сентябрда эрталабки мажлисда АҚШ Президенти Билл Клинтон сўзга чиқди. Бу ўз-ўзидан тушунарли — БМТ штаб-квартираси жойлашган давлатнинг бошлиғига энг қулай вақт берилади. Бундан ташқари, мазкур нутқ АҚШ янги Президентининг БМТдаги биринчи чиқиши эди.

БМТ Бош Ассамблеяси йўл-йўриқлари ва ўзига хос жиҳатлари билағонларининг фикрига кўра ундан кейинги қулай вақт — келгуси куннинг эртаси эди. Худди ана шу вақт Ўзбекистон Республикаси Президентига тақдим этилди. Шунингдек, сессияда ўзбек делегацияси аъзоларига нуфузли жой — минбар ва раёсатдан узоқ бўлмаган ўринлар ажратилганлигини таъкидлайман.

Ўзбекистон Президентининг нутқи аниқлиги ва пухталиги билан ажралиб турди. Унда умумжаҳон миқёслари ва минтақавий аҳамиятдаги муаммолар ҳам кўриб чиқилди, улуғ ўтмишга эга ва кўҳна ҳамда навқирон давлатнинг келажаги ҳақида гапирилди. БМТ Бош Ассамблеяси минбаридан жаҳон сиёсий харитасида яқиндагина пайдо бўлган мустақил республиканинг ташқи ва ички сиёсатининг барча асосий жиҳатларига муфассал шарҳлар янгради.

Хусусан Ўзбекистон Президенти нутқида минтақавий низоларни тинч йўл билан ҳал этиш, борди-келдини ривожлантириш, Марказий Осиёда хавфсизлик, барқарорлик ва ҳамкорлик масалалари бўйича БМТда доимий амал қилувчи семинарлар ташкил этиш, минтақавий хавфсизликнинг ишончли тизимини яратиш, ядровий қуролланишни тўла тугатиш, бу хавфли қуролни тарқатмаслик ҳақидаги шартномани самарали амалга ошириш ва муддатини чўзиш, Марказий Осиёни ядросиз зона деб эълон қилиш, бу минтақада кимёвий ва бактериологик қуролнинг тарқалиши устидан халқаро назорат ўрнатиш, наркобизнесга қарши курашиш, Орол фожиаси оқибатларини тугатиш, БМТнинг ўзини қайта тузиш бўйича бошқа аниқ таклифлар янгради.

Менинг ишончим комилки, давлат бошлиғи нутқининг чуқурлиги ва мазмундорлиги, аҳамияти, унинг ташаббуси миқёслари ўша давлатнинг имкониятларига, унинг маънавий, ақлий ҳамда иқтисодий қудратига бевосита боғлиқдир. Шу маънода Ўзбекистон Президентининг БМТ Бош Ассамблеяси сессиясида сўзлаган, ҳатто жаҳоннинг энг инжиқ экспертлари ва таҳлилчилари эътироф этган нутқнинг юксак савияси бизни қувонтирмаслиги мумкин эмас. БМТ Котибиятида анча йилдан буён ишлаб келаётган ходимлардан бирининг бизга айтишича, Бош Ассамблея сессиясида янги давлат раҳбарининг бундай кенг қамровли ва айни пайтда ёрқин чиқиши камдан-кам бўларкан.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва унинг Хавфсизлик Кенгаши доираларида И. Каримов БМТ Бош котибига Тожикистондаги вазият муносабати билан икки марта мурожаат қилган. Марказий Осиёлик йўлбошчи сифатида таниқли эди. Маълумки, ўз вақтида қилинган бу мурожаатлар натижасида Тожикистонга БМТ бош котибининг махсус вакили И. Киттани етиб келган, Тожикистондаги ва тожик—афғон чегараларидаги вазият ҳақидаги масала Хавфсизлик Кенгашида кўриб чиқилган эди. Ўзбекистон Президенти бу сафар БМТда бўлган чоғида бош котиб билан узоқ суҳбатлашди, республиканинг долзарб халқаро масалалар мажмуи бўйича нуқтаи назарини батафсил ҳикоя қилди, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг минтақавий муаммоларини ҳал этишдаги мавқеини кучайтириш юзасидан фикр билдирди, Бутрос Бутрос Ғолийни Марказий Осиёга, Ўзбекистонга таклиф қилди.

БМТга ташриф давомида Ўзбекистон Президенти И. Каримовнинг АҚШ Президенти Билл Клинтон билан шахсий танишуви бўлди, Нью-Йоркда икки давлат раҳбарлари бир-бирлари билан икки марта учрашиш имкониятига эга бўлдилар.

Президент И. Каримов Нью-Йоркдаги қисқа ташрифдан АҚШнинг ишбилармон кишилари билан учрашувлар учун унумли фойдаланди. Америкадаги иккита йирик банкка бориб Ўзбекистон Миллий банки билан шартномалар имзоладн. Очиғини айтганда, АҚШнинг турли бурчакларидан Нью-Йоркка келган Америкадаги йирик компанияларнинг раҳбарлари ўртасидаги «Плаза» меҳмонхонасида И. Каримовнинг бизнесменлар билан учрашувига киришга рақобат қилганларини кузатиш мароқли эди. Шунингдек, биз бу фавқулодда қизиқарли учрашувдан кейин Американинг кўплаб манаман деган бизнесменлари меҳмонхонадан қайтишида ўтказилган учрашув ҳақида, Ўзбекистон раҳбари билан қилинган мулоқот хусусида завқ-шавқ билан гапириб кетишганлигини ўз кўзимиз билан кўрдик.

Ўзбекистон Президенти ҳузурига Қўшма Штатларда яшайдиган ватандошларимиз ҳам келишди ва қизғин табриклашди. Ватандошларимизнинг катта гуруҳи Президентимиз БМТда сўзга чиққан пайтида ҳам ҳозир бўлдилар. Шу нарса кўзга ташландики, улар бу нутқни ҳаяжонланиб тингладилар — бутун зал тарихий Ватанларининг биринчи Президентини олқишлаганда ҳатто баъзилари кўзларида ёш пайдо бўлди. Биз ҳаммамиз Ўзбекистон Президенти БМТда нутқ сўзлаганидан кейин кекса ватандошларимиздан бири И. Каримовга самимий, ҳаяжонли ва илиқ сўзлар билан мурожаат қилганлигини телевидение орқали кўриб турдик.

Давлат раҳбарининг хорижий мамлакатга сафари — бу ниҳоятда масъулиятли ва тиғиз иш. Президентимизни кузатар эканмиз, унинг куч-ғайратга тўлалиги ва ишчанлигига қойил қолмай иложи йўқ. И. Каримовнинг Нью-Йоркдаги атиги бир кунлик иш тартибини мисол қилиб келтирмоқчиман.

1993 йилнинг 27 сентябри.

7.15: АҚШ собиқ бош котиби Генри Киссенжер уйига бориш.

7.30—8.00: доктор Киссенжер билан шахсий суҳбат.

8.00—9.30: «Риверклаба»да Киссенжер билан йирик бизнесменлар, шунингдек Американинг етакчи газета ва журналлари мухбирлари иштирокида ишчи нонуштаси.

9.30—9.55: Қароргоҳга қайтиш.

10.00—10.40: Ишбилармон кишилар билан учрашув.

10.45—11.25: «Дж. П. Морган» банки штаб-квартирасига бориш.

11.30—12.20: Банк раҳбарияти билан учрашиш, ўзаро ҳамкорлик ҳақидаги битимни имзолаш.

12.30—13.00: БМТ штаб-квартирасига бориш.

13.15—15.00: БМТ Бош котиби номидан давлат ва ҳукумат раҳбарлари шарафига ўтказилган маросимда қатнашиш.

15.00—15.30: Қароргоҳга қайтиш.

16.00—16.45: Кейинги учрашувлар ва нутқлар юзасидан тайёргарлик кўриш, ҳужжатларни кўриб чиқиш.

17.00—17.40: АҚШда яшовчи ватандошлар билан учрашиш.

17.45—18.15: Дам олиш.

18.15—18.40: АҚШ Президенти Билл Клинтон таклифига биноан «Уолдорф Астория» отелида қабулга бориш.

18.45—19.30: АҚШ Президенти номидан уюштирилган қабулда қатнашиш.

19.30—19.55: Қароргоҳга қайтиш.

20.00—21.30: Америка ишбилармонлари номидан Ўзбекистон Президенти шарафига ташкил этилган қабулда АҚШнинг йирик компаниялари раҳбарлари билан учрашиш.

21.30—22.30 Кун натижаларини якунлаш, сафарнинг келгуси кунига тайёргарлик кўриш.

Бу Президентимизнинг хорижга қилган сафарларидаги оддий иш куни. Кўриниб турибдики, унда ҳар бир дақиқа ҳисобга олинган, сафар тиғиз ва аниқ мақсадга йўналтирилган. Бундай иш маромига ҳар ким ҳам бардош беравермайди, бунинг устига ана шу юмушлар журналистлар, теле ва фоторепортерлар, таниқли сиёсатчи ва бизнесменлар, кенг жамоатчилик томонидан доимий эътибор остида амалга оширилади.

ГЕРМАНИЯДА

Ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, Президент И. Каримовнинг Германияга қилган сафари Ўзбекистон ва ГФР ўртасидаги муносабатлар учун тақдируломон бўлди, республикамизга Европа сари катта йўлни очди. Тўғри, илгари ҳам И. Каримов Европанинг бошқа мамлакатларига муваффақиятли сафар қилганди. Лекин биз ҳаммамиз «германия мўъжизаси» «ўзбек мўъжизаси» туғилиши учун қандай яхши таъсир этиши мумкинлиги ҳақида тушуниб етдик.

Бу сафар нафақат икки мамлакат ўртасидаги муносабатлар учун, балки давлатимиз халқаро нуфузининг ўсишида муҳим роль ўйнади, Ўзбекистон Республикасининг жаҳондаги бошқа мамлакатлар билан кейинги алоқаларига ижобий таъсир қилди. Ташриф бутун жаҳонга ёш мустақил мамлакат ва буюк давлат тенг ва икки томонлама қулай муносабатлар ўрнатиш ва ривожлантириш мумкинлигининг намунасини кўрсатди.

Мазкур сафарнинг ниҳоятда юксак савияси, немисларнинг манфаатдорлиги ва бағри кенглиги, шунингдек, меҳмондўст Германия тупроғида Ўзбекистон Президентига кўрсатилган энг юксак иззат-икром халқларимиз томонидан мамнуният билан қабул қилинди, иккала мамлакат бизнесменларини руҳлантирди.

Сафар давомида Президент И. Каримовнинг ГФР Федерал президенти Рихард фон Вайцзеккер, канцлер Гельмут Кол билан учрашувлари бўлиб ўтди. Улар ўртасида самимий дўстона муносабатлар таркиб топди. Ўзбекистон Президенти бошқа немис раҳбарлари билан ҳам учрашди, улар билан турли соҳаларда икки томонлама муносабатлар истиқболларини муҳокама қилдилар. Германия раҳбарияти ёш давлатга маънавий мадад бериш билан бирга Ўзбекистондаги иқтисодий ва сиёсий ислоҳотлар концепциясини қўллаб-қувватлади.

Мамлакатларимиз ўртасида инвестицияни ҳимоя қилишни амалга оширишга кўмаклашиш тўғрисида шартнома, маданий ҳамкорлик тўғрисида битим, илмий-тадқиқот ва мутахассислар жамғармаси ташкил этиш хусусида битим имзоланди. Буларнинг ҳаммаси икки томонлама муносабатларга яхши ҳуқуқий замин бўлиб хизмат қилади.

И. Каримовнинг Германиядаги ташрифи дастурида ишбилармон доиралар вакиллари билан учрашув, илғор саноат корхоналарига бориш катта ўрин эгаллади. И. Каримов ГФР Савдо-саноат палатаси кенгашида сўзга чиқди, «Дойче банк», Аденауэр фонди, «Мерседес-Бенц», «Сименс» каби таниқли компанияларнинг раҳбарлари билан мулоқотда бўлди.

Президент И. Каримовнинг Германияга сафари иқтисодий ҳамкорлигимизнинг устивор йўналишларини белгилаб берди. Улардан бири — автомобилсозликдир. Мазкур сафар давомида Хоразмда «Мерседес-Бенц» компанияси иштирокида юк машиналари йиғадиган завод қуриш ҳақида келишиб олинди, буни саноатимиз тараққиёти учун муҳим воқеа деб, Ўзбекистонни автомобиль мамлакатига айлантиришда йирик қадам деб ҳисоблаш керак.

Ушбу ташриф тугагандан кейин бир неча ой ўтгандан сўнг турли соҳаларда икки томонлама муносабатларнинг ривожланиши учун яхши омил бўлганлигини яққол кўриш мумкин. Сафар натижаларига кўра ўзбек-германия ҳамкорлиги масалалари бўйича ҳукуматлараро комиссия тузилди. Мунтазам сиёсий маслаҳатларнинг иккинчи даври бўлиб ўтди. Тошкентда икки томонлама савдо-иқтисодий палата тузилмоқда.

Ўзбекистонда ваколатхона очилди ва кўплаб Германия компаниялари ҳамда ташкилотлари муваффақиятли ишлаб турибди. «Тошкент—Франкфурт» ҳаво йўли самарали ҳаракат қилмоқда. Нафақат иқтисодий, балки маданий, илмий-техникавий, ўқув, экологик лойиҳалар тузилаётир. Келгуси йилда Штутгартда Ўзбекистон иқтисодиёти кунлари бўлиб ўтади, мамлакатимиз бутунжаҳон Ганновер савдо ярмаркасида иштирок этади. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

ФРАНЦИЯДА

Ўзбекистон Президентининг Францияга қилган давлат сафари айнан маънода ниҳоятда улкан зафар қозонди, умидсизларни довдиратиб қўйди ва оптимистлар кутганидан ҳам зўр бўлди. Ҳеч бир истисносиз барча кузатувчиларнинг фикрларига кўра ташриф юксак даражада ўтди, давлатимиз раҳбарини жуда самимий ва дўстона қабул қилишди, энг юксак иззат-икром кўрсатилди, буни Парижнинг энг кўпни кўрган арбоблари таъкидлашди.

Парижда Ўзбекистон Республикаси ва Франция Республикаси ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида Шартнома, маданият, фан ва маориф соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисида Битим, ўзаро рағбатлантириш ва инвестицияни ҳимоялаш тўғрисида Битим имзоланди, булар мамлакатларимиз ўртасида тенг ва ўзаро қулай муносабатларни ривожлантиришга катта омил бўлади. Республикамиз раҳбари Париж хартиясини имзолаши мамлакатимизда демократиянинг ривожланиши, шунингдек, Ўзбекистоннинг Европа ва бошқа тараққий этган мамлакатлар билан янада яқинлашуви учун муҳим воқеа бўлди.

Президент И. Каримов Президент Ф. Миттеран ва Франциянинг бошқа раҳбарлари билан яхши шахсий алоқалар ўрнатди, улар билан дўстона суҳбат ва самарали музокаралар юритилди. Ўзбекистон раҳбари ишбилармон кишилар билан яқин ва фойдали алоқа ўрнатди. Франциянинг энг атоқли бизнесменлари ҳузурида сўзга чиқди, илғор саноат корхоналари фаолияти билан танишди. Ўзбекистон ташқи иқтисодий алоқалар Миллий банки ва Франциядаги кўзга кўринган «Кредит Коммерсиал де Франс» банки ўртасида битим имзоланди. Таниқли «Эль Акитен» компанияси эса Бухорода нефтни қайта ишлаш заводи қурилишига киришди.

Биз давлатимиз раҳбарининг хорижий бизнесменлар билан учрашувлари ўзаро қулай алоқаларни ўрнатиш ва ривожлантиришга қудратли омил бўлганлигига бир неча бор ишонч ҳосил қилдик. Францияда ҳам худди шундай бўлди. Гарчи Президент И. Каримовнинг бу мамлакатга ташрифидан кейин унча кўп вақт ўтмаган бўлсада, Ўзбекистонга Франциянинг йирик компаниялари раҳбарлари ва вакиллари ҳаялламасдан кела бошлашди.

Ўзбекистон Президентининг хорижий ишбилармонлар билан учрашувларининг бош йўналишини жаҳонда муносиб баҳолай бошлашди, деб ўйлайман. Учрашувлар, одатда ҳамма учун жозибадор мазмунда ўтади: «ёрдам беринг деб илтимос қилиш йўқ, балки ўзаро қулай ҳамкорлик қилиш».

Ўзбекистон Президенти Франция жамоатчилиги билан ҳам самимий ва дўстона учрашувлар ўтказди. Бу мулоқотлар халқларимиз бир-бирларини чуқур ҳурмат қилиши, маданий ва инсонпарварлик алоқаларини ривожлантиришга тайёр эканликларини кўрсатди. И. Каримов ташрифи Францияда кўҳна тарихимизни билиб ва ҳурмат қилибгина қолмай, айни пайтда Ўзбекистоннинг ҳозирги ҳаётига зўр эътибор билан қарашларини намойиш этди. Матбуотда кўплаб чиқишлар ва французларнинг муносабатларига қараганда Президентимиз сафаридан сўнг бу қизиқиш янада ошган.

Ўзбекистон халқи давлатимиз раҳбарига қандай юксак ҳарбий ҳурмат-эҳтиром кўрсатилгани, буюк Франция ёш мустақил давлатга ўз дўстлигини қанчалик намойиш этганини ойнаи жаҳон орқали ҳаяжон билан кузатди. Бу нафақат давлатларимиз ўртасидаги икки томонлама муносабатлар тарихида, балки халқлар хотирасида мангу сақланади.

БУЮК БРИТАНИЯДА

Президент И. Каримовнинг Буюк Британия ва Шимолий Ирландия Бирлашган Қироллигига сафари давлатимиз, ёш ўзбек дипломатиясининг янги халқаро муваффақиятлари билан нишонланди. Буюк Британия халқаро ишларда катта тажриба ва нуфузга эга, Британия ҳамдўстлигига 50 та мамлакат киради, қиролича Елизавета II эса 16 та давлат бошлиғи ҳисобланади.

Давлатимиз бошлиғининг Бирлашган Қироллликка расмий сафарига тайёргарлик чоғидаёқ Британия ташқи ишлар вазирлигидаги олий мартабали амалдорлардан бири «Президент Каримов ташрифи Буюк Британия учун буюк воқеа бўлади» деганди. Сафар давомида бу сўзларнинг самимийлиги ва ҳаққонийлигига бир неча бор ишонч ҳосил қилганимизни таъкидлашим мумкин.

Расмий Лондон Ўзбекистон Президентини олий, тенгма-тенг ҳурматли меҳмон сифатида қарши олди. И. Каримовни қиролича Елизавета II қабул қилди, маълумки, бундай қабул Буюк Британияга расмий ташриф буюрган ҳамма давлат раҳбарларига ҳам насиб этавермайди. Президентимизга расмий ишчи сафари мақоми доирасидан ташқари энг юксак иззат-ишонч кўрсатилди. Бош вазир идораси яқинида Ўзбекистон Президентини табриклаш учун Қиролича гвардияси саф тортиб ўтганлигини эслашнинг ўзи кифоя, бу жуда ноёб манзара.

Президент И. Каримов ва бош вазир Ж. Мейжор учрашувнинг дастлабки сонияларидаёқ тез киришиб кетдилар, бу самарали музокаралар юритишга имкон берди. И. Каримов икки томонлама муносабатлар аҳволи ва истиқболини, шунингдек, Буюк Британиянинг бошқа раҳбарлари билан халқаро муаммолар мажмуини муҳокама қилди. Бу суҳбатлар тиғизлиги, очиқлиги ва ўзаро манфаатдорлиги билан ажралиб турарди, уларни самимийлик, эзгу ният ва дўстона вазият чулғаганди.

Ҳамиша бўлганидек, И. Каримов Ўзбекистон иқтисодий алоқаларини ривожлантиришга, ишбилармон кишилар билан учрашувларга, банк ва корхоналарга ташриф буюришга катта эътибор беради. Машҳур Ротшильдлар банки ва Европа тиклаш ҳамда тараққиёт банки Ўзбекистон Президентини энг ҳурматли меҳмон сифатида кутиб олдилар, бу ерда мамлакатимиз иқтисодиёти ривожланиши учун муҳим аҳамиятга эга битимлар имзоланди. Ротшильдлар банкига Ўзбекистон раҳбари билан учрашишга дунёнинг молиявий пойтахти — Лондон Ситининг бутун таркиби етиб келди. Европа тиклаш ва тараққиёт банкида эса олий мартабали меҳмонни кутлаш учун Директорлар кенгаши биринчи марта тўлиқ ҳолда тўпланди.

Ситида жойлашган кўплаб йирик кўпмиллатли компаниялар «Тошкент — Лондон» ҳаво йўлининг мавжудлигини бутун дунё ишбилармонларининг Ўзбекистонга эътиборини кучайтирувчи омил эканлигини таъкидлашди.

Президент И. Каримов бошқа йирик банк ва компаниялларнинг ҳам вакилларини қабул қилди, қатор савдо корхоналарига, шунингдек, Ливерпуль пахта ассоциациясига ташриф буюрди, 250 дан зиёд компанияларни бирлаштирувчи Британия саноати Конференциясида муваффақият билан чиқиш қилди — буларнинг ҳаммаси сафарнинг амалий қисми фавқулодда тиғизлигини кўрсатди. Кўплаб британия газеталари «Лонро» компанияси ва Ўзбекистон томонининг олтин бизнеси ҳақидаги битими имзоланишини йирик амалий иш сифатида таъкидлашди. Шуни қайд этиш қувончлики, британия ва жаҳон матбуоти Ўзбекистон Президенти ташрифини зўр қизиқиш билан ёритиб борди, уни «ажойиб» деб баҳолади.

ХУЛОСА ЎРНИДА

Ўзбекистон Президентининг ушбу хорижий сафарларини якунлар эканмиз қуйидагиларни таъкидлаш мумкин. Ўзбекистон жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрнини эгаллаб, халқаро ишларда сезиларли роль ўйнай бошлади. Президент И. Каримовнинг Германия, Буюк Британия ва Францияга сафарлари бирмунча олдинроқ Австрия, Финляндия, Нидерландия, Туркия ва Швейцарияга қилган ташрифлари қаторида Ўзбекистон ташқи сиёсати ва дипломатиясининг Европа йўналишига янада яқинлашувининг ёрқин ва муваффақиятли ифодаси бўлди.

Ўзбекистон Президенти сафарлари мамлакатларимиз ўртасида тенг ҳуқуқли сиёсий ва ўзаро қулай иқтисодий муносабатларнинг шаклланишига ижобий таъсир этибгина қолмай, балки ўзбеклар ва Европа халқлари алоқаларининг чуқур тарихий илдизларини намоён этди. Хусусан, Ўзбекистон Президентининг Европа сафарлари давридаги чиқишлари туфайли улуғ Темур ўз вақтида Франция ва Англия қироллари билан ёзишмалар қилганлигини, улар билан эркин савдо ва амалий муносабатларни яхшилаш масалаларини муҳокама этганлигидан кўпчилик биринчи бор хабардор бўлди. Табиийки, кўплар савол беришди: агар олис ўтмиш замонида алоқалар йўлга қўйилган экан, у ҳолда нега ҳозир, янгича поғонада шундай қилиб бўлмайди?

Шуни айтиш керакки, бизнинг Россия билан алоқаларимиз ўзбек дипломатиясининг Европа томон йўналишига ижобий таъсир этди. Россия дипломатлари ва таҳлилчиларининг таъкидлашларича, Ўзбекистоннинг Европа ҳамжамиятига яқинлашуви Россия Федерацияси манфаатларига ҳам жавоб беради.

Давлатимиз бошлиғининг БМТ Бош Ассамблеяси сессиясидаги нутқида Ўзбекистоннинг кўпқиррали ташқи сиёсатининг барча жиҳатлари ва устивор йўналишлари аниқ белгилаб берилди. Бутун дунёда бўлгани каби Марказий Осиё минтақасида барқарорлик ва хавфсизликни сақлашга йўналтирилган ташаббуслари билан Ўзбекистон БМТнинг фаол ва жуда жиддий аъзоси эканлигини кўрсатди.

Маълумки, мамлакатнинг ташқи сиёсати давлатнинг ички сиёсатидан келиб чиқади, унинг узвий давоми ҳисобланади. Негизида Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ўзгаришлардан иборат И. Каримов ислоҳотининг беш тамойили маълум маънода республикамиз ташқи сиёсатининг қиёфасини ҳам белгилайди. Биз жаҳон майдонида ҳам иқтисодни мафкурадан холи қилиш, давлатнинг фаол ислоҳотчилик қилиши, қонуннинг устунлиги, ҳукуматнинг ижтимоий йўналишдаги куч-ғайрати, ўзгартишларнинг тадрижий амалга оширилиши каби тамойиллар қандай рўёбга чиқаётганлигини аниқ кўришимиз мумкин.

Бозор иқтисодиётини яратиш ва демократик жамият қуришнинг ўзбек модели жаҳонда зўр қизиқиш уйғотмоқда. Бунда мазкур модель муаллифининг чет эллардаги чиқишлари катта роль ўйнамоқда. Ўзбекистон Президентининг Марказий Осиёда тинчлик ва барқарорликни сақлаш борасидаги ғамхўрлиги, унинг минтақадаги мавжуд низоларни барча манфаатдор мамлакатлар иштирокида сиёсий йўл билан ҳал этиш ҳақидаги даъватларини жаҳон жамоатчилиги тушунмоқда.

Бутун дунёда давлат бошлиғи — бу мамлакат ва унинг яхлитлиги рамзидир. Халқ ўз юртбошисининг бошқа мамлакатларга сафарлари бориши ва якунига аниқ муносабат билдиради. Давлат раҳбарининг хорижий мамлакатларга ташрифлари ютуғи ҳамиша халқ томонидан қониқиш ва ифтихор билан қабул қилинади, миллатнинг ватанпарварлик туйғуларига ижобий таъсир кўрсатади. Ўзбекистон Президентининг барча хорижий сафарлари шу маънода ҳам мўлжални аниқ олмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг ҳар бир хорижий ташрифи Президентнинг ҳам, Ўзбекистоннинг ҳам халқаро обрўйини оширмоқда.

Давлат бошлиғининг хорижий сафарлари ёш мустақил республика учун ажойиб реклама вазифасини бажаради. Негаки, муносабатларни келтириб чиқараётган бундай сафарларнинг боришини бошқа мамлакатлар синчиклаб кузатишмоқда. Маълумки, мамлакатлар раҳбарлари ўртасидаги шахсий алоқалар ҳам икки томонлама муносабатларни ривожлантириш учун бениҳоя муҳим аҳамият касб этади. Давлат раҳбарининг чет эл сафарлари сиёсий, халқлар ўртасида иқтисодий, маданий ва бошқа алоқаларнинг ривожланишига бекиёс рағбат уйғотади.

Давлат раҳбарининг чет мамлакатлар сафарларига тайёргарлик кўриши бир қанча сиёсий иқтисодий, маданий ва бошқа тадбирларнинг мураккаб мажмуини ўз ичига олади. Ташрифнинг ўзи — икки томонлама ва кўп томонлама муносабатлар, манфаат ва мақсадлар эҳромининг кўзга ташланувчи устки қисми холос. Ёш ўзбек дипломатияси олий даражадаги бундай сафарларга тайёргарлик кўриш ва ўтказишда қатнашиш асносида зарурий ва муҳим тажриба тўпламоқда. Шартномаларда эришилган энг муҳим халқаро тажрибаларни эса республика дипломатик кадрлари, ташқи иқтисодиёт ва халқаро ҳуқуқ соҳаси мутахассисларининг янги авлоди ўқиб-ўрганади.

Шубҳа йўқки, Президент И. Каримовнинг хорижга қилган сафарлари Ўзбекистон Республикаси мустақиллигини мустаҳкамлади. Бу эса — тугаётган йилнинг асосий якунидир.

А. ФАЙЗУЛЛАЕВ,
доцент.

(**«Народное» слово газетасининг 244-сонидан таржима қилинди**).

• *Миннатдорлик*

БИР ТЎЙ БЎЛДИ...

Отахон газетамиз 75 ёшга тўлди. Бу тарих уммонида бир қатрадек туюлади. Аммо Ўзбекистон ўтмиши мужассам бунда. Шу боисдан байрам биргина рўзнома жамоасинингина эмас, барча мухлисларимизники ҳамдир. Кечаги байрам тантаналари бунга яққол далил бўлди.

Газетамизнинг тўйи... Зеро, шу куни Ўзбекистонимизнинг энг ардоқли ҳофизлари Неъматжон Қулабдуллаев «Тошкент ироқи»ни куйлаганда, Комилжон Баротов «Юрак сенсан...», Ҳасан Ражабий «Қаро кўзим», Эсон Лутфуллаев «Феруз»ни хониш этганида юраклар титради. Аҳмаджон Дадаев, Ўлмас Расулов, Жўрахон Раҳимов, Рустам Абдуллаевлар куйлаганда дилларни ҳазин оҳанглар чулғади.

Якуний концертни Ўзбекистон Республикаси ва Қорақалпоғистон халқ артисти Ғуломжон Ёқубов бошлаб бердилар. Хонанданинг дилрабо яллаларига мухлислар ажойиб рақслари-ю, гулдурос қарсаклар билан жўр бўлишди.

Ўзбекистон Республикаси ва Қорақалпоғистон халқ артисти Хайрулла Лутфуллаев «Дилхирож»ни куйлаганда «Баҳор»нинг қизлари хиром этдилар. Яссавий номидаги мукофот соҳиби Бахтиёр Холхўжаевнинг юртни мадҳ этувчи ашуласи йиғилганларни мафтун этди.

Саҳнага Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Замира Суюнова таклиф этилди. «Билмам адашдимми ё тўғри қилдим» қўшиғи хонанданинг бисотидаги энг сара қўшиқлардан бири эканига амин бўлдик.

Ўзбекистон, Туркманистон Республикалари, Қорақалпоғистон халқ артисти Ортиқ Отажонов сизу биз истаган «Сенинг кулишларинг»ни куйлади. «Хоразм лазгиси»га эса истеъдодли рақкоса Нигорахоним Жуманиёзова хиром этди. Эҳ, шундан кейин биз севган «Лазги» чиқди. «Лазги»... Дастанинг дилтортар яллалари, шўх рақслари қалблардаги жами ғуборларни тарқатиб юборди десак муболаға бўлмас. Кейин эса Ўзбекистон Республикаси ва Қорақалпоғистон халқ артисти Олмахон Ҳайитова.... Меҳмону-мезбоннинг таҳсину мақтовлари ёғилади.

«Қизиқчи—93» ғолиби, ўзимизнинг «Мўттивой», яъни Шерали Ҳожиевнинг ичак узди аскиялари таассуротларни янада бойитди. ... лас, қўшиқ рақсга, аскияга уланиб кетди ... рамдай тўй ... б Кенгаши ...

Б. БУГРОВ.

28 декабрь.

Бир тўй бўлди. Тўйки халқнинг тўйи. Унга ташриф буюрган, яхши кунимизда ҳамроҳ бўлиб, холисона хизмат қилган барча санъаткорларига газетамиз жамоаси ... минг-минглаб мухлислар номидан миннатдорлик билдирамиз.

...ан ЭРМАТОВ,
«...истон овози» му...

• Хусусийлаштириш имкониятлари

Буюртма кўпайса— даромад ортади

Баъзан кишига билдирилган кичик бир ишонч ҳам катта мадад бағишлайди. Андижонда шундай бўлди. «Нур» ишлаб чиқариш бирлашмаси аҳоли буюртмаси асосида уй-жой бинолари қуриб берар, таъмирлаш ишларини бажарар, иморат жиҳозлари тайёрлаш билан шуғулланади. 1992 йил 1 январдан эътиборан — бирлашма давлат тасарруфидан чиқарилди, хусусийлаштирилди.

Хўш, шундан кейин нима ўзгарди? Бир сўз билан айтганда, 2500 кишилик жамоа эркин ҳаракат қиладиган, бирлашмани кенгайтириш ва иқтисодий кўрсаткичларни яхшилаш йўлида ўз имкониятларидан самарали фойдаланадиган бўлди.

— Хусусий корхонанинг давлат корхонасидан афзалликлари кўп экан, — дейди бирлашма бош директори Шокир Иброҳимов. — Бўлар-бўлмасга юқоридан текширувчилар келавермайди. Қолаверса, ишлаб чиқариш режаларини қонун меъёрлари асосида жамоанинг ўзи белгилайди. Аммо масъулият кучайди. Энди фойда-зиённи фарқлаб иш тутиш, маҳсулот ҳажмигагина эмас, сифатига ҳам алоҳида эътибор бериляпти. Сир эмас, баъзи корхоналар ишчи кучларини қисқартириш йўлидан боришяпти. Лекин бизда ишчилар жамоасини сақлаб қолиш чоралари изланяпти. Маҳсулот тайёрлаш турларини кўпайтириш ҳисобига янги ишчи ўринлари яратиляпти.

Бу эса ишчилар жамоаси ғайратини оширяпти. Маҳсулот турлари кўпайиб, сифати яхшиланмоқда. Корхона ва ташкилотлардан кўплаб буюртмалар ҳам тушяпти. Буюртма кўпайса — даромад ортади, жамоанинг моддий аҳволи яхшиланиб боришига янги шарт-шароитлар яратилаверади.

Корхона хусусийлаштирилгач, биринчи бўлиб вилоят халқ таълими бошқармаси бирлашмага буюртма берди. Буюртма ҳажми ҳам оз эмас—20 миллион сўмлик. Бу буюртмани бирлашмага қарашли бўлинмалар муваффақиятли бажаришмоқда. Хусусий корхона жамоаси тайёрлаган болалар боғчалари кароватлари, мактаб парталари ва бошқа жиҳозлар буюртмачиларга маъқул бўляпти.

Бозор муносабатлари ҳар бир хўжалик ходимини ҳушёр торттириб қўйди. Четдан келадиган хом ашёга кўз тикиб бўлмай қолди. Бирлашма мутасаддилари мол айирбошлаш йўли билан корхонани сақлаб қолиш, унинг фаолият доирасини кенгайтиришга киришиб кетдилар. Дастлаб Олтинкўл туманидаги Кўмакай қишлоғида 300 киши ишлайдиган фабрика очилди. Фабрикада ҳозир халқ катта эҳтиёж сезиб турган буюмлар тайёрлаш йўлга қўйилди. Бу ерда косибчилик ва тикувчилик цехлари фаолият кўрсата бошладики, унинг маҳсулотларига харидорлар тобора кўпайиб, янги-янги буюртмалар ҳам тушмоқда.

Бошқа имкониятлар ҳам ишга солинмоқда. Биласиз, бинокорлик материалларига талаб ортиб боряпти. Хусусий уй қурувчиларга ҳам мадад бериш керак. Шуни ҳисобга олган корхона йилига 10 миллион дона пишиқ ғишт ва оҳак ишлаб чиқарадиган алоҳида цехларни ҳаракатга келтирди. Вилоятнинг турли жойларидан 180 нафар ҳунарманд бирлашма ишлаб чиқаришига жалб этилди. Улар уйда ва устахоналарда фаолият кўрсатишмоқда.

Корхона жамоасининг режалари катта. Бир қатор хорижий корхоналар билан ҳамкорлик юзасидан ҳужжатлар имзоланди. Бу ишлар ҳам йўлга қўйилса, бирлашма фаолияти янада кенгаяди. Бошқа корхоналар билан рақобатлаша оладиган сифатли маҳсулотлар тайёрлаб чиқариш ўзлаштирилади. Ҳозирча Словакиянинг «Уникомекс» мебелсозлик, «Одева липани» тикувчилик ва «Новеста» косибчилик фирмалари билан биргаликда қўшма корхоналар ташкил этилмоқда.

Бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтишдан мақсад аҳолини қийнаб қўймасликдир. Корхона жамоаси мамлакатимиз Президентининг бу дастурий кўрсатмаси асосида иш юритиб кам бўлаётгани йўқ. Бугунги кунда бирлашма Андижон шаҳрида ўзининг 4 та дўконига эга. Дўконларда бирлашма тайёрлаган 25 хил маҳсулот намуналари билан савдо қилинмоқда. Уларнинг нархи давлат корхоналариникидан арзонроқ, сифати эса яхши. Маҳсулоти пешмапеш сотилиб турган корхонанинг даромади ортиб боряпти.

Ишлаб топилган маблағнинг бир қисми корхонани ривожлантиришга, яна бир қисми ишчи-мутахассислар моддий шароитини яхшилашга, қолгани эса хайрия мақсадларига сарф этилмоқда. Андижондаги сув тошқини вақтида жабр кўрганлардан 3 оилага қисқа фурсатда бирлашма ҳисобидан уй қуриб берилди. Мирзо Бобурнинг 510 йиллик тўйи муносабати билан 30 миллион сўмлик қурилиш, ободонлаштириш ва қайта таъмирлаш ишлари бажарилди.

Корхонанинг хусусийлаштирилиши яхши самаралар бермоқда. Биз юқорида таъкидлаган жиҳатлар унинг дастлабки қадамлари, холос. Ишонамизки, жамоа аъзолари баланд руҳ билан ишлаб, яхши тажрибаларини кўпайтиради ва моддий жиҳатдан бақувват жамоалар сафидан ўрин олади.

Шуҳрат МУСАЕВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

Ҳозирги юз бераётган иқтисодий қийинчиликни Жарқўрғондаги темир-бетон буюмлари заводи меҳнат аҳли тадбиркорлик билан енгишга муваффақ бўлмоқда. Бу ерда асосий маҳсулотларни ишлаб чиқариш билан бир қаторда гилам ва миллий газламалар тайёрлаш ҳам ўзлаштирилди. Натижада штатлар қисқариши туфайли ишсиз қолган 57 ишчини яна фойдали меҳнатга жалб қилиш имконияти туғилди.

Янгилик ўз самарасини кўрсатди. Бундан корхона ҳам, истеъмолчилар ҳам катта фойда кўрмоқда. Ёрдамчи цехда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар унча қиммат эмас.

СУРАТДА: гиламдўзлардан (чапдан ўнгга) Муҳаббат ва Манзура Юсупова, Зубайда Холиқова, Санобар Маматкаримова.

И. ХУЖАЕВ (ЎзА)
олган сурат.

Ишлаб чиқариш жамоаларини давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш Фарғонада жадал олиб борилмоқда. Ҳозир вилоят саноат-савдо концернига қарашли 44 маҳаллий саноат корхонасининг 42 таси мустақил фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг кўмагида 4,5 миллиард сўмлик халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарилди.

Корхона хусусийлашгач, ҳар бир раҳбар имкониятидан

ГИЛАМДЎЗЛАР ҲАМКОРЛИГИ

фойдаланиб одамларни иш, ойлик маош билан таъминлаш, корхона қувватини оширишга ҳаракат қила бошлади. Яъни корхонанинг тақдири раҳбарнинг тадбиркорлигига боғлиқ бўлиб қолди. Мисол учун, Қува шаҳар маҳаллий саноат корхонаси бир йил олдин давлат тасарруфидан чиқарилган эди. Шу вақт мобайнида маҳсулот ишлаб чиқариш тўрт баравар ошди.

Бувайда тумани маҳаллий саноат корхонаси эса 3 минг 600 квадрат метр гилам тўқишга эришди. Бу ўтган йилдагидан икки баравар кўп. Ҳозир янги цехни ишга туширишм мақсадида Германиянинг «Текистима» фирмаси билан ўзаро ҳамкорлик йўлга қўйилмоқда. Улар гиламдўзларни замонавий дастгоҳлар билан таъминлашади.

(ЎзА).

• Фанимиз заҳматкашлари

ЧОРВАДОРЛАР ДУОСИНИ ОЛИБ

Эркин Эргашев ҳақида гап кетса, кўплар фахр ила «ветеринария соҳасида биринчи бўлиб ўзбеклар орасида докторликни ёқлаган олим» деб гапириб юришади. Дарвоқе, у замонлар (50—60-йилларни назарда тутаяпман) илмий унвонлар олиш ҳар кимга ҳам насиб қилавермасди. Бунинг устига у 1964 йили энди қирчиллама ўттиз ёшга тўлганида фан доктори деган унвонга сазовор бўлган бўлса, 35 ёшида Фанлар академиясининг аъзолигига сайланган эди.

Эркин Ҳамидовичнинг ветеринария фани, республикамиз чорвачилиги равнақи йўлида қилган кўп йиллик илмий изланишлари, амалий ва ташкилотчилик фаолияти уни нафақат Ўзбекистон, ёки собиқ СССР, балки кўпгина чет эл илм аҳлига ҳам танитди. У киши Европа жаҳон паразитологлари конгрессининг аъзоси, Осиё халқлари Фанлар академиясининг академиги ҳамда бу халқаро илмий жамиятнинг фаолларидан.

Республикамиз фанининг турли делегациялари таркибида АҚШ, Англия, Япония, Ҳиндистон, Швейцария, Болгария, Югославия, Афғонистон ва бошқа мамлакатларда тарғиботчиси бўлиб, у ердаги илмгоҳларда лекциялар ўқиган. Унинг илмий фаолияти тўғрисида кўп гапириш мумкин. Чорвачиликда, айниқса қоракўлчиликда, гельминтлар чақирадиган касалликлар кенг тарқалган ва улар катта иқтисодий зарар етказаётган пайт эди. Олим ўз илмий ишини қоракўл қўйларининг гельминтозлари ва уларга қарши кураш чора-тадбирларини ишлаб чиқаришга қаратди ва бу йўналишда катта ютуқларга эришди.

Ўзи раҳбарлигидаги бир гуруҳ илмий ходимлар, касбдошлари томонидан ишлаб чиқилиб, чорвачиликка кенг татбиқ қилинган чора — қўйларга фенотиазин, мис купороси ва туз аралашмасини эркин едириш жуда катта самара берди. Бу тадбир 60-йиллардан кейин кенг кўламда қўлланилиши натижасида қоракўлчиликда кенг тарқалган бир қанча касалликлар—хабертиоз, буностомоз, эзофагатомоз, диктиокаулез, анаплоцефалятозлар ва бошқа бир неча биогельминтозлар тамоман йўқолди ёки жуда кам учрайдиган бўлиб қолди. Давлат Комиссиясининг 1978 йилги хулосасига кўра Республика қоракўлчилиги шу тадбирдан йилига 20 миллион сўм (ўша давр баҳосида) фойда кўрадиган бўлди.

Олим ҳар доим чорвадорлар, бевосита амалиётда хизмат қиладиган ветеринар мутахассисларнинг меҳнатини енгиллаштиришга интилди. Натижада чорва молларини гижжасизлантиришнинг янги илғор усулларини ишлаб чиқишга эришилди. Бу усуллар — антигельминтик дориларни махсус озуқа гранулляри таркибида қўлланиш, емга аралаштириб сувда эритиб қўлланиш усулларидир. Бу усуллар меҳнатни 20 баробар қисқартириши, умуман, харажатларни 30 баробар камайтириши аниқланган. Олим 650 илмий ишни чоп эттирган, 26 ихтиро ва 25 рационализаторлик таклифлари муаллифидир.

Эркин Эргашев истеъдодли ва талабчан мураббий, зеро, унинг педагогик фаолиятига ҳам 40 йил бўлди. Бу даврда у ўзини вояга етказган жонажон Самарқанд қишлоқ хўжалиги институтида узлуксиз ишлаб келмоқда. Бу йиллар ичида икки маротаба Ўзбекистон ветеринария — илмий-тадқиқот институтининг директори лавозимида ҳам ишлаган. Ўзбек халқи Эркин Эргашевдек олимлари билан ҳар қанча фахрланса арзийди.

Анвар ОРИПОВ,
Ўзбекистон Республикаси ветеринария илмий-тадқиқот институти директори.

• Мингбулоқда нима гап?

КЎПИ КЕТИБ, ОЗИ ҚОЛДИ

Декабрнинг дастлабки кунларида нефть қазувчилар ҳузурида бўлиб, улар олиб бораётган ишлар билан яқиндан танишдик.

Дастлаб нефть фаввораси отилиб чиққан, сўнг ёнғин ва портлашлардан оғзи тамоман беркилиб қолган қудуқдан 100—120 метр жануброқдаги қудуқда пармалаш ишлари бошланганига бир йилдан кўпроқ вақт ўтди. Бу ерда ҳозир кунига ўртача 12—18 метр чуқурликда қудуқ пармаланаяпти. Шу кунгача мазкур қудуқ 4620 метр чуқурликда кавланди, ускуналар туширилди.

Эсингизда бўлса керак, дастлабки қудуқнинг 5337 метр чуқурлигидан нефть отилиб чиққан эди. Кўриниб турибдики, «қора олтин» яширинган қатламгача 600—700 метрча масофа қолди, холос.

— Бу ерда кавлаш ишларининг кўпи кетиб, ози қолди, — дейди биз билан суҳбатда мутахассислар етакчиси В. Курсеков. — Сезган бўлсангиз, йигитларимизнинг кайфияти жуда яхши. Пармаловчилар, дизелчилар, электрчилар ишни бир меъёрда ташкил этишга эришмоқдалар.

— Қувурларнинг пишиқ-пухталиги қалай? Одамлар бу ҳақда турли гаплар қилишяпти, — сўрадик ҳамсуҳбатимиздан.

— Миш-мишларга асло ўрин йўқ, — деди у. — Жиҳоз ва ускуналаримиз оғир шароитларда ишлашга бемалол ярайверади. Қувурлар Россия ва Япониядан келтирилган. Улар етарлича бор.

Мингбулоқда Каспийбўйи нефть бурғулаш бирлашмасининг экспедицияси ишлаяпти. Жамоанинг яшаш ва ишлаши учун барча қулайликлар яратилган.

Мутахассислар билан учрашдик. Улар тўртта қудуқда олиб бораётган ишларнинг сифати ҳақида гапириб беришди. Барча ишлар рисоладагидек бажариляпти. Иккинчи қудуқ 3 минг метрга яқин, учинчи қудуқ 4 минг метр, тўртинчиси ҳам шунча чуқурликда қазиб бўлинди.

— Нефть чиқиш муддатини ҳеч ким олдиндан аниқ айта олмайди. Ер қатламининг айрим жойлари бўш, айрим жойлари эса қаттиқ. Чуқурлашган сари иш шунча мураккаб бўлиб бораверади, деди суҳбатдошим. — Ҳозир олиб борилаётган ишлардан кўнглимиз тўқ. Икки-уч ойлардан кейин мақсадга эришамиз, деган умиддамиз.

Фарҳод ЙЎЛЧИЕВ.

ЙИГИТ СЎЗИДАН...

Қишлоқ узра оқшом тушган пайт. Соат тўққизлар чамаси. Идорада Файзуллодан бўлак ҳеч ким қолмабди. Ҳайҳотдек хонада бир ўзи ўтирибди. Уйқусизликданми, чарчоқданми қовоқлари бўртиб, кўзлари пича қизаргандай кўринади. Ҳорғин оёқларини узатаркан узоқ ҳаёллар гирдобига сингиб кетди. Унинг кўз ўнгида бундан ўн ой бурунги ҳолати гавдалана бошлади.

Ҳа, ўшанда туман ҳокимиятида ишларди. Хўжалик раисларига ҳавас қилиб «қанийди, мен ҳам улардек мустақил ишласам-у, катта-катта режаларни амалга оширсам», деб ҳаёл сурди. Айниқса, Акром Қораевдек тадбиркорликда донғи кетган раисга ҳаваси кучли эди.

«Э, бор-йўғи хўжаликни газ, сув билан таъминлабди. Шунга-шунча ваҳимами? Агар мен бўлганимдами...» деб қўярди.

Ҳа, ўшанда бу ишнинг нақадар масъулиятли эканлигини ҳис этмаган эди. Буни энди тушуниб етди.

Ўша куни Файзулло Салоҳиддинов Ғаллаорол туманидаги «Бўстон» жамоа ширкат хўжалигига раис этиб тайинланди. Янги раис ҳали идора остонасига қадам босишга улгурмасданоқ кўпчилик оқсоқоллар, аёллар унинг йўлига пешвоз чиқишди:

— Аввало сизни янги иш билан табриклаймиз. Қолаверса, сиздан умидимиз катта. Раис ука, қишлоқларимизни тезроқ ичимлик суви билан таъминланг. Ахир, қачонгача лойқа ариқдан сув ичамиз?

Элнинг бундан бўлак дардлари ҳам кўп экан. Булар орасида қишлоқларни газлаштириш, ободонлаштириш...

Бу гапларни эшитиб, Файзулло ҳанг-манг бўлиб қолди. Аввалига бу ишни бекорга ўз зиммамга олибман, дея афсусланди ҳам. Аммо «Йигит сўзидан, арслон изидан қайтмайди» деганлар-ку. Энди фақат ишлаш, ишлаганда ҳам зўр ғайрат билан ишлаш керак.

Ўша куннинг эртасига тонг саҳардан дала кезди. Ерга бир хил экин қадалаверганидан тупроқнинг кучи кетибди. «Алмашлаб экишни жорий қилмасак, кузда уялиб қолиш ҳеч гапмас» ҳаёлидан ўтказди у. Эрталаб раҳбарлар, мутахассислар келгач, ҳар бир кишига қилиниши керак бўлган вазифани юклади. Жамоа аҳил эмасми, раис билан тезда тиллашиб эзгу ишларга бел боғлашди.

Раис иш фаолиятининг дастлабки кунлариданоқ ободончиликка қаттиқ киришди. Тупроқ йўлларига асфальт ётқизилиб, атрофга турли хил кўчатлар ўтқазилди. Бирин-кетин уйлар, боғчалар қурилиши бошланди. Аҳоли кўп яшайдиган қишлоқларда артезиан қудуқлар кавланди.

Дарвоқе, хўжалик ночор эди-ку! Бундай ишларга пулни қаердан олди дерсиз. Файзулло Салоҳиддинов қўрқмасдан фоизи катта бўлсада, давлатдан қарз олди. Бироқ ҳар бир раҳбарнинг ўз ҳисоб-китоби бўлади. Бор-йўғи бир йилнинг ўзида миллионлаб сўмни ташкил этган пулнинг қарийб ярмидан қутилмоқчи...

Биргина мисол, учта қишлоққа 19,5 километр газ ўтказилиши керак эди. Йил бошиданоқ Қозоғистон, Челябинск шаҳарларидан газ қувурлари арзон нархларда келтирилди. Нарх-навонинг муттасил ошиб бораётган вақтда бу ишнинг қилинганлиги кони фойда бўлди. Ана энди янги йил арафасида дастлабки хонадонларда «зангори олов» ёна бошлайди.

Ширкат хўжалигида 1700 гектар ер бор. Бу йил 630 гектарга ғалла экилиб, 13 центнердан ҳосил кўтарилди. Бу дегани режадагидан 234 тонна кўп демакдир. Голландия уруғи қадалган картошкадан ҳам режадаги 155 тонна ўрнига 940 тонна ҳосил етиштирилди. Давлатга гўшт, сут топшириш ҳам ортиғи билан уддаланиб жамоа 68 миллион сўм соф фойда билан чиқди.

Саккиз ой мобайнида қишлоқларнинг етмиш фоизи тоза ичимлик суви билан таъминланиб, икки қишлоқда артезиан қудуқ қазилди. 50 ўринли болалар боғчаси фойдаланишга топширилди. Клублар, спорт комплекслари қайтадан таъмирланди. Гиламдўзлик, ғишт ишлаб чиқариш корхонаси, тегирмону мойжувозлар ишга туширилди. 42 гектар ер одамларга томорқа учун тақсимланиб, 185 гектар ерга сув чиқарилди. Мавжуд фермалар хусусийлаштирилди.

Қиссадан ҳисса шуки, қаерда ва қайси жамоада иш тадбиркорлик билан юритилса, ўша ерда бутунги бозор иқтисодиёти шароитида ҳам одамлар тўқ, фаровон яшайди.

Шароф СУЛТОНОВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

• Иқтисодиёт одимлари

Ип йигирув ва тўқув фабрикаси Ғиждувон шаҳридаги энг кенжа саноат корхоналаридан бири. Мана, ўн йилдан ошяптики, у ўз маҳсулотининг сифати, салмоғи билан жумҳуриятдаги турдош корхоналар билан рақобатлашиб, муайян ютуқларни қўлга киритяпти.

ҚАЛОВИНИ ТОПАЁТГАНЛАР

Сабаби бу ерда бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтиш жараёнида юзага келадиган муаммо ва қийинчиликлар обдон ўрганилди. Аввало, ишчиларни муҳофазалаш чоралари кўрилди, ускуна ва дастгоҳлар унумдорлари билан алмаштирилди. Пахта титадиган, тараш, ўров машиналаридан 42 таси янгиланди. Бу ускуналар Иваново, Душанбе шаҳарларидан олиб келинди.

Корхона мутахассисларининг таъкидлашларича, янгиланган дастгоҳларнинг иш унуми эскиларидан анча юқори бўлибгина қолмай, балки йигирилаётган ип-калава, тўқилаётган хом сурп сифати ҳам қувонарлидир. Ўтган ярим йилнинг ўзидаёқ дастгоҳларга кетган харажатнинг ўрни қопланди. Маҳсулот сотишдан келадиган даромад бир ярим ҳиссага ортди.

— Қаерда ишчига қайишилса, ғамхўрлик кўрсатилса ўша ерда ютуқлар кўпаяверади, — дейди биз билан суҳбатда касаба уюшмаси қўмитаси раиси Аҳмад Муҳиддинов. — Фабрикамизда қарийб икки минг киши ишлайди. Уларга қулай меҳнат ва дам олиш шароитларини яратиб берганмиз.

Дарҳақиқат, шундай. Бу ерда ишчилар соғлиғи ҳамиша назорат қилиб турилади. Бешга яқин шифокор бу иш билан машғул. Ишчиларнинг аксарияти хотин-қизлар. Шу боисдан ҳам фабрика шифохонасида ишчи аёллар саломатлигини кўз қорачиғидек асраш тадбирлари кўриляпти. 2 та ошхона, чойхона, ечиниш-кийиниш хонаси, дўкон, сартарошхона, турли маиший хизмат кўрсатувчи тармоқлар мунтазам ишлаб турибди.

Корхона ишчилар учун уй-жой қуришга дадил киришгани ҳам бугун қўл келяпти. Ҳозиргача кўплаб ишчилар уйли-жойли бўлдилар. Яқинда 120 оилага мўлжалланган янги уйнинг калитлари энг яхши ишчиларга топширилди.

Бундай имконият ва ғамхўрлик ҳар бир ишчини зарбдорчасига ишлашга даъват этаётир. Шу боисдан ҳам корхонада ўн бир ойлик режалар ошириб бажарилди. Режадаги 1830 тонна ўрнига 1878,9 тонна ип калаваланди. 10 миллион 576,8 минг метр хом сурп тўқилди. Бу режадагидан анча кўпдир. Гулсум Қодирова, Зулфия Раҳимова, Зебо Шарипова, Гулзода Тоғаева сингари илғорларнинг эришилган муваффақиятда муносиб ҳиссалари бор.

Январда ишчиларнинг ўртача ойлик маоши 6,5 минг сўмлик бўлган бўлса, ҳозир 75 минг сўмга етди. Бундан ташқари, уларга ойига 5 минг сўмдан овқат пули, ҳар байрамда моддий ёрдам бериб бориляпти.

Ҳа, қаловини топсанг, қор ёғади, деганлар. Корхона раҳбарлари фойда келадиган манбаларни излаб топяптилар. Фабрика олдида тикувчилик цехи ишлаб турибди. Унда иш икки сменада ташкил этилган. Бирлашма билан тузилган шартномага мувофиқ ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг режадан зиёд 10 фоизи корхона ихтиёрида қолади. Бу хом ашёдан цехда ишчилар учун коржомалар, турли хил чойшаб, ёстиқ жилдлари, болалар кийим-кечаклари тикиляпти. Улар арзон нархларда авало ишчиларга, қолгани шаҳар аҳолисига сотиляпти.

Аммо Ғиждувонлик йигирувчи ва тўқувчиларни ташвишга соладиган муаммолар ҳам бор. У ҳам бўлса, Бухоро тўқимачилик бирлашмасининг корхона олаётган фойданинг катта қисмига шерикчилиги, хусусийлаштиришга мойиллик кўрсатмаслигидир. Агар корхона мустақил ҳиссадорлик жамиятига айлантирилса, йилда 2000 тонна ип калавалаш, хом сурп тўқишдан келадиган фойдага ишчилар ўзлари хўжайин бўлардилар. Бу фабрикада ишларнинг янада юришишига хизмат қилиши шубҳасиз.

Даврон БАҲРОНОВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

СИЗДАН УГИНА...

● «Сиздан угина, биздан бугина». Тойлоқ тумани деҳқонлари жамбуллик шакарпазлар билан ана шу мазмунда шартнома тузгандилар.

Янги йил арафасида Тойлоққа Жамбулдан қоп-қоп шакар кела бошлади. Қизиғи шундаки, бу шакар айнан тойлоқлик деҳқонлар етиштирган лавлаги ҳосилидан тайёрланган. Шартномага кўра бу ерга икки минг тонна лавлаги эвазига 65 тонна шакар келтирилади. Маҳаллий ишбилармонлар эса Москвадаги «Алтаир» фирмаси билан Тойлоқда ихчам шакар заводи қуриш юзасидан музокараларни тугатди.

Айтгандай, 1994 йилда вилоятда учта шакар заводи қурилиши мўлжалланган. Жума шаҳрида бундай корхона пойдеворига ғишт қўйилди. Булунғур шакар заводи эса қандолатчилик цехларига ўзининг дастлабки маҳсулотини етказиб берди. Шунақа, Самарқандда шакарни яхши кўришади!

Фармон ТОШЕВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

Тошкент туманида ҳар кеча-кундузда 24 тонна нон ёпиладиган завод ишга тушди.

— Келес шаҳри билан Кўктерак қишлоғини боғловчи темирйўл кўпригi қурила бошлагандан кейин путурдан кетган новвойхонани бузишга тўғри келди, — деди туман матлубот жамияти раисининг савдо ишлари бўйича ўринбосари Ж. Абдусаломов. — Тумандаги 132 минг аҳолини иссиқ нон билан таъминлаш осон эмас. Ҳар куни ўн тоннадан ортиқ нон қўшни туманлардан келтирилар эди. Янги новвойхона қисқа муддатда қуриб фойдаланишга топширилди.

Суратда: янги завод ишчиси Роҳат Чинорова.

Р. НУРИДДИНОВ.
(ЎзА) олган сурат.

• Мушоҳада учун мавзу

КИЧКИНА ДЕМАНГ БИЗНИ...

ФРАНЦИЯ МИТТИ АВТОМОБИЛЛАРИГА БИР НАЗАР

Ҳозирги кунда фан ва т... тараққиёти натижасида бутун дунё мамлакатларида, ... жумладан республикамизда транспорт воситаси кенг тараққий этмоқда. Авиация, автомобиллар, темир йўл ва қишлоқ хўжалик машиналарига кў... миқдорда ёнилғи, яъни нефть ёнилғиси керак бўлади. Е... ёнилғини энг кўп истеъмол қиладиган транспорт — автомобиллардир. Айниқса, енгил автомобиллардан фойдаланиш... катта чиқимга йўл қўйилмоқда. Ҳозир республикамиз... 1 миллионга яқин шахсий автомобиллар бор. Ўртача қувват... 872 от кучини ва бензин сарфи 100 километр йўл босиш учун тахминан 10 литрни ташкил этади.

Агар шахсий автомобилларга бир йилга сарф бўладиган бензинни чамалаб кўрсак, тахминан 1 миллион тонна атрофида бензин истеъмол қилинар экан. Келгусида шахсий автомобилларнинг янада кўпайишини эътиборга олсак, асримиз охирига бориб бу рақам 2 миллион тоннани ташкил этиши кутилмоқда. Демак, республикада ҳар йили истеъмол қилинадиган нефть заҳирасининг тўртдан бир қисми шахсий машиналар учун сарф бўлади.

Бу ҳолат халқ хўжалигимиз учун катта зарар келтириши эҳтимолдан холи эмас. Чунки давлатимиз нефть ёнилғисининг тўртдан уч қисмини чет давлатлардан валютага сотиб олади. Шунинг катта қисми шахсий автомобиллар ҳайдовчилари учун икки уч баробар арзон нархда тарқатилади.

Лекин бу жумбоқни ақл-идрок билан ҳал қилиш лозимлигини таъкидламоқчиман. Яъни, аҳоли учун яқин вақт ичида жуда кам миқдорда ёнилғи сарфлайдиган енгил автомобиллар таклиф этилса, дейман. Шунингдек қуввати катта бўлган енгил автомобиллар учун солиқ пули кўпайтирилса, натижада шахсий автомобилларнинг сони икки баробар кўпайганда ҳам бензин сарфи ҳозирги кун даражасида қолаверади.

Муаммо ечимини топиш учун нима қилмоқ керак? Аввало, кўпчилигимиз шахсий транспорт воситасини ўтаётган «митти» автомобиллар борлигидан бехабармиз. Бундай «митти» енгил автомобиллар макони Франциядир. Шунинг учун биз аввало Франция «митти» автомобиллари ҳақида фикр юритишни лозим топдик.

Биринчидан, Францияда бундай «митти» автомобиль ҳайдовчилари машинани бошқариши учун керакли «гувоҳнома» зарур эмас. Чунки бундай автомобиллар қуввати 4 киловатт (5, 4 от кучи) дан ошмайдиган дизель двигателлар билан жиҳозланган. Уларнинг энг катта тезлиги соатига 45 километрдан ошмайди. Бундай машинанинг узунлик ўлчами 2, 24 дан 2, 50 метргача бўлиши мумкин. Соф вазни эса 350-400 килограммдир.

Автомобиль ёнилғисининг нархи дунё бозорида кун сайин қимматлашиб бориши сабабли бу турдаги жуда кам ёнилғи сарфлайдиган машиналарга талаб ортиб бормоқда. Мутахассисларнинг фикрича яқин келажакда бу турдаги «митти» машиналар шаҳарликлар учун ҳам асосий транспорт воситаси бўлиши эҳтимолдан холи эмас. Шу... йилдан бошлаб Францияда ... от кучига эга бўлган икки... линдрли, дизель двигатели... натилган «митти»ларни иш... чиқара бошладилар. Бу ма... наларнинг энг катта тезл... соатига 75 километр 6... ёнилғи сарфи эса 100 к... йўл босиш учун 3 ... ошмайди.

Баъзи бир автомобил... водлари, масалан «Жан... ЭРАД шундай турдаги автомобилларнинг юк ... диган фургон турларин ҳам ишлаб чиқармоқда. Бундай машиналар ёрдамида 200 килограммдан 400 килограммгача ҳар хил юкларни ташиш мумкин. Бу айниқса шаҳарларда майда юкларни ташиш учун ҳар томонлама қўл келади. Бундай «митти» юк автомобиллари бизларда ҳам минглаб майда дўкончалар, дала-боғлар ва иссиқхона хўжаликлари соҳиблари учун, шунингдек юзлаб боғча ва мактабларда хўжалик ишларини юритишда жуда қўл келиши мумкин.

Мана, республикамиз бозор иқтисодиётига ўтмоқда. Бундай шароитда бизга ғоятда тежамли, айни пайтда самарали машиналар керак. Тўғри, бизда машинасозлик энди ривожланяпти. Халқ хўжалиги учун ҳам, одамлар учун ҳам бирдай зарур бўлган шундай автомобилларни яратиш — давр тақозоси.

Худойберган МАМАТОВ,
Тошкент автомобиль йўллар институти Автомобиль кафедраси профессори.

ИНСОФ САРИ БАРАКА!

Осиё бозори

№ 45

1993 йил 30 декабрь

"ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ" ГАЗЕТАСИНИНГ АХБОРОТ-ТИЖОРАТ ИЛОВАСИ

• ИҚТИСОД, ИСЛОҲОТ, ИЖОБАТ

Қанчалиги хусусида сўз юритмаймиз. Давлат дўконида махсус рўйхат асосида тарқатиладиганининг нархини биласиз. Бозорда эса... Майли, борига шукр. Қозонимиз қайнаб турибди. Демак, гўшт етарли. Фақат...

Ўзбекчилик яхши-да. Келим-кетимли халқмиз. Кунора остонамиздан меҳмон узилмайди. Топган-тутганимизни қўямиз Яна ўзимизча «э, меҳмоннинг ризқи ўзи билан келади» деб қўямиз ҳам. Хуллас, гўштсиз қозон қайнамайди. Дўконданми, бозорданми бир илож қилиб топамиз. Дарвоқе, гап айланиб-айланиб гўшт масаласига келиб тақаляпти. Умуман, бугунги шароитда бу муаммо қай даражада ҳал этиляпти! Мол кўп, гўшт мўл, деб мақтанамиз. Аҳолининг гўштга бўлган эҳтиёжи қондириляптими ё!...

Куз охирлаб қолганидан бери ана шу саволларга ўзимча жавоб излаб юраман. Бу ҳақда айрим мутахассислар билан ҳам суҳбатлашдим. Ҳатто бугун дўконларда тарқатилаётган гўштларнинг қандай етказиб берилаётгани хусусидаям қизиқдим. Барибир, олган жавоблардан кўнглим тўлмади. Рақамлар, далилларни эшитгандан кўра бевосита бирор гўшт комбинати фаолияти билан танишмоқни ният қилдим.

Ниҳоят, Навоий шаҳрига йўлим тушди. Шаҳар гўшт ишлаб чиқариш комбинати ҳақида ўтган йили яхши гаплар эшитгандим. Кўпгина кўрсаткичлар бўйича бу жамоа республикада етакчи ўринларни эгаллаганини ҳам билардим.

Очиғи, кўпчилигимиз билиб-билмай гўшт комбинатлари ҳаёти ҳақида турли хил гаплар айтиб юрамиз. У ерда ишлаётганларнинг доим пичоғи мой устида эканлигини писанда қиламиз. Аслида эса...

Нимасини айтасиз, комбинат ичкарисида ярим кун бўлиб, ҳайратга тушдим. Нега десангиз, гўшт ейиш, дўкондан сотувчи билан талашиб-тортишиб сотиб олиш бошқа экану, гўшт тайёрлаш бошқа экан. Комбинат ҳудудига кирганим заҳоти қоннинг ачимтиқ ҳиди димоғни куйдирди. Қалин, пахмоқ фуфайка кийган йигитларнинг ҳазил аралаш айтган «ака, ишонсангиз биз уйда гўшт емаймиз, кўнглимиз тўқда» ва директор ҳузурига кирган бир кишининг асабий ҳолатда «гўшт олиб кетмасам, қайтиб боролмайман» дея айтган сўзлари менга ҳалиям тинчлик бермаяпти. Чунки...

— Қўй бўлса, конвейерга тушади, боши кесилгач, қони обдон оқизилгач, сўнг насос билан шиширилиб териси шилинади. Катта мол бўлса...

бўлмайди» деган сўзларини эшитиб ҳайрон қолдим. Субҳон ака бўлса менга ўгирилиб, ҳижолатомуз оҳангда:

— Кечадан бери тобим йўқ. Ишга зўрға келувдим. Сиз билан ҳам руҳсиз гаплашдик. Нима деганимни билмайман. Хасталигимни айтгим келмади. Мана, ҳозир ходимларни йиғиб, тузалиб чиққунимча комбинатда қилинадиган ишларни белгилаб бердим. Кўнглим сал тинчиди. Энди ётмасам бўлмайди. Кўзларимга қаранг, сарғайиб кетган. Дўхтир «сариқ касал...» деди.

Кўзларимга ишонмайман. Ахир эрталаб мен билан очилиб гаплашган эди-ку, мазам йўқ деса беҳуда гапга тутмасдим, дея ўзимни койидим. На илож?

БИР КИЛО ГЎШТНИНГ БАҲОСИ...

Яхшиси комбинат директори Субҳон Тиллаев билан қилган суҳбатимизни Сиз ҳам бир эшитинг:

— Субҳон ака, неча йил бўлди бу комбинатда ишлаётганингизга!

— Икки ярим йилга бориб қолди. Лекин ана шу кечган икки ярим йиллик умрим ўн-ўн беш йиллик меҳнатимга татиди, десам лоф бўлмас.

— Нега! Қийналдингизми!

— Йўқ, шунча йил ишлаб бунчалик кўп куч ва меҳнат сарфламовдим. Одамларни тушуниб, ўрганиб олгунча анча қийналдим. Мен келганда ишонасизми, ишчилар 4 сўмгача маош олишар экан.

— Ўз номи билан гўшт комбинати бўлганидан кейин улар ойликка қарармиди!

— Ана, айтмадимми, сиз ҳам шундай деб ўйлайсиз. Ҳамма ўйлайди: «Булар ойликка ишламайди» деб. Йўқ, бу нотўғри. Аммо аввал кўпчилик эгрилар бўлган экан. Гўштдан уриб қолиш, ўғирлаш ҳолатлари учраган. Кўплари жазоланди. Бўлмади. Охири, қаттиқ назорат ўрнатдим. «Оғайнилар, ҳалол ишлайлик, шунда устимиз бут, қорнимиз ҳам тўқ бўлади», дедим. Шароитни яхшиладим, маошини кўпайтирдим. Одамларнинг ишга муносабати бирдан ўзгарди.

— Нима, сиз келгунингизгача ишлаган раҳбарлар буларга эътибор бермаганми!

— Мендан олдин ишлаб кетганларнинг фаолиятига баҳо бермоққа ҳаққим йўқ. Яхшими, ёмонми, шу жамоанинг битта аъзоси бўлишган. Хатолар кимдан ўтмайди? Бугундан гапирай. Ҳозир ишчи-хизматчиларимизнинг ўртача ойлиги 120—150 мингга етди. Ана шундан хулоса қилаверинг-да.

— Сизларга гўштни ким етказиб беради!

— Навоий вилоятида учта махсус комплекс билан шартномамиз бор. Конимех, Чордара ва Зарафшонда. Шунингдек, яна 7—8 та базамиз, қатор давлат ва жамоа хўжаликлариям бор. Шулардан мол қабул қиламиз.

— Тириклайинми ё сўйилганини!

— Албатта тириклайин бизга олиб келишади. Махсус сўйиб тайёрлайдиган цехларимиз бор. Кейин турли савдо ва бошқа муассасаларга жўнатамиз.

— Барибир, аҳолини гўшт билан таъминлаш анча мушкул масала. Айниқса қиш фаслида. Бугунги кунда аҳвол қандай!

— Битта сўз билан айтсам, қийин. Бу йил ёғи йилнинг охири. Бунинг устига аҳоли айни қишли-қировли кунларда гўштни кўп истеъмол қилади. Аммо...

— Айрим ташкилотларнинг қарздор бўлиб қолаётгани мушкуллик туғдираяпти демоқчисиз, шекилли!

— Кимдан эшитдингиз?

— Ҳали сиз билан учрашмасдан аввал бош муҳандис Раҳмат Эргашев билан гаплашувдим. У киши бу ҳақда куюниб айтдилар.

— Ҳа, тўппа тўғри. Айтсам тилим, айтмасам дилим куяди, деганларидек, биласизми, бизнинг 1 миллиард 550 минг сўм пулимиз ҳозир айрим савдо ташкилотларнинг бўйнида турибди. Ўз вақтида тўланмаган. Келинг, уларнинг номларини айтиб ўтирмайлик. Яқиндагина раҳбарлар билан бу масалани муҳокама қилдик. Ҳал бўлиб қолса керак.

— Шундай дейсизу, лекин гўшт савдо дўконида турган буюм эмаски, вақт ўтгани сайин нархини ошириб сотаверсангиз.

— Нима қилайлик? Уларга аввал қарзни тўланг, кейин гўшт берамиз, десак халққа қийин бўлади. Биз музлатилган гўшт эмас, балки совутилганини чиқарамиз. Узоқ сақлолмаймиз. Мол келдими, шу куниёқ сўйилади. Нафақат Навоий шаҳри аҳолисига, балки қўшни Самарқанд, ҳатто Тошкент тарафларга ҳам гўшт жўнатамиз. Шунингдек, шаҳарнинг 5-6 жойида аҳолига гўшт сотадиган дўконлар ҳам очиб қўйдик.

— Шундоқ бўлсаям жамоанинг юки анча оғир. Ҳар хил гап-сўзлар бўлади, орқаворотдан гапиришади..

— Одамзоднинг феъли қизиқ. Яхши ишласанг ҳам, ёмон ишласанг ҳам гапиради. Қани айтинг, қайси бир ташкилотда майда-чуйда гап-сўз йўқ. Лекин кўз тегмасин, бугун бизда муҳит анча яхши.

— Яна бир савол: Шу ҳақда кўпдан бери гапириляпти. Шу жумладан, бу сизнинг корхонангизга ҳам тегишли. Чунки шаҳар аҳолисининг энг муҳим таъминоти сизларга боғлиқ. Бир ҳақиқатни тан олайлик, комбинатга гўшт асосан қишлоқдан келади. Шундай экан, шу ўринда бир жумбоқли савол туғилади: Хўш, бунинг эвазига шаҳар қишлоққа не кароматини кўрсатяпти!

— Тўғри, мен юқорида тилга олган комплекслар ва базаларимиз ҳаётиям қишлоқ билан узвий боғлиқ. Аммо қишлоқнинг «саломи» ҳамон «алик»сиз қолаяпти. Бу ҳақдаям чуқур ўйлаш керак. Қишлоқдагилар шаҳардагилардек кўп гўшт емайди.

— Умуман бу йилдан кўнглингиз тўлдими!

— Худога шукур қилиш керак. 1993 йил ёмон келмади. Ўтган йилиям гўшт етказиб бериш бўйича республикада етакчи ўринни эгаллагандик. Насиб этса, бу йилнинг ҳам якуни ёмон эмас.

...Бу ўттиз дақиқалик юзма-юз мулоқотнинг баёни. Ўттиз дақиқага бежиз урғу бермадим. Сабабини мақола сўнгида айтаман. Ўша куни Субҳон Тиллаев ҳузуридан чиққач, бош иқтисодчи Қолдибек Жакеев ҳамда бош ҳисобчи, тажрибали мутахассис Абдували Ражабовлар билан ўтган йилги ва бу йилги кўрсаткичларни солиштирдик. Қувонарли. Рақамларни келтириш шартмас.

Ишчи хизматчилар билан ҳам анча гаплашдик. Мана, айримларининг сўзлари:

Истамжон АРЗИЕВ, омбор мудири: — Ёзда гўшт топширолмай қийналамиз. Қишда эса акси. Ҳар кунликни ўша куниёқ тарқатамиз. Чунки эҳтиёж катта. Энг аввало соғлиқни сақлаш муассасаларини, болалар уйлари ва интернатларни, кейин савдо тармоқларини гўшт билан таъминлаймиз. Ишчилардан Одил Каримов, Ҳаким Абдуллаев, Бахтиёр Салоев, Рустам Баҳромов, Азамат Ҳожиев, Ғулом Очиловлар бошқаларга ўрнак бўлишаяпти.

Деҳқонбой САЛОМОВ, сўйиш цехининг бошлиғи: — Беш йилдан бери шу комбинатда ветеринар врач бўлиб ишлаяпман. Масъулияти анча оғир. Биз агар сал хато қилсак, яъни гўшт сифатини аниқлашда адашсак, оқибати ёмон бўлади. Ҳамкасбларим Юнус Аҳмедов, Илҳом Ҳусаинов, Фарҳод Ҳамроевлар билан доим бу масалада ҳамжиҳатмиз.

Истамдан секин сўрайман:

— Бу катта-кичик молларни қандай сўясизлар?

Унинг ўзи бирдан менинг нима демоқчи эканлигимни сездию, жавоб берди:

— Баъзилар комбинатдагилар молларни ҳаром ўлдиради, деб бўлмағур гаплар тарқатадилар. Йўқ, мана, ўз кўзингиз билан кўринг-да, кейин ёзинг, — деди-да ичкарига бошлади...

Йўқ, қарай олмадим. Кўнглим бўлмади. Юрак керак экан. Ташқарига чиққач, ветврач Деҳқонбой ака изоҳ беради:

Дўхтирнинг сўнгги сўзларини эшитмадим. Пешиндан сўнг яна Субҳон аканинг қабулига бордим. Котиба қиз секингина «ичкарида йиғилиш ўтказяпти» дегач кутиб турдим. Орадан ярим соатча вақт ўтди. Йиғин тугади. Директорнинг эшигини очдим. Ичкарида оқ халатда бир опахон ўтирарди. Унинг «дорини ичинг ,тезроқ ётмасангиз

Бир томондан директорнинг кўнгилчанлигидан ҳижолат чеккан бўлсам, иккинчи томондан эса комбинат ҳаётининг ўзим билмаган тилсимларини кўрганимдан суюндим. Ана шунақа. Гўшт ейиш осон, Аммо. Бир кило гўштнинг баҳоси не-не заҳмат ва азобларга тенг эканлигини энди сезгандирсиз?

СЎНГГИ СЎЗ ЎРНИДА: Кечагина Навоийдан сим қоқишди. Тарозибон йигит Мухтор экан. «Субҳон ака сизни сўраб қўйди. Жуда хижолатли. Бизларни ҳам койиди. Чунки бу ёғи газетангизни катта тўй билан қутлайолмаганлиги учун азият чекдилар ва Янги йил байрами билан бутун таҳририятингиз жамоасини қутлаб қўйишимни илтимос қилди. Ўзлари икки-уч кун орасида касалхонадан чиқаркан...»

Норқобил ЖАЛИЛ,
«Ўзбекистон овози»нинг махсус мухбири,
Навоий вилояти.

СУРАТЛАРДА: 1. Комбинат директори Субҳон Тиллаев. 2. Комбинат ҳузуридаги «Барака» гўшт дўкони. 3. Сўйиш цехининг бошлиғи, ветврач Деҳқонбой Саломов омбор мудири ва хизматчиларга назоратдан ўтказилган маҳсулотни тайёрлаётган пайт.

Суратларни Фарҳод ЭРНАЗАРОВ олган.

АСАКА МОТОР ТАЪМИРЛАШ ЗАВОДИ

«Д-144» трактор моторларини таъмирлаш юзасидан 1993 йил 15 декабрдан 1994 йил 15 январигача қабул қилиш актига мувофиқ буюртмаларни солиштириб кўришни амалга ошираяпти.

Кўрсатилган муддатда солиштириб кўриш пайтида бўлмаган барча буюртмалар бекор қилинади. Йўқотилган актлар қабул қилишда қайта тикланмайди.

1994 йил «Д-144» двигателларини таъмирлашни истовчи хўжаликлар ва ташкилотлар бир пайтнинг ўзида тўғридан-тўғри шартномалар тузишлари мумкин.

МАЪМУРИЯТ.

ТАШКИЛОТ ҚУЙИДАГИЛАРНИ СОТАДИ:

1. 4АМ100 сериядаги оссинхрон уч фазали электродвигателлар, 2,2 квт — 5,5 квт. Минутига 1000 — 3000 айланиш.

2. 0,8 — 1,1 квт. Минутига 1000 айланишли оссинхрон уч фазали электродвигателлар.

3. Спирт ишлаб чиқариш, сут маҳсулотларини ачитиш ва совутиш ускуналари.

ХАРИД ҚИЛАДИ:

— қанор қоплар;

— оргтехника (компьютерлар, ксерокс);

— офис учун квартира (камида 2 хонали). Ўтказиш йўли билан ҳақ тўланади.

Қизиқарли тижорат таклифларини кўриб чиқамиз.

Телефон: 78-67-21.

Телефакс: 45-75-67.

«ДЖИНДО РУСС» ЎЗБЕКИСТОНДА
ЧЕТ ЭЛ ЗАРГАРЛИК БУЮМЛАРИНИНГ
САВДОСИ

ТОШКЕНТ ШАҲРИ, НАВОИЙ КЎЧАСИ, 30-УЙ.

Биз Сиз учун ҳар куни (якшанбадан ташқари) ишлаймиз.

Сизни соат 9.00 дан 19.00 гача кутамиз (танаффуссиз).

ТЕЛЕФОН: 44-63-58.

СИЗ ЎЗ ФАРЗАНДЛАРИГИЗНИ АМЕРИКАГА ЎҚИШГА ЮБОИШИНГИЗ МУМКИН

«Тадбиркорлар ва менежментларинг Тожик маркази» Америка компанияси Сиза фарзандларингизни АҚШ колледжлари ёки олй ўқув юртларига ўқишга юборишингизда ёрдм беради. Фарзандингизнинг ёши (16 дан кичк бўлмаслиги шарт) ва инглиз тилини қай даражда билишига қараб турли таълим дастури таклиф қилинади.

УҚИШ ПУЛЛИК.

Ҳар куни (шанба ва якшанбадангашқари) соат 9 дан 12.00 гача қуйидаги телефонлар бўйича мурожаат қилинг: 34-76-97, 34-57-53, пашанбада соат 9 дан 11.00 гача 34-57-52 бўйича қўнғироқ қилинг.

• Тадбиркорлик—давр талаби

ИШНИНГ КЎЗИНИ БИЛСА...

Ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар корхона ва ташкилотларга ўз таъсирини ўтказяпти. Республикамиз халқ хўжалигининг барча тармоқлари бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтиб бормоқда.

Ҳамдўстлик давлатларининг бирин-кетин миллий валютага ўтиши, ўзаро алоқаларнинг узилиб қолиши турли муаммоларнинг юзага келишига сабаб бўлмоқда.

Шундай экан, мана шу муаммоларни ижобий ҳал қилишда тадбиркорлик, ишбилармонлик муҳим роль ўйнайди. Мухбиримиз Тошкентдаги махсус муҳандислик-коммуникациялари қурилиши трестига қарашли 1-қурилиш бошқармаси бошлиғи А. АБДУҚОДИРОВга ушбу масала юзасидан бир нечта савол билан мурожаат қилди.

— Абдуғаффор Абдумўминович, маълумки, қурилиш материалларининг асосий қисми Ҳамдўстлик мамлакатларидан келтирилади. Шундай экан, бошқармада таъминот масаласи қандай ҳал қилинмоқда?

— Қурилиш объектларидаги ишнинг жадаллик билан олиб борилиши асосан таъминотга боғлиқ. Бошқармамиз барча ҳажмдаги қувурларни, темир-арматурани, электродни Россиядан келтиради. Шунингдек, техника учун эҳтиёт қисмларни Россиядан, Белорусдан оламиз. Пул муомаласидаги мушкулликлар ишга тўсқинлик қилмоқда. Нарх-навонинг ошиб бориши ҳам таъминотимиздаги узилишларга сабаб бўлмоқда. Айни чоғда бу муаммоларни мумкин қадар тезроқ бартараф этиш учун Тошкент шаҳар Бош қурилиш бошқармаси ва трестимиз раҳбарлари тадбиркорлик билан иш юритмоқда. Ўзаро шартномалар тузяпмиз.

— Қурилиш ташкилотининг молиявий аҳволи ҳақида тўхталиб ўтсангиз?

— 1994 йил эшик қоқмоқда. Жорий йилда молиявий аҳволимиз кўрсаткичлари ижобий натижалар билан якунланмоқда. Банкдаги ҳисобимизда 700 миллион сўмдан ортиқ пулимиз бор. 300 миллиондан ортиқроқ пулни қурилиш автотранспорт базалари ҳисобига ўтказмоғимиз лозим. Метро қурилиш бошқармаси 34 млн. сўм, шаҳар ободонлаштириш бош бошқармаси эса 22 млн. сўмни бизнинг ҳисобимизга ўтказишлари керак. Турли ҳажмдаги темир-бетон блоклари, панеллар, ғишт, цемент республикамиздаги ихтисослашган корхоналардан олинади. Жумладан, темир-бетон блоклар Тошкент панел заводидан ҳамда Ғазалкентдаги темир бетон конструкциялари заводидан келтирилади. Ғишт эса шаҳримиздаги 2, 3 заводлардан олиняпти.

— Жамоангиз қурувчилари жорий йилнинг режасини қандай бажараяптилар?

— Бошқармамизда 220 нафар ишчи ва муҳандис техник ходим ишлайди. Уларнинг ўртача маоши 120 минг сўмни ташкил этаяпти. 6 та қурилиш участкамиз мавжуд. Умуман, участкаларда 12 та бригада бор. Бригадалар Тошкентнинг Сирғали, Собир Раҳимов Ҳамза ва бошқа туманларида ер остига қувур ўтказиш ишларини олиб бормоқдалар. Шаҳримизда иссиқ ва совуқ сув канализация тармоқларини қуриб топшириш бизнинг асосий вазифамиз. «Сувсоз» тресги, «Тошиссиқлик бериш корхонаси», «Шаҳар канализация» бошқармаси тармоқлари бизга буюртма берадилар. Қурувчиларимиз объектларда ўзларига топширилган ишни сидқидилдан бажараяптилар. Бригадалар 1993 йилга мўлжалланган йиллик режани якунладилар. Айниқса, участка бошлиқлари Ғиёс Аширов, Рустам Кўчаров, Чўлпон Гизатуллин, прораб Ирисбек Мамаев, Шуҳрат Нуралиев, бригадирлар Ғофур Раҳматжонов, Вадим Чижков, электр пайвандчилар Раҳмонқул Ражабов, Алексей Мочалкин каби меҳнатсевар қурувчилар номини таъкидлаб ўтиш жоиздир.

Келгуси, 1994 йилда трестимиз қурилиш бошқармаларини давлат тасарруфидан чиқариб, хусусийлаштириш юзасидан бир қанча тадбирларни ишлаб чиқмоқда. Бу ишларнинг рўёбга чиқиши иқтисодий ривожланишга имконият яратади.

1993 йил ниҳоясига етаяпти. Ушбу йилда қурувчиларимиз 3 километр узунликда иссиқлик трассаси қувурларини монтаж қилдилар. Шунингдек, 3 километр масофада ичимлик суви қувурлари, 2,5 километр канализация қувурлари ётқизилди. Яқинда Яккасарой туманида 8-иссиқлик қозонини қуриб битказдик.

— Сизнинг фикрингизча, иқтисодий қийинчиликдан тезроқ халос бўлиш учун нима қилиш керак?

— Маълумки, бугунги кунда ҳеч кимга осон эмас. Аввало, биз иқтисодий ривожланган мамлакатлар билан ҳамкорлик қилмоғимиз лозим. У ердаги замонавий технологияни, асбоб-ускуналарни сотиб олишимиз керак. Хом ашёни қайта ишлаб тайёр маҳсулотни республикамиз аҳолисига етказиб беришимиз шарт. Ҳар бир тармоқ соҳаларини давлат тасарруфидан чиқариб хусусийлаштирмоғимиз лозим. Қўшма корхоналар, кичик корхоналар фирмалар очишни кўпайтиргандагина ижобий натижаларга эришиш мумкин, деб ўйлайман.

Иқтисодий қийинчиликдан тезроқ халос бўлмоғимиз меҳнат жамоамизнинг тадбиркорлиги ва ишбилармонлигига боғлиқ.

— Суҳбатингиз учун катта раҳмат!

Мирбахтиёр
МИРФАЙЗИЕВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

МУАССИСЛАР: «ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ» ВА «ОСИЁ БОЗОРИ» ГАЗЕТАЛАРИ ИЖОДИЙ ЖАМОАЛАРИ.

Нашр учун масъул Тўхтамурод ТОШЕВ.

Ҳафтада бир марта чиқади.

«Осиё бозори» Ўзбекистон Республикаси Матбуот давлат қўмитасида рўйхатга олинган. Гувоҳнома № 000176.

Эълон ва билдирувлар нақд пулга ва пул ўтказиш йўли билан қабул қилинади.
ТЕЛЕФОНЛАРИМИЗ: 33-41-89, 32-55-70, 33-38-55.

БИЗНИНГ МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент шаҳри, ГСП, Матбуотчилар кўчаси, 32, 3-қават, 344, 346-хоналар.
Индекс: 75487.

Ислоҳот — иқтисодиётнинг муҳим бўғини

ХЎЖАЛИК ТАРАҚҚИЁТИ ВА ҚОНУНЧИЛИК

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 53-моддасида «...Ўзбекистон иқтисодиётининг негизини хилма-хил шакллардаги мулк ташкил этади. Давлат... барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқийлигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баравар муҳофаза этилишини кафолатлайди» — дейилади. Бинобарин, Республикамиз аҳолисининг 60 фоиздан ортиқроғи қишлоқ жойларида яшайди, меҳнатга яроқли аҳолининг ярми эса аграр секторда ишлайди. Халқ хўжалигида ишлаб чиқариладиган маҳсулотларнинг тўртдан уч қисми ва миллий даромадларнинг 40 фоизини ҳам қишлоқ хўжалиги беради. Шунинг учун қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, унинг барқарорлигини таъминлашга биринчи даражали, ўта муҳим вазифа сифатида эътибор берилмоқда. «Иқтисодий ўзгаришларимизнинг ғоят муҳим бўғини, — деди И. Каримов Ўзбекистон Олий кенгаши XIII сессиясида сўзлаган нутқида, — қишлоқ хўжалигида ислоҳотлар ўтказишдир».

Ҳозирги вақтда мустақил республикамиз қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишнинг заруриятлари асосан тармоқни таназзулга олиб келган қатор сабабларни бартараф этишдан иборатдир. Иқтисодий таназзул **биринчидан,** қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг фақат бир мақсад йўлида ташкил этилиши — асосан хомашё етказиб беришга ва пахта яккаҳокимлиги; **иккинчидан,** тармоқда хўжалик юритишнинг фақат давлат хўжалиги ва жамоа хўжалиги тизимигина амал қилиши; **учинчидан,** мулкчиликнинг фақат давлат ва жамоа шаклларига асосий эътибор қаратилганлиги, бошқа мулк шаклларига, жумладан, хусусий ва шахсий мулк кенг жорий этилмагани; **тўртинчидан,** ишлаб чиқаришда асосий восита ҳисобланган ер ва сувдан ноoқилона, илмий хулосаларни эътиборга олмасдан, табиат ва жамиятнинг умум тараққиёт қонунларини, экологик талабларини қўпол суратда бузиб, хўжасизларча фойдаланиш; ва ниҳоят, **бешинчидан,** қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг охирги натижаларидан, яъни, манфаатдорлик ҳуқуқи айрим бюрократик раҳбарлар айби билан камситилгани ёки мутлақо топталгани оқибатида ишлаб чиқарувчиларнинг тадбиркорликка, яратувчиликка бефарқлиги, ишлаб чиқариш жараёнидан ўзини четга тортиш ҳолатларининг юзага келиши билан янада чуқурлашиб кетди. Афсуски, совет ҳокимияти йилларида ушбу салбий холатларни тартибга солишга қаратилган аграр қонунлар бунинг уддасидан чиқолмади. Оқибатда аҳвол бутунлай ўзгариб, бошқарув тизими бузилди.

Ўзбекистон ўз мустақиллик йўлини танлагач, ижтимоий-сиёсий тузумда туб ўзгаришлар рўй берди. Бозор иқтисодиёти муносабатларига ўтиш, хўжалик юритишнинг ҳамда мулкчиликнинг турли-туман шакллари кенг жорий қилинмоқда, қишлоқ хўжалигини бошқаришнинг маъмурий бошқариш усулидан иқтисодий ўз-ўзини бошқариш усулларига ўтилмоқда. Моҳиятига кўра инқилобий ўзгаришга тенг бўлган ушбу жараёнлар, албатта ўз қонуний асосларига эга бўлиши, етарли даражада ҳуқуқий тартибга солинишини талаб этди.

Демак, ҳозирги кунда аграр ҳуқуқнинг асосий вазифаси қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотни тўла амалга ошириш, тармоқда бозор иқтисодиёти муносабатларини тўла қарор топтириш, хусусийлаштиришни амалга ошириш, эркин хўжалик юритиш ва айирбошлашни таъмин этиш, табиий ва моддий ресурслардан оқилона, экологик талаблар асосида фойдаланишни таъминлаш, умуман қишлоқ хўжалигини бундан кейинги тараққиётини белгилаб берадиган барча масалаларни тўғри ва ҳар томонлама тартибга солишдан иборат бўлиши керак.

Айтиш мумкинки, бу борада Республикамизда мақсадга мувофиқ ишлар амалга оширилмоқда. Қишлоқ хўжалигини бозор иқтисодиёти тизими асосида ривожлантиришнинг режали дастури мавжуд бўлиб, у республика Олий Кенгаши томонидан қабул қилинган бир қатор янги қонунлар билан кафолатланган. Чунончи, қишлоқ хўжалиги тараққиётининг бундан кейинги асосий истиқболини белгилаб берувчи қуйидаги қонун, фармон ва қарорларни кўрсатиш жоиздир.

Булар, 1991—1993 йилларда қабул қилинган кооперация тўғрисида, мулк тўғрисида, ижара тўғрисида, давлат тасарруфидан чиқариш ва ва хусусийлаштириш тўғрисида, деҳқон (фермер) хўжаликлари тўғрисида, чет эл инвестициялари тўғрисида, тадбиркорлик тўғрисидаги Ўзбекистон Республикасининг қонунларидир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг колхозчилар, совхозларнинг ишчилари ва қишлоқ жойларда яшовчи бошқа фуқароларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликларини янада ривожлантиришга оид қўшимча тадбирлар тўғрисида деҳқон хўжаликларини янада мустаҳкамлаш ва республикада ишбилармонлик фаолиятини давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш тўғрисидаги фармонлари, шунингдек, Ўзбекистон республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 7 январдаги «Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотни янада чуқурлаштириш чоралари тўғрисида» ва шу йил 15 мартдаги «Республика чорвачилигида иқтисодий ислоҳотни чуқурлаштириш тадбирлари ҳақида»ги қарорларни ҳам алоҳида кўрсатиш зарур.

Бу қонун ва фармонларда аввало асосий эътибор қишлоқ хўжалигида мулкчиликнинг ва хўжалик юритишнинг турли хил шакл ва усулларини тенг даражада жорий қилиш ва ривожлантиришга қаратилган. Ўзбекистон Республикасида мулкчилик тўғрисида ҳамда давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш тўғрисидаги қонунларига биноан энди қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида мулкчиликнинг барча мақбул шаклларини жорий қилиш мумкинлиги белгиланди. Қишлоқда кичик корхоналар, консервалаш заводлари, фермерлар, гилам тўқиш, дурадгорлик устахоналари, сартарошхоналар, ошхоналар ва бошқа кичик-кичик корхоналар хусусийлаштирилмоқда.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикасида чет эл инвестициялари тўғрисидаги қонунида республикамиз қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига чет эл сармояларини кириб келиши учун кафолатлар белгиланган. Эндиликда чет эл сармоядорлари қишлоқларимизда пахтачиликни, чорвачиликни, қайта ишлаш корхоналарини ривожлантириш ишига ўзларининг ҳиссасини қўшиш, сармоя билан таъминлаш истагини билдирмоқдалар. Қишлоқларда чет эл сармоядорлари ҳамкорлигидаги қўшма корхоналар, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш ҳамда ғишт ишлаб чиқаришни алламачон бошлаб юборганлар. Бироқ, шунингдек, айтиш жоизки, қишлоқ хўжалигида хусусийлаштириш ҳамда чет эл сармояларини кириб келиши секинлик билан амалга оширилмоқда.

Жамоа хўжаликлари ўз умрини яшаб бўлди, энди улар хўжалик юритишга қодир эмас, шунинг учун уларни тарқатиб юбориш лозим, деган фикрлар ҳам пайдо бўлаётир. Бироқ, бу фикр, ҳозирги шарт-шароит учун мутлақо нотўғри. Чунки жамоа ва давлат хўжаликлари ҳиссасига қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг 40 фоизи тўғри келади. Шу билан бирга уларда хўжалик юритишнинг синовдан ўтган бой тажрибаси тўпланган. Хўжалик юритишнинг ҳамма шаклларини бир хилда ривожлантиришга шароит яратиш лозим, ҳаётнинг ўзи эса уларни қайси бири тўғри эканлигини кўрсатади ва танлаб олади. Сунъий тарзда хўжалик юритишнинг у ёки бу шаклини йўқотиб юбориш, ёхуд у ёки бу шаклини танлаб олиш ярамайди.

Республикамиз қишлоқ хўжалиги тараққиёти муаммолари тўғрисида фикр юритар эканмиз, ижара, пудрат асосида ишлаб чиқаришни ташкил этиш усуллари ҳаётий эканлигини исботлади.

Аммо, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида ижара муносабатларини кенг жорий этишда ер фонди муаммоси келиб чиқди. Қишлоқ хўжалигида ижара муносабатларини ердан фойдаланишсиз тасаввур этиб бўлмайди. Ўзбекистонда эса қишлоқ хўжалигига яроқли ерлар давлат ва жамоа хўжаликлари, томорқа хўжаликлари, ўрмон ва сув хўжаликлари ўртасида тақсимланган. Ижарага ер бериш учун эса ер фонди яратиш керак.

Шу сабабдан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1992 йил 21 январдаги «Давлат қишлоқ хўжалик корхоналарига молиявий ёрдам бериш ва уларнинг хўжалик юритиш шаклларини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарорига мувофиқ хўжалик юритишни бошқа шаклга ўтказилаётган давлат хўжаликлари ер фондларини ижара ер фондларига айлантириш ва шу асосда ижара хўжаликларини вужудга келтириш мақсадга мувофиқдир.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда шахсий ёрдамчи хўжаликларнинг роли алоҳида аҳамиятга эга. Ҳозирги кунда бу соҳага алоҳида эътибор берилмоқда. Ўзбекистон Президентининг шу тармоқни ривожлантиришга қаратилган бир қатор фармонлари қабул қилинди. Чунончи, 1991 йил 11 январдаги «Қишлоқ жойларида яшовчи колхозчилар, совхоз ишчилари ва бошқа фуқароларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликларини янада ривожлантиришнинг қўшимча тадбирлари тўғрисида»ги фармони фикримизнинг далилидир. Бу фармонга кўра, пахта экиладиган майдонларни қисқартириш ҳисобига фуқароларнинг шахсий ёрдамчи хўжаликларини ривожлантириш учун ҳар бир оилага 0,25 гектаргача ер участкалари ажратиб бериш мумкинлиги белгиланди. Ҳозирги кунда гўшт, сут, тухум, полиз экинларининг салмоқли улуши шахсий ёрдамчи хўжаликлар ҳисобига тўғри келяпти.

Республикамизда ишлаб чиқилаётган қишлоқ хўжалиги асосларини белгилаб берадиган қонунлар тизими бундан кейинги тараққиёт, бозор иқтисодиёти принципларини қарор топтириш, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини тўла қондиришга қаратилгандир.

Муҳаммаджон УСМОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Фалсафа ва ҳуқуқ институтининг бўлим мудири, ҳуқуқ фанлари номзоди.

«ВАҚТ» ҲОКИМИ

Истиқлол туфайли Ўзбекистонимизда турли халқ ҳунармандчиликларига кенг йўл очилди. Халқ усталари яратаётган маҳсулотлар одамларга манзур бўлаётир.

Жумладан соатсоз уста Убайдулло Ғаффоров ана шундай моҳир усталардан бири. Мўжазгина кулбада мана қарийб 40 йилдирки, ишлаб катта обрў-эътиборга лойиқ бўлган уста Убайдуллони Қарши шаҳрида танимайдиган одам йўқ, десак муболаға бўлмайди. У соатсозлик билан шуғулланади. Агар у шунча вақт мобайнида ҳар куни иккитадан соат тузатган бўлса ҳам, ҳозиргача 30 мингга яқин турли хил соатларга «жон» кирғазгани маълум бўлади.

— Қани энди шароит бўлса-ю Қаршида чоғроқ соат йиғадиган завод ташкил этилса, — дейди соатсоз. — Шунда мен жон-жон деб ўнлаб соатсоз уста тайёрлар эдим. Ҳозирча шунисига ҳам шукр. Вилоят уруш ва меҳнат фахрийлари қўмитаси раҳбарияти ёрдамида шу ташкилот ёнида «Вақт» кичик корхонаси ташкил этилганлиги қувончли бўлди. Бу ерда аҳолидан қабул қилинган бутунлай яроқсиз соатлардан буюм ясайман. Дўконларда бу мато тақчил бўлиб турган бир пайтда бу ҳам ҳарна-да.

Убайдулло ака устахонасида ўзи ҳам ижод қилиб, янги механизмли турли шаклдаги соатлар ясамоқда. Тушган маблағнинг бир қисми эса фахрийлар жамғармасига ўтказилмоқда.

СУРАТДА: уста Убайдулло иш устида.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат (ЎзА).

• Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидир!

ЯШИРИН БИЗНЕС БАРБОД БЎЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Давлат божхоналар комитети Наманган вилоят бошқармаси ходимлари вилоятдаги айрим хўжалик меҳнаткашлари ёнилғи-мойлаш материаллари тақчил пайтларда яширинча бензин сотиш билан шуғулланганини аниқладилар.

Вилоят бошқармаси бўлим бошлиғи А. Муҳиддиновнинг хабар қилишича, бензин ташийдиган машина ҳайдовчиси, Қирғизистон фуқароси вилоят ҳудудидан 4200 литр дизел ёнилғисини олиб чиқиб кетаётганида Косонсой туманининг қўшни республика билан чегарасида ушланди. Бу — декабрь ойида бўлган воқеа. Ёнилғининг «Дўстлик» жамоа хўжалиги ёнилғи-мойлаш материаллари омбори мудири ҳамда Косонсой туман нефть базасига қарашли автомобилларга бензин қуядиган 10-станцияси операторидан 1 миллион 200 минг сўмга сотиб олингани аниқланди. Бу ғайриқонуний олди-сотди иштирокчилари 60 минг сўмдан 170 минг сўмгача жарима тўладилар. Косонсой туманидаги давлат ҳисобига сахийлик қилаётган ходимларга қарши жиноий иш қўзғатилиб, вилоят прокуратурасига оширилди.

Вилоят автомобиль хўжаликлари мойлаш материали — нигрол етишмаётганлиги сабабли машиналарни тиклашни кечиктиришга мажбур бўлмоқда. Шундай бир пайтда Янгиқўрғон туманидаги «Қораполвон» жамоа хўжалиги ёнилғи омбори мудири 200 литр нигролни Қирғизистонга жўнатишга ҳаракат қилган. Бунинг эвазига 1 тонна сомон олмоқчи бўлган. Унинг режаси амалга ошмай қолди. Энди у қонун олдида жавоб беради.

Наманган вилояти божхона ходимлари йил бошидан буён деярли 7 миллион сўмлик ёнилғи-мойлаш материаллари четга олиб кетилишининг олдини олдилар. Бу вилоят халқ хўжалигига қанчалик наф келтирганини тасаввур қилиш қийин эмас.

Н. ХЎЖАЕВА,
ЎзА мухбири.

Янгиликлар, воқеалар, хабарлар

БОЛАЛАР СОВҒАСИЗ ҚОЛМАЙДИ

Бухоро вилоятида тиқомат қиладиган 3— ёшдаги болаларнинг б часи янги йил совға оладиган бўлди. Шу м сад учун вилоят каса уюшмалари иттифоқи 3 миллион, ҳокимлик миллион сўм маблағ ратди.

«Бухоросавдо» ишлаб қариш концерни ҳамда ят матлубот жамияти туман ширинликлар лат маҳсулотларид тайёрлашга кириш ро нон комбинат беш тоннагача у конфет ва пе чиқариш йўлга

Битта совға нархи 1200 сў қиляпти. Каса унинг 30 фоиз бидан тўлайди. оилалар, шуни уйларидаги к янги йил совға тарқатилади. Харажатлар вилоят болалар жамғарма зиммасига олди.

ИШБИЛАРМОН БЎЛАМИЗ

Жиззахда халқаро би нес мактаби очилди. П литехника институти ба сида ташкил этилган ма кур билим маскани «Моргузар» илмий ишла чиқариш концерни ҳоми лик қилмоқда. Мактаб битирган ёшлар юқо маълумотли иқтисод бакалавр унвонига эга ладн.

— Ҳозирча фақат То кент Давлат иқтисодиёт д рилфунуни қошидагина би несменлик бўлими бор. В лоятлар орасида биз бири чи бўлиб янгиликка қўл у дик, — дейди олий ўқ юрти ректори, Халқаро би нес мактабининг раҳбар академик Носир Рашидо — Қолаверса, Тожикисто Қирғизистон, Туркманистон сингари қўшни республика ларда ҳам ҳозирча бунда ўқув йўқ. Шунга кўра, ушб масканга халқаро бизне мактаби мақоми берилд Қўшни мамлакатларнинг ё лари ҳам бизда ўқиш имк ниятига эга. Ўқув дастур Буюк Британия, Америк Туркия каби тараққий этга мамлакатлар тажрибаси ас сида тузилган. Ўқишни т момлаш арафасида талаба римиз икки ойга қада хорижда бўлиб, амали машғулотлар ўтказади, ти жорат ишларини ўрганиша ди.

ҲАР НАРСАНИНГ МЕЪЁРИ БОР

Электр қуввати ўлчов лик эканини кўпчили яхши билади. Аммо у дан ноўрин фойдаланиб исроф қилиш ҳоллари тез-тез учраб турибди.

Қашқадарё электр тармоқ лари корхонаси ходимлари ўтказган текширишда айрим корхона ва ташкилотларда табиат эҳсонидан фойдаланишга масъулиятсизлик билан қаралаётгани маълум бўлди. Масалан, деҳқончилик саноат уюшмасига қарашли 7-қурилаётган корхоналар маъмурияти, Қарши шаҳар озиқ-овқат савдосига қарашли 55-саноат моллари савдосига қарашли 38-дўконлар, Қарши сут комбинати, «Ўзбекнефтьгазгеология» бирлашмасига қарашли Қаршидаги кўчма механизациялашган колоннаси идораларида электр чироқлари кундуз кунлари ҳам ёниб туради. Шунингдек, уларда қоидага хилоф равишда электр печлар ишлатилмоқда. Бунинг оқибатида қайсидир корхона тўла қувват билан ишлай олмаяпти.

Табиатда ҳамма нарса ўлчовлик, ҳамма нарсанинг меъёри бўлиши зарурлигини унутмайлик.

(ЎзА).

• Ўзбек тилим — жону дилим

КЕРАКЛИ ДАРСЛИК

Ўзбек тилига давлат мақоми берилганига ҳам бешинчи йил кетмоқда, Бу даврда қонунда белгиланган талаб ва қоидалар секин-аста бўлса-да, баҳоли қудрат бажарилмоқда. Бу, айниқса, давлат тилини ўқитиш борасида қилинаётган саъй-ҳаракатлар жараёнида намоён бўлади. Бироқ, таълим рус тилида олиб борилаётган ўқув юртларида давлат тилини ўқитиш ҳали талаб даражасида эмаслиги ҳеч кимга сир эмас.

Бунинг қатор сабаблари бор. Биринчидан, оврўполикларга ўзбек тилини методик жиҳатдан талаблар даражасида машғулот олиб бориб ўргатувчи кадрлар етарли эмас. Иккинчидан, давлат тилини ҳаётга жорий қилиш юзасидан чиқарилган қонун талаблари негизида бошқа миллат вакилларига ўзбек тилини ўргатиш, айниқса, олий таълим тизимида бу ишни амалга ошириш учун махсус дастурлар ва улар асосида битилган мукаммал дарсликлар деярли йўқ.

Назаримда, тилшуносликдаги мазкур муаммолар эътиборга олиниб, таниқли тилшунос олимлар Ҳайдарали Узоқов, Ўлмас Мирзакаримова, Рихсиёр Саидовалар нофилологик олий ўқув юртларининг таълим рус тилида олиб бориладиган гуруҳлари I—II курс талабалари учун «Ўзбек тили амалиёти» дарслигини яратишиб, ўта долзарб ишга қўл уришган. Агар таъбир жоиз бўлса, ушбу дарслик мазкур соҳа — мутахассисликларни эгалловчи талабалар учун яратилган биринчи ва ягона асардир.

«Ўқитувчи» нашриётида чоп этилган ушбу дарслик 240 саҳифадан иборат бўлиб, унда ўзбек тилининг «Фонетика»си, «Лексика»си, «Грамматика»си ва «Стилистика»си бўйича 98 параграфда аниқ ва лўнда талқинлар баён этилади.

Дарсликда берилган машқларнинг деярли кўпчилиги ўзбек тилини ўрганувчиларнинг руҳиятидан келиб чиқилган саволлар, жавоблар, суҳбатлар, қолаверса техника олий ўқув юртлари таълими жараёнида қўлланувчи сўз ва атамалар ҳамда уларнинг қўлланишига доир матнлардан иборат. Муаллифлар дарсликни тузишда ана шундай усулдан фойдаланганн айни муддаодир.

Бундан ташқари, дарслик муаллифлари эътиборни кўпроқ фонетика билан лексикологияга қаратишиб тўғри қилишган. Чунки, нофилологик олий ўқув юртларида талабага фақат ўзбек тилини ўргатиш эмас, уни ўзбек тилида гапиртиришни, бемалол мулоқот қила олиш кўникмаларини тарбиялаш бош вазифа қилиб қўйилган. Бу жиҳатдан мазкур ўқув юртлари талабалари учун лексикологик мавзу ва матнлар аҳамиятлидир. Айтиш мумкинки, улар учун грамматик қонун-қоидалар ва гап тузилишлари, уларнинг турлари каби бўлимларни чуқур ўрганишдан кўра сўзларнинг маънолари, тўғри талаффуз ва нутқ услубларини билиб олиш муҳимдир.

Дарслик ўзбек тилшунослигида яратилган қалдирғоч асардир. Унда айрим нуқсонлар ҳам йўқ эмас. Чунончи, берилган айрим машқларда учровчи талаба тушуниши қийинроқ сўзларга луғатлар берилса яхши бўларди. Айни пайтда дарсликда учровчи бундай сўзларнинг жам қилинган ҳолдаги луғати дарслик сўнгида илова қилинганида мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Ўйлайманки, Ҳ. Узоқов, Ў. Мирзакаримова, Р. Саидоваларнинг ушбу дарслиги қайта нашр этилаётганида мазкур маслаҳатлар эътиборга олинар. Умуман олганда дарсликнинг чоп этилиши ўзбек ва рус тилшунослигида алоҳида воқеадир. Афсуски, бундай муҳим дарслик жуда оз нусхада нашр этилган.

Отақўзи АЗИЗОВ,
филология фанлари доктори, ТошДУ профессори, Республикада хизмат кўрсатган фан арбоби.

• Хотира

КЎПРИК

Бу дунёнинг кўприклари кўп. Катта-кичик. Кенг-тор. Ёғочли-бетонли. Бири ўн йилга етиб-етмай қулайди, бири юз йил, яна бири эса...

Тўхтанг, мен сизга бу фоний дунёдан қирчиллама 43 ёшида ўтиб кетган бир дарё одам ҳақида ҳикоя қилмоқчи эдим. Кўприк ҳақидами!.. Э. нимасини айтасиз, у киши кўприкчи эди, йўлчи эди...

Агар поездда кетган бўлсангиз шундоқ Қарши шаҳрига кираверишда (Қашқадарёдан ўтгач) узун кўприкка кўзингиз тушади. Кўрмаган бўлсангиз. Кўплар «бу кўприкни Ҳайитов бова қурдирган» деб юради. Кеча эшитсам, раҳматли Орифхон аканинг укаси Жавлон ака айтиб қолдилар: «Қаршидаги катта кўприк битгунича акам ҳар куни шу ёқда эдилар. Тошкентга чақириб қолишса хавотир ила қурувчиларга «яна иш тўхтаб қолмасин!» деб қаттиқ тайинлаб қайтар экан...»

Орифхон ТОШХЎЖАЕВнинг қисқача таржимаи ҳоли:

1933 йили Тошкентда таваллуд топган. Ўрта Осиё политехника институтини тугатган. Мутахассислиги инженер-механиклик. Учинчи автопаркда бош муҳандис, 48-юк ташиш автобазасида директор, Сирдарё вилоят автотрестида бош муҳандис, Марказқўмда инструктор, «Ўзмостстрой» трестида бошлиқ бўлиб ишлаган.

Хотиралар... Одамзот ўтиб кетаверар экан. Унинг ортида омон қоладиган бойликлари — фарзандлари ва эслашга арзигулик нурли хотиралар, армонли йўқловлар.

ЖАВЛОН аканинг ҳикояси:

— Акамнинг иккита исми бор эди. Бири Орифхон, бири Дилшод. Отамиз раҳматли оғайнилари билан доим бир-бирларига ҳазил-ҳузул қилишаркан. Дўстларининг ҳаммасида қиз фарзандлар бўлиб, ўзларича ният қилиб ким ўғил кўрса, дилимиз шод бўлиб юрсин, деса Дилшод қўйсин дейишаркан. Ниҳоят, бизнинг оилада ўғил туғилибди. Жўралари хурсанд бўлиб ҳалиги исмни айтишибди. Бувим бўлсалар аввалдан «болам ўғил кўрсанг Орифхон қозидай бўлиб юрсин, исмини Орифхон қўй», дер эканлар. Охири, дадамиз бувимнинг сазалари ўлмасин, деб гувоҳномага Орифхон ёздирган эканлару, кўча-кўйда Дилшод, дейишаркан.

Бир воқеа эсимда: акам кеннойим билан дам олиш учун Ялтага кетди. Бир куни қайтиб келди. Таътиллари тугашига ҳали бор эди. Нима гап, нега тез қайтдингиз? — десам, кулимсираб «Қўйлиқдаги кўприкдан кўнглим тинчимади-да, Жавлон» деди.

Аёли, Саноат опанинг хотиралари:

Жуда шўх, ҳазилкаш эди. Биринчи қизимиз Донохон туғилганида шеър ёзиб киритганлари эсимда. Ҳалол, пок яшади. Бир сўм топса уйга ишлатарди. Укаларига, сингилларига оталик қилди. Фақат ўз болаларининг тўйини, роҳатини кўрмай кетди. Уйда энг яхши кўрган нарсалари гуллар эди. Кейин токларни хомток қилишни шунақа хуш кўрардиларки, гоҳо қўни-қўшнилар ҳам хомтокка чақирарди.

Бу дардли ҳикояларни оиланинг ҳар битта аъзоси эшитган. Гоҳо катталарнинг тушларига Орифхон ака кирса ўша куни ис чиқариб руҳларини шод қиладилар. Эслаб-эслаб қўйишади. Маҳалла-кўйдагиларни айтмайсиз, гоҳо дарвоза тақиллатиб келишса «Орифхон» деб чақириб юборганларини билмай қолишади.

Ўртанча ўғли Ашрафхон ҳақида гап кетса ҳамма «Тошхўжаевнинг худди қуйиб қўйгандек ўзи-я-» деб юраркан. **Унинг ўзи** бу ҳақда шундай дейди: «Дадамнинг қазо қилганига мана, 16 йил бўлди. Кўприк ва йўл қурилиши соҳасида қанча ўзгаришлар, қанча одамлар келиб кетди. Лекин ҳозир ҳам Сирдарё, Қарши, Фарғона тарафларга бориб қолсам, кўрганлар бирдан «Тошхўжаевнинг ўғлимисан?» деб сўрашади. Фамилиясини эшитиб эслашадида. Болалигимда ўзи билан кўп жойларга олиб кетарди. Кўприкларнинг қандай қурилишларини кўрсатарди. Кўрсин, кўзи пишсин, кўнглида бўлса изимдан эргашсин, деган экан-да. Мана, отамнинг касбини эгалладим. Укам Анваржон ҳам шу соҳада».

Бутун умрини ҳалол меҳнатга бағишлаган инсон ҳақида айтилган хотираларни тинглаб Орифхон акани кўрмаган бўлсам-да ,ўзимча у кишининг сиймоларини кўз ўнгимда тасаввур қилдим.

70-йилларнинг ҳавоси ўзгача эди. Марказнинг қовоғига қараб туришар, Ўзбекистонда каттароқ объект қуриш у ёқда турсин, ҳатто бирор бинони лойиҳалаштириш ҳам минг азоб эди. Айниқса йирик кўприк ва трассаларни ишга тушириш осон кечмаган. Орифхон ака ёш бўлса-да, фидойи, меҳнатсеварлиги туфайли катта раҳбарларнинг назарига тушиб қолган ва унинг бошлаб қўйган ишларини кўрганлар қойил қолишган, керак бўлса ёрдам беришган. Бунинг устига у пайтлари қайси бир трестнинг раҳбари бевосита қурилиш кетаётган жойга бориб, лой кечиб, ишчилар билан бирга юрарди дейсиз.

Журналист Нуъмон НАСИМОВ ҳикояси:

— Орифхондан кўп яхши хотиралар қолди. Доим кўнглини менга очарди. Марказқўмда ишлаётган йиллари .Бир куни дардлашиб қолдик. «Божа, шу кабинетга ҳеч сиғмаяпман-да. Нимагадир руҳим ҳорғин. Далага ўрганган одам ичкарида ишлолмас экан. Ишлаб чиқаришга кетмасам бўлмайди» деди. Орадан кўп вақт ўтмай трестга бошлиқ бўлди.

Ҳали шунча раҳбар кўриб бундай оддий, жайдари, содда одамни кам учратганман. Жуда кўнгилчан эди. Биров олдига ёрдам сўраб кирса, шунинг иши битмагунча азият чекарди. Отаси раҳматли Одилхўжа акаям ҳақиқий ориф, ўқимишли инсон эди .Самарқанддарбоза маҳалласида — Абдулла Қодирийларга қўшни туришарди. Шундай ажойиб боғлари бўлардики, ҳозир унақа боғлар тушларимизга ҳам кирмайди. Буни қарангки, отасига тортдими, Орифхон ҳам ҳақиқий боғбон бўлди. Кимникига борса, танишмибегонами, барибир, дарвозадан кирибоқ, боғи бўлса ўша томонга ўтиб кетарди.

Энг сўнгги иши — Қўйлиқдаги катта кўприк қурилиши бўлди. У пайтда мен Тошкент обкомида бўлим мудирининг муовини эдим. Бир куни Орифхон билан кўришиб қолдик. Кайфияти ниҳоятда баланд эди. Кулиб-кулиб «шу касбга дахлдор бўлганимдан жуда мамнунман-да». — деди. Кейин эшитсам, ўша кунги йиғилишда унинг шаънига самимий гаплар айтилган экан. Шундан сўнг кўп вақт ўтмасданоқ унга фахрий унвон берилганини эшитдик...

Ҳаётининг энг сўнгги кунлари ёнида эдим. Ўсма касаллигидан азоб чекарди. Аҳволи кун сайин оғирлашиб борарди. Бир куни уйдагиларини хонадан чиқиб туришларини сўраб мен билан ҳоли қолгач, секин пичирлади. Унинг сира йиғлаганини кўрмовдим. Кўзларига ёш олиб шундай деди: «Ўзим сезиб турибман. Дардим бедаво. Болаларимга ачинаман-да, Ҳаммаси жуда ёш. Йўлини топиб кетишармикан? Уларга бош бўлинглар...» Ўзи йиғлаяпти. Яна мени ўксинмасин дедими, кулишга ҳам ҳаракат қиларди.

Ўта дилкаш, ҳазил-мутойибани яхши кўрадиган, оддий ва ғоят ҳокисор эди. Шу боис ҳам унинг ёр-биродарлари, қадрдонлари ҳамон ҳар йилнинг илк баҳор куни Дилшодхон хонадонида тўпланишиб, унинг пок руҳини шод қиладилар.

Мана, Орифхон Тошхўжаев ҳақида эшитганларим, билганларим шу. Лекин барибир кўнглимни бир армон эзаётир. Яна кўприкка қайтаман. Улар узун, қисқа, кенг-тор. Бири ўн йилга етади, бири юз йилга. Бири... Ана шунда Орифхон ака қурдирган кўприкларни санайман. Ундан қолган бойликлар шу. Ҳа, яна унутибман-а, у киши Катта Ўзбек тракти, Қўқон-Тошкент довони ва бошқа қатор-қатор трасса-йўллар қурилишига ҳам бошлиқ бўлган экан.

Билмадим, бу таклифимни ким қандай қабул қилади? [illegible] ли номлари [illegible] бий номлар [illegible] қуралашиб [illegible] лар, жо[illegible] ўзгартирилаётган. Аммо Орифхон акадай [illegible] парвар [illegible] номларини абадийлаштириш вақти [illegible] Биз қа[illegible] га лоқайд [illegible] ламиз? [illegible] зимиз [illegible] йўли [illegible] аканинг [illegible]

Булар [illegible] дан бевақт [illegible] элдоши[illegible] ли ўй[illegible] қолавер[illegible] номини [illegible] гулик [illegible] дейлик?

КЎПРИК...
Дарвоқе, одамлар ҳам кўприкларга ўхшар экан. Катта-кичик. Бири ўн йил яшаркан. Бири юз йил дегандай.

Норқобил ЖАЛИЛ.

• ЁЗУВЧИ МУЛОҲАЗАЛАРИ •

Нурали ҚОБУЛ

МИЛЛАТНИ МАЪНАВИЯТ ЮКСАЛТИРАДИ

ЁК АМИР ТЕМУР ҲАЙКАЛИ ҚАРШИСИДАГИ ЎЙЛАР

...Турк халқини тўплаб давлат тутишингизни бу ерда тошга ўйиб ёздим.
ЎЛ ТЕГИН ҳоқон, 731 йил.

БЮК, гўзал бир ватаний ҳолати кузатмакдан киши кўнгли беи…тиёр ҳузур топади. Қалбида асл Ватан ва миллат туйғуси тўкис қарор топган, байналмилал тур…ликни шакллантирган инсон… ватандошларимиз жаҳон… буюк турки ва энг буюк ҳазрати Амир Темур ҳай… зиёрат этмоқни одат туси… итмоқдалар.

…исодимиз кўнгилдагидек …да ўнгланиб, ривож… кетишига ишонч билдир… ҳолда миллатнинг дунёвий қиёфасини белгилайдиган маънавиятимиз, илму фанимиз, адабиёту санъатимиз хусусида фикр юритмоқ муддао экан, жумҳуриятимиз миллий мустақиллигининг икки йиллиги кунида очилган Амир Темур ҳазратларининг муҳташам ҳайкали аҳамияти хусусида атрофлича тўхталмоқ шарт деб ўйлайман. Сабабиким, бу тарихий дақиқаларда миллатимиз онгида, руҳиятида ва ниҳоят иймону-виждонида асрлар мобайнида чўкиб ётган армонли маънавий, ўзлигини англаб етишга элтадиган илоҳий ҳис-туйғулар бош кўтарди. Амир Темур жаҳон тарихи саҳнасида шу қадар йирик ва тенги йўқ шахс эдиким, унинг ўз она халқига, ота юртига абадул-абад қайтиши учун дунё тузумининг ярми ўзгариши керак бўлди. Бу нотабиий тузум емирилишининг биз учун тушга-да кирмайдиган гўзал томони шунда бўлдики, жаҳоннинг қоқ белида Европа ёки Ҳинди-Хитой каби турк жамияти давлатлари кенгликларида …рий тарихий адолат тикланди… бу буюк тарихий фурсатларда ота-боболаримиз руҳи қай даражада шод бўлгани ёлғиз Яратганнинг ўзига аён! Бу чексиз Ва… шодликдан тўлқинланган …миз етакчиси, муҳтарам Ислом Каримов илк бор «Мен турк…ман!» дея бонг урди. Бу сўз …ёнинг яна бир буюк турки …о Камол Отатуркнинг «Не …урким деяна!» (Мен турк… …е буюк шарафдир) деган … сўзининг бепоён Турон …рдаги акс садосидек янг…

…лоҳий сўзни қисиниб… …рдик, ҳатто туркий … бўғини ҳисоблан… турк уруғлари … бош бўғин … йиллик … ундан …

… уйғон… …лий кўзи очиқлик жараёни эн… турк элатларининг она бешиги …лмиш Турон ерида кечмоқда. …иллат ғафлат, дунёвий ҳақиқат… тирикчиликларни кўра олмас… уйқусидан уйғонмоқда. Бир …йтлар Туркияда ҳам шундай эди. …лбида катта Ватан ва Миллат …йғусига нисбатан бир бурда нон …сси юқори бўлганлар шундай …юк империяни ҳалокат ёқасига …иб бориб қўйган эдилар. Мил… маънавияти ва моддиятидан …тур кетган эди. Улусда ўзлиги… ишонч туйғуси сустлашиб бор…қда эди. Жаннатмакон бу Ва… очкўз ташқи кучларнинг ўлжа… бўлиб кўринаётган эди. Бу ҳо…нни буюк турк ватанпарвари Зиё Кўкалп қуйидагича, ғоят ватаний оҳангда тасвирлайди: «Туркчилик сиёсий бир фирқа эмасдир, ил…, фалсафий, эстетик бир мак…дир. Бошқачароқ айтилса, асо… маънавий бир жиҳоддир ва ян…аниш йўлидир. Шу сабабдан …кчилик бу пайтга қадар бирор фирқа, сиёсий кураш жараён…ига киришмади. Бундан кейин … шубҳасиз киришмайди. Ва, …н пайтда, туркчилик тамомила …сий фирқаларга бегона бўлиб қола олмайди. Чунки турк ма…ияти бошқа мафкуралар билан қаторда ўз сиёсий мафкураси… ҳам эга. Туркчилик ҳеч вақт …рикализм, теократия ва муста…ли… билан яқинлаша, келиша, …ша олмайди. Туркчилик мо…дан модернистик яъни, янги …ш оқимидирким, у фақат за…авий оқимлар ва мафкуралар …н ҳамкорлик қила олади. Ана сабаблидирки, туркчилик Халқ …қасига ёрдамчидир. Халқ фир… ҳукмронликни, ҳокимиятни …латга, яъни турк миллатига …и. Давлатимизга Туркия ва …имизга турк миллати номла… берди. Ҳолбуки, Анадолу ин…биға ҳақ…ар, халқимизнинг, …латимизнинг, ҳатто тилимиз … номи Усмонли сўзи билан …ар эди. Ҳеч кимса «мен турк… дейишга журъат эта олмас… Буюк халоскоримиз Ғозий …тафо Камол Ота Турк ҳазрат…нинг тўғри йўлни кўрсатиб ва …ошчилик қилиб, нафақат Тур… душман тажовузидан қут…, балки давлатимиз, милла…, тилимизга ўзининг ҳақиқий …арини берди, сиёсатимизни …доддан ва ёт унсурлар сиё…нинг охирги асоратларидан …рди».

…урк жумҳуриятларидан бо…на Туркияда ўқишни бошла… ёш туронликлар ҳузу…нутқ сўзлаган Туркия жум…ти Президенти Сулай… Демирэл юқоридаги та… имкониятни қуйидагича …аб берди: Совет Иттифоқи …ланганидан сўнг унинг сар…а улкан бир туркий жамият … келди. Буюк Турк жамияти …имдан ҳеч кимса хафа бўл… бу айни ҳақиқатдир. Б… туркий жамиятига қизиқи… …имдир. Туркия билан … …орасида фавқулодда гўз… …ар бормоқда. Бу ҳавас …игулик воқеликдир. Си…нинг ҳам фарзандлар…из, …г фарзандларимизсиз Сиз

бу ерда ўқиш билан бирга асрлар давомида ҳилпираган бир буюк байроқнинг сиридан воқиф бўлдингиз. Миллатни миллат қилувчи маънавий қадриятларни кўрдингиз. Сизларнинг барчангизга келгусида қадим турк миллатининг гули в… бахти бўлиш насиб этишига тилак… дошман. Энди бундан буён қаро…ларимизда сира-сира ёш қалм…син.

Дунёнинг таянч миллатларида бўлмиш турк халқларининг (Навоий ҳазратлари турк улуси де… атайдилар) душманлари йўқ ерда… пантуркизм (улуғтуркчилик) дега… атамани тўқиб чиқардилар. Ваҳолонки, жаҳондаги энг байналмилал, бизнинг қулоғимиз ўргани… кетган сўз — интернационал миллат — турклар эдиким, бу нарсани буюк Темур фаолиятида ҳам кўриб иймон келтириш мумкин. Акс ҳолда бобомиз француз императори ҳузурига дини бошқа, архиепископ Иоанни элчи қилиб юбормаган бўлар эди. Ёки бўлмаса Темурийлар салтанатининг давоми саналмиш Бобурийлар сулоласининг улуғ намояндаси Акбар ислом, будда, христиан динлари ва католик маҳзабини бирлаштиришга интилиб, жонини жабборга бермаган, Агра шаҳрида мана шу тўрт дин ғояларини ўзида мужассам этган Ибодат уйи барпо этмаган бўлар эди. Ёким Москвани босиб ўтган Темур: «Бу халқнинг аҳволи кўп ночор экан, кимсага озор етказилмасин, биз ортга қайтамиз» дея фармон бермаган, бу инсонпарварликдан боши кўкка етган Русь халқи ва князлари Амир Темурнинг қизига ёдгорлик тикламаган бўлур эдилар. Жумҳуриятимиз Президенти Ислом Каримов ҳам халқимиз феъл-атворидаги бу олийжаноблик хислатини бот-бот такрорламоқдалар: «Ўзбекистондаги юздан ортиқ миллат ватандошларининг ҳақ-ҳуқуқлари теппа-тенгдир. Агар миллатчилик кайфиятлари, қисувга олиш йўлидаги уринишлар содир бўлса, ўша ерга бориб улар билан ёнма-ён тураман». Мабодо бизда бу хусусда бирон-бир муаммо пайдо бўлса бунга шу юртда яшашга ҳали мослаша билмаган, нотабиий ғояларнинг бетаъсир оқими туфайли келиб қолган ва ўша эътиқодларга ҳамон садоқат сақлаётган ватандошларимизнинг («фуқаро» сўзи арабча «фақир» яъни ғариб-ғурабо сўзидан келиб чиққан, шу боис ватандош атамасини истеъмолга киритишимиз керак) ўзлари сабабчидир.

Амир Темур она халқи характеридаги энг гўзал хисла…ларни ўзида намоён эта билгани …нгина у доимо тарихан тўғри… қабул … Дастлаб Рос… бўлса ғул… сақла… …нцузлар чек… …лан Парижда … тикладилар. Ҳайка… …опа халоскорига» де… Табиатан демократ француз халқи ҳамон … эҳтиром билан ёга… на Искандарда, на … на Москва сафарини … ган (Наполеон демоқ…) замонавий фотиҳда бу … …даги гўзал идорани кўргани йўқ, — дея ёзди тарихчи Ал…онс Де ла Мартин.

Амир Темур хислати… улуғ хислатни кўпгина ха…арга сабоқ бергувчи манба деб …моқ лозим. Бу — ҳеч қачон ҳақиқатга қарши бормаслик. Ҳатто …ашаддий душмани ҳам тўғри гапни айтганда тан бера билиш са…ати. Бунинг учун инсон табиатан мард ва дунё кўрган, дунёни англаб етган бўлмоғи керак. Иккинчи, ҳеч қачон ва бир замонда ҳеч бир динга қаршилик кўрсатмаслик, аксинча унга рағбат кўрсатиш. Учинчиси, истеъдодли, қобилиятли кишиларни тан олиш, уларнинг б…ини силаб, Ватаннинг улуғ хизматларига сафарбар эта билиш. Ана шу учала умуминсоний адолат амал қилгани учун ҳам Бу Темурнинг тахтида бахти мустаҳкам бўлган.

Тасаввур этинг, дунёнинг қай бир ҳукмдори кўпгина шундай фармон берган: «Қ…ин ўтган жойларда бирорта де…нинг бир дона буғдойига қў… теккизилмасин; қўшинни сабзавот ва бошқа маҳсулотлар билан таъминлаш, қўшиндан анча ол… юрадиган экинчи бўлинмаларга юклатилсин. Токи улар маълум …нзилларга бориб экин-тикин қил… турсинлар. Мадомики бирор …рса керак бўлиб қолса, фақат …ордан олинсин!»

Амир Темур шахсидаги ҳақиқатга садоқату, …латга сажда этмо… каби гўзал …ий хислатлар бир…дан пайдо бўлиб қолгани йўқ. Бу олийжаноб феъл-атвор фақат шу буюк турк фарзандига … эмас. Кўпчилик тан олган ҳақиқатга амал қилиш, ҳар қандай оғир шароитда ҳам диёнат тарозуси посангисини бирдек ушлаб билиш, туркий дея аталмиш қавм ер юзида пайдо бўлган дақиқадан бошланган. Илк кўчманчи турк қабилалари ҳам ўз ўтоғларининг қанчалик ҳурмат қилмасинлар, катта ишларни кўпчилик, эл иштирокида бамаслаҳат ҳал қилганлар. Хонлар доимо …измида юрган. …ичик уруғ, яъни элларда халқ …акатини Кенгаш шаклидаги бир тизим бошқарган. Буюк — яъни катта уруғ-эллар эса Со… кенгаш ҳукми ила бошқарув амалга оширилган. (Бу ҳол… Рим империяси давридаги …ламентга қиёс этиш мумкин.) Ҳоқонликлар, элхонларда эса Ол… кенгаш даражасидаги Қурултой мавжуд бўлган. Инсон ҳуқуқлари бобида биз ўтмиш боболаримиз… асосларини ўрганишимиз керак. Кўкалп қайд этганидек, ўша пайтдаёқ ҳар бир эл ва …оннинг тенглиги турк қонунларида битиб қўйилган. Бир эл, бошқа элни ўз идорасига олгани ҳолда уларнинг сиёсий ташкилотларини, тузумини бузмас эди. Эл …ўзининг асл маъноси сулҳ демакдир, элчи — сулҳчи демакдир. Элнинг тимсоли бўлган Кўк тангри сулҳ тангриси ҳисобланган. (Мустафо Камол Отатуркнинг юртда сулҳ — жаҳонда сулҳ деган қанотли сўзини эсланг-а!). Турк элхонлари барча турк элларини бирлашишга чақирардилар. Уларнинг урушлари ҳам бирлашишга эришиш учун олиб борилган. Барча элхонлар даврида — Манчжуриядан Можаристонга қадар бутун Турон қитъаси ғоят масъуд бир иттифоқлик ва осойишта ҳаёт билан

яшаган эди. Турк элхонлари айни пайтда империалист ҳам эмас эдилар. Матэ икки бор Хитойни босиб олганига қарамай императорликни қабул қилмаганлиги бу фикрнинг исботидир. Нима учун Амир Темурнинг Москвани, бепоён рус ерларини — забт этса-да, уларга озор етказмай она юртига қайтиши воқеасининг илдизи ҳам худди мана шу ерда. Дунёнинг энг демократик қавми қадим турклар бўлганидек, аёлларга ҳақ-ҳуқуқ бериш борасида адолатли йўл тутган улус ҳам турк улусидир.

Бошқа миллатларнинг ҳозирги замон маданиятига киришмоқлари учун мозийларидан узоқлашмоқлари мажбурий бўлса, туркларнинг ҳозирги замон маданиятига киришмоқлари учун фақат эски мозийларига тушуниб етмоқлари кифоядир деганида буюк устозимиз Зиё Кўкалп мингдан-минг ҳақ эди. Сабаби келажакда содир бўлишимумкин бўлган ҳолату-воқеалар ҳажжи шаклда туркнинг қадимий урф-одати ва китобларида мужассамдир. Ҳар бир миллатнинг ер юзида фақат унинг ўзига тегишли бўлган ва угина амалга ошира оладиган тарихий ва маданий бирмиссияси бор…. Турк миллатининг миссияси э… аҳлоқнинг энг…ксак фазилат…рини рўёбга чиқиш, энг фав…лодда фидокорлик ва қаҳр…онликларни қил… мумкинли…ини исбот этишдир.

Шунис… эътибор…ки, Каспий денгизид… Олтой т…ларигача бўлган кен…кларда шундай бир сиёсий в…иқтисо… иқлим яратилган эди, бун… ҳеч бир қавмнинг икки… б… қавм устидан зулм ўтка…ши… бир бош моли ёки бир …рда …онига хиёнат қилиниши …ида… ҳеч ким ўйламас ҳам эди. …од…к, эркинлик, мард…у-самий …уносабат турк улусининг ҳаётий шиори … эла…ган. … мужмамоа эътиқоди… …ёна… …илганлар қаттиқ жазо… …ган, бетакрор ҳаёт буюк боб… …егин Ҳоқон асримиз…нинг са… …чи асри бошида ёзиб қолдир… …ш битикларда қуйидагича …ирланади... Юқорида кўк осм… пастда қўнғир ер яратилганда …кисининг ўртасида инсон бола…и пайдо бўлган. Инсон бола… устидан боболаримиз Бўми… Ҳоқон, Истами Ҳоқон ҳоқон бў…тирганлар. Улар тахтга ўрнаш… турк халқининг давлатини, қ…у-қоидаларини тутиб турганлар. Шарқда Қадирқан — Ғарбда — …ур дарвозасигача ўрнашганлар. Қадирқан билан Темур дарвозаси орасида хўжайинсиз, уруғ …имиятисиз, чекланмаган ерга … бўлиб, асл турк шу тарзда яш… экан. Улар доно ҳоқон экан, …ҳодир ҳоқон экан, боқонлари … доно ва ботир бўлган, бекл… ҳам, халқи ҳам тўғри эди. …нинг учун давлатни шу хилда …иб турган, давлатни тутиб, …ун-қоидаларини яратган...

Ҳа, …лида Хўжа Аҳмад Яссавий …ралари таъкидлаган тур…кий …мон… шаклланган миллатимиз… ватанфидо фарзандлари бу …ниқ ҳақиқатларни аллақачон …б ет…анлар ва бу буюк бир… учун Анвар пошшо каби қо…онларини бахшида этганлар. М…а шу тарихий ҳақиқатни илк б… бўй-ба…ти билан англаб етган … унинг учун ҳаётини тикиб ку…шган ас… турк фарзанди Амир Темур эди. Қадимий турк маданияти, гўзал ҳаёт тарзи ва бетакрор Турон кенгликлари, бундаги ўзига хос ўсиш-ривожланиш тарзини сақлаб қолиш учун энг аввало умуммиллий виждон ва туркий бирлик шартлигини ҳеч ким Темурчалик англаб ета олган эмас. Темур ҳазратларидан сўнг бу бирликни маънавиятда Алишер Навоий ҳазратлари амалга ошириб «бутун туркни яккалам қилиб» кетдилар. Шу боис ҳам ҳазрат Навоий бутун турк улусининг пиридир. Юсуф Хос Ҳожиб, Маҳмуд Қошғарий ва Хўжа Аҳмад Яссавий каби …л боболаримиз эса бу буюк эътиқоднинг суянч тоғларидир.

Туркияда умумтурк манфаатларини чуқур англаб етадиган бутун шахслар Темур хусусида гап кетганда буни чин юракдан эътироф этадилар. …ни Зиё Кўкалп... Турк деҳқони туркий олам бирлигини хаёл қилар экан, кўз ўнгига доимо қадимий турк элхонлари келади. Дарҳақиқат, Турон мафкураси мозийда фақат хаёл эмас, балки мавжуд ҳақиқат эди. Милоддан 210 сана олдин Ҳун ҳукмдори Матэ, яъни Ўғузхон хунлар номи билан бутун туркларни бирлаштирган вақтда Турон мафкураси бир ҳақиқат даражасида эди... Буюк Амир Темур Турон мафкурасини ҳақиқатга айлантирмадими, дея алам билан таъкидлаган эди. Амир Темур фаолияти хусусида баҳс кетганда бутун турк орқадошларимиз Зиё Кўкалпдек мардона ва одил бўлмоқликлари керак. Аксинча биз бу…ан ўзгача фикрлайдиган туркийларни асл, миллатчи ва ватанчи турк дея олмаймиз. Бу биродарларимизни-да кўкрагидан итармаган ҳолда, қалбида, иймонида бутун туркчилик, туркона аҳлоқнинг қўли топишига кўмак этмоғимиз …з.

Турк …нинг маъноси, асл эътибори …ҳияти билан мард, демакдир. …рд бўла билмаган инсон асл т…к бўла олмайди. Акс ҳолда Т…р Султон Йилдирим Боязиддан ҳаётида ҳеч кимдан эшитмаган ҳақоратли сўзларни эшитиб, ҳатти-ҳаракатларни кўради. Қанчалик тез қонли турк бўлишига қарамай у ўзида: Султон Йилдирим Боязид — авлиё. Мен туркнинг, исломиятнинг бир нафар олимини бутун бошли қўшинга алишмайман! Дунёда Йилдирим Боязид қўшинидек жанговар, унга баробар кела оладиган қўшин йўқ! Бироқ бу қудратли империяни Оллоҳнинг хоҳиши ва иродаси билан биз жуда қисқа фурсатда енгамиз дея билишга куч-қудрат топа олган. Бунинг учун инсон илоҳий даражада табиатан мард ва ақл-заковатли, келажакни кўра билиш қобилиятига эга бўлиши керак эди. Темурдек буюк зотда бу хислатлар биз ўйлагандан ҳам кўп эди.

Темур шу қадар теран заковат эгаси эдиким, қай бир жангни қандай натижа билан тугашини олдиндан билган ва шунга қараб ҳаракат қилган. Аслида Темур Туркия ҳудудига қўшин киритган бўлса-да, лекин ҳужумни Султон Йилдирим Боязид бошлаган. Тўрт юз минг кишилик Европани титратган даҳшатли турк қўшини ўзларининг она ға ота юртидан борган жигарларига жуда катта нафрат билан ҳужум бошлайди. Темур қўшини эса юз минг нафар эди. Бир кишига тўрт аскар қарши бўлган жанг назарий жиҳатдан сўзсиз Йилдирим Боязид фойдасига ҳал бўлиши керак эди. Бироқ Оллоҳнинг иродаси ила бундай бўлмади. Аскарларга бу қавмларимизни қириб ташлашимиз Оллоҳга ҳам маъқул келмайди, турклигимизга-да шараф келтирмас! Шу боис Султон аскарларини қилич кучи билан эмас, уларни биз билан урушмоқ бефойда эканлигини англатиш, бунга иймон келтириш кайфиятини туғдириш билан енгишимиз керак!..

Темурни пайғамбар сифатида кўрадиган, унинг оғзидан чиққан сўзини ўша заҳотиёқ бажарадиган лашкари гўёки Султон қўшинлари қандай уришишини томоша қилгандек жангга киради. Султоннинг ўзи эса жанг ичида у ёқдан бу ёққа от суриб юради. Бироқ у …нинг «Султон Йилдирим Боязид ўлдирилмасин; ким уни ўлдирса унинг ўзи ўлимга маҳкум бўлади, чунки мен бир турк авлиёсини, исломиётнинг оламини бутун бошли қўшинга алишмайман!» дея қилган хитобидан бехабар эди.

Темур эса одатдагидек дўсти-ю рақиби олдида ҳамиша беғараз эди ва мана шу инсоний хислати билан ўзининг устунлигини бот-бот исботларди. Мен сифатларнинг энг аввали деб беғаразликни тушундим. Ҳаммага ҳам бир хил жиддий ва одил қарадим. Ҳеч кимсани бошқасидан фарқ қилмадим, бойни камбағалдан устун қўймадим, дея таъкидлайди буюк аждодимиз.

Шу ўринда Амир Темур ва Йилдирим Боязид муносабатларига мантиқий бир аниқлик киритиш жоиз деб ўйлайман. Амир Темур бутун турк ўлкаларини бирлаштириш ниятидан ҳеч қайтмаган. Бу дегани у доимо Усмонлилар империясига кўз олайтириб юрган деган маънони англатмайди: Агар у шу ниятда бўлганида ўзини беҳурмат қилган Султон, яъни Рум Қайсарини ёши етмишга борганда эмас, бурунроқ курагини ерга теккизиб қўйган бўларди. Ўша пайтдаги турк улусларининг ғанимлари бу икки буюк туркнинг бирлашуви ва сулҳга эришишини истамасди. Агар Темур билан Султон Йилдирим Боязид иттифоқ бўлганда бутун дунё сўзсиз бу буюк империяни тан олган бўларди. Худди шундайлардан бири Усмонли тахтига кўз тиккан Юсуф Қора эдиким, у Темур қўли билан Султонни маҳв эттириб, ҳокимиятни эгаллаш режасини тузиб юрарди. У Йилдирим Боязидни Соҳибқирон Темурга қарши қайрайвериб ҳолдан тойган, орага қутқу солаveриб, бу икки буюк шахсни орасини батамом бузиб бўлган эди. Бу муҳорабани Темур шундай тасвирлайди: Менинг лашкарим ҳали фақат юз минг кишидан иборат бўлган пайтда, Рум шоҳи Қайсар тўрт юз минг кишилик қўшин билан менга ҳужум қилди... Қайсар билан жангни бошлаб, қўлимга оқ байроқни олиб, унинг бутун лашкарини саросимага солиб, тарқатиб юбордим. Эътибор берсангиз Соҳибқирон «тор-мор этдим», «қириб ташладим» каби ибораларни ишлатмаган. Ҳужумни ҳам Рум Қайсари бошлади, демоқда. Бу ҳолат қуйидаги шеърий сатрларда ўз аксини топган.

Амир Темур йиғлар, азобда хуноб,
Салжуқий жигарим, бағрим эздим деб,
Йилдирим Боязид чекар изтироб,
Ғаним қутқусидан эвоҳ, тўздим деб.
Ўтмиш хатолари қайтмас, бас энди,
Ғолиб фотиҳларнинг бутун бешиги.
Сен болдан-да ширин, тотлисас энди.
Она Осиёнинг олтин эшиги.
Сен илоҳий замин, Тангрига яқин,
Жаҳонгир аждодим, ёвқур ва танти.
Сен туркий самода чақнаган чақин,
Денгизлар ҳоқони, Қуёш фарзанди.

Европанинг нисбатан маданиятли, халқ ва миллат сифатида шаклланиб қолган, зиёли армиялари устидан ғалаба қилиб ўрганган Султон Йилдирим Боязид ярим асрдан бери ўзбошимчаликдан пароканда бўлиб кетган Буюк Туронни бирлаштирган, ғоят даражада чиниққан Темур лашкарининг кучқудратини тўғри баҳолай олмаган эди. Агар Султон бобо юртидан келган Жаҳонгирни обрў-эътиборига муносиб равишда кутиб олиб, иззат-ҳурматини жойига қўйганда эди, Темур Йилдирим Боязиднинг мардлигига тан бериб, унинг жаҳондаги обрўсини янада ошириб, Шом сари ўтиб кетган бўлур эди. Турк қавмига хос ортиқча мағрурлик ҳеч бир рақиб олдида бош эгмаслик феъли бу икки буюк туркни тўқнаштирди.

Биз турк халқининг, ота-боболаримиз огоҳлантириб кетгандек, табиатимизда **қатор нуқсонлар борким,** ҳеч бўлмаса инсоният заковати олий нуқтага етиб қолган бугунги кунда бу қусурлардан халос бўлиш учун курашишимиз керак. **Нуқсонимизнинг энг хавфлиси, ҳаёт—мамот дақиқаларида бошимиз бирикмаслигидир.** Бўлмаса Турон республикалари бирлашиб ягона пул бирлигини муомалага киритишларига ким халақит берган эди? Бирлашиш нари турсин, ҳатто бу масалада бир-биримизни вақтида хабардор ҳам этмасдан иш тутдик. Бу эса қаршимиздаги муаммоларни енгиллатиш ўрнига мушкуллаштирди. Бироқ эзгуликнинг кечи йўқ дейдилар. Бағрикенглик, олийжаноблик ва кечиримлиликни одат қилсак, бир-биримизга нисбатан меҳрли, мурувватли бўлсак оғиримиз енгиллашаверади. Бу хайрли, ватаний ишларни амалга оширишимизда боболаримиз тажрибаси, энг аввало, ҳазрат Амир Темур сабоқлари ва ғоялари бизга йўлчи юлдуз бўлиши лозим.

...Ҳа, жуда кўп майда, шифти паст, ўткинчи ҳукмдорлар Темур шахсиятидаги улуғлик ва буюкликни кўра олмай, ҳазм эта олмай, унга ғаразлик кўзи билан қараб келдилар. Дарвоқе, қалбиолган кишиларгина асл улуғликни бор бўй-басти билан англаб етадилар. Бунинг учун биз кимсадан хафа бўлмаслигимиз керак. Сабаби ҳақиқатнинг кўзи кўр, қулоғи кар эмас!

Бироқ биз, жумҳурраисимиз бутун ўлкалар **(вилоят, область сўзи асл туркийда ўлка деб атаб келинган ва бу сўзни истеъмолга киритилишини таклиф этаман)** ҳокимларини тўплаб улуғ бобомиз Баҳоуддин Нақшбанд обидаларини обод этишга бош-қош бўлиб юрибдилар. Бироқ, биз Амир Темур ҳазратларининг ҳоклари ётмиш «Буюк Амир Темур мақбараси»ни маъносиз, ҳақоратомуз бир шаклда Темур сўзини ишлатмасдан ҳамон «Гўри Амир» деб атаймиз. Мақбара атрофини очиб, тарихий ансамблни тиклаш хусусида **астойдил ўйламаймиз.** Мақбарага туташ обидалар кишиларга омбор ёки тандирхона вазифасини ўтаётганига қачонгача тоқат қилиш мумкин? Бу ердаги «гид»ларнинг саводхонлиги хусусида гапиришга эса инсон зоти уялади. Бу ҳолатларни кўрган ўзга юрт кишилари биз ҳақимизда нима деб ўйлашлари мумкин?

...Сабаби улуғ Амир Темур бизнинг маънавияту — сиёсатимиздаги адолат рамзи эди. Сабаби Темур бизнинг дунёвий ҳақиқатлар ўлчовидаги ўтмишимиз, ўтмиш бўлганда ҳам жаҳонга устун саналмиш кечмишимиз эдиким, усиз бизнинг тарихимиз ҳам, келажагимиз ҳам ғоят ғариб бўлиб қоларди. Буни тўла-тўкис англаб етмаган инсон ўзини асл турк, Навоийу—Темур, Улуғбеку—Беруний, Ал-Хоразмийу — Имом Бухорий, Бобиру—ибн Сино **авлоди деб** санашга ҳақлими?! Бизнинг бу гўзал, умидли дунёмизни бирлаштирувчи, бу қадимий миллатимизни жаҳон иқтисоду—сиёсатининг азалий тан олинган саҳнасига олиб чиқувчи ягона сўз бор. Бу — **турк** сўзидир. Бу илоҳий сўздан мосуво бўлган Турон ери бир юзу ўттиз йил, қолаверса ундан олдин ҳам босқинчилару мустамлакачилар қўлида улоқ, кўпкарисига камар[1] бўлди.

Дунёвий аҳамият касб этган араб, форс, чин, француз, инглиз ёки америқолик сўзлари билан ёнма-ён тура оладиган ягона бир сўз борким — бу турк сўзидир. Биз мана шу заминда туп қўйиб, палак ёзган илк отамизнинг муборак исми Або Турк сўзидан тонган кунимиз ўтмишу келажагимиз, ўзлигимизу истиқболимиздан тонган бўламиз. Амир Темурнинг юраклари энг олий ватаний ҳисларга тўлдирувчи **«Биз ким, мулки Турон, Амири Туркистонимиз, бизким миллатларнинг энг қадими ва энг улуғи Туркнинг бош бўғинимиз!»** деган башоратли сўзларини эслар эканмиз, беихтиёр яна бир бобомиз, шоир ва шоҳ Муҳаммад Шайбонийхоннинг «Бизни ўзбек атасалар-да аслимиз туркдир» деган сўзлари хаёлга келади. Биз қонида маънавий емирилишларни асрамайдиган, тарихан жанговар ва жангари туркий халқлар ниҳоят Турк ҳоқонлиги давридаги ёки **Темурий бирликка эришишимиз,** аравани ҳар ким дуч келган тарафга олиб қочишга барҳам беришимиз шарт. Бошқачароқ қилиб айтганда, Турк дегани — отаси, қозоқ, қирғиз, ўзбек, туркман ва қорақалпоқ дегани — фарзанди, демакдир. Ўтмишда ўзбегу-қозоқ, қирғизу-тожик, туркману қорақалпоқ ва бошқа ўнлаб улус, қавм ва элатларнинг пойтахтлари битта — Самарқанду Бухоро, Урганчу Ҳирот бўлган.

Азал-азалдан саҳройи ва тоғли улуслар ўтроқ халқларни чорва маҳсулотлари билан, ўтроқ халқлар эса ўз навбатида кўчманчи жигарларини деҳқончилик маҳсулотлари билан таъминлатанлар. Давр ва шароит шуни тақозо этганки, тоғма-тоғ ёки даштма-дашт кўчиб юрган туркий қавм экин-тикин билан шуғуллана олмаган ва бунга умуман имконият бўлмаган. Шаҳарларда яшовчи деҳқону косиблар эса бозорларга сурув-сурув ҳайдаб келинадиган чорва молларига кўз тикиб яшаганлар. Бу тарихий анъана бизнинг бугунги саодатли кунларимизгача етиб келди ва у бир халқ ёки бир кишининг ҳаракати билан барҳам топмайди. Буни Аму ва Сирнинг сувини ичган ҳар бир туркистонлик яхши билмоғи шарт. Ва бизни фақат бир нарса ажратиши, орамизга нифоқ солиши мумкин, бу турк сўзидан узоқлашишимиз ва бу сўзга бефарқ қарашимиздир.

Бугунги кунда миллий бирлик нафақат Ўзбекистон учун, балким бу бирдамлик бутун Туркистон, Турон ўлкаси учун сув ва ҳаво каби зарурдир. Бу буюк қондошлик барча турк элатлари учун зарурдирким, улуғ бирликдан четлашган ҳар қандай улус ёки қавм ўзлигидан чекинган ёки ўзлигини англаб етмаган, топмаган оломонга айланиб қолади. Миллий бирдамликнинг негизи эса буюк турк ватанпарвари Зиё Кўкалп таъкидлаганидек, туркий демакки, Ватан диний, ахлоқий ва бадиий гўзалликларнинг бир музейи, бир кўргазмасидир. Ватанимизни ич-ичимиздан келадиган ишқ билан севамиз, бу самимий гўзалликларнинг мажмуи бўлганлиги учун севамиз. У ҳолда миллий маданиятимизни бутун гўзалликлари билан қачонки юзага чиқара олсак, Ватанимизни энг кўп севажагимизни ва бу қадар севимли Ватанни шиддатли севишда давом эттирганимиз каби, фақат таҳлика замонларидаги ҳаётимизни эмас, балки сулҳ ва тинчлик онларида ҳам барча шахсий ва гуруҳий эҳтиросларимизни фидо қила билажакмиз. Кўриниб турибдики, миллий бирдамликни кучайтириш учун даставвал миллий маданиятни юксалтириш зарур, зукко зиёлиларимиз бу ишни тез бажаришлари лозим...

Биз аввало умумтуркий бирликка эришмоғимиз керак. Бунинг учун даставвал фикрлашда, маърифатда ва маданиятда дунё халқлари ила баробар одим ташламоғимиз керак. Ўз халқининг … шоҳсупасига олиб чиқиш учун имконияти даражасида курашмаган инсон у ватансиз ҳамда миллатсиз кимсадир. Сабаби ўз қавм ва элатини билмаган, ўзаро бирликка эришмаган халқларнинг дунёвий обрў-эътиборга сазовор бўлиши мушкул бир тирикчиликдир. Ўзлигини англаб етмаган халқни ҳеч бир халқ бутун миллат сифатида қабул қилмайди ва тан олмайди. Инсонлар қалбидаги она-Ватанга бўлган чексиз меҳр-муҳаббат—теран ақл-заковатнинг инъикосидир. Файласуфлар таъкидлаганидек, ақлнинг кенглиги қалбнинг теранлигига тенг бўлади. Шу боис энг улуғ ватанпарварлик ва инсонпарварлик чўққиларини асл буюк қалб эгалари забт этадилар: чунки улар буюк ақл эгалари ҳамдирлар. Зиё Кўкалп, Номиқ Камол, Меҳмет Акиф, Ниҳол Отсиз! Бу мумтоз турк фарзандлари шу давргача туркчилик, турк миллатининг аҳлоқи, гўзал турмуш тарзини ҳеч ким куйлай олмаган пардаларда куйлай билдилар. Ва айнан мана шу буюк ватансевар инсонларнинг фикрлари Отатуркнинг алангали сўзлари ёнида Туркия давлати ва миллатининг мафкурасини яратди. Биз ҳам жуда тезлик билан бу асл ватансевар инсонларнинг асарларини чоп этишга киришимиз керак. Миллий мафкурамиз шаклланаётган бу тарихий кунларда ушбу асарлар «Темур тузуклари» ёнида турмоғи лозим. Туркий халқлар тараққиётининг юраги бўлмиш жумҳуриятимизда Ватан ва миллат моҳиятини Кўкалп ҳамда Отсиз куйлаган даражада англаб етмас эканмиз, бизнинг мукаммал миллат ва тўкис Ватан бўлиб шаклланишимиз кечикаверади.

Бу илоҳий эътиқодларга соҳиб бўлмоқ учун энг аввало бир-биримизга нисбатан қалбимизда фақат яхшилик ва олийжаноблик уруғи кўкармоғи керак. Юксак аҳлоқли чин маънода маърифатли одам ўз рақибу-нохайрихоҳларига нисбатан ҳам ниҳоятда мурувватли, кечиримли ва бағри кенг бўлади. Сабаби барча инсонларни бирдек адолат кўзи билан кўра олмайдиган, одамларни тоифаларга ажратиб юрадиган кишиларда инсониятга нисбатан катта меҳр-муҳаббат бўлмайди. Агар бировни ҳадеб «чўчқасан» деяверсанг охири у ҳуриллаб юборади деганда улуғ сўз устаси Максим Горький ҳақ эди. Биз барча инсонларни ижобий ва салбий хислатлари мужассам ҳолда она-Ватанимизни севганимиз каби севмоғимиз, меҳр-шафқатли бўлмоғимиз, бошимизга кўтармоғимиз керак. Бундай туйғулар фақат соф виждонли кишилар қалбида яшайди ва камолотга эришади, фозиллик касб этади. Яхшилик қилган чоғингда кўксинг қандайдир тоғдек кўтарилиб, қонуний ғурурланасан, соф виждонли одамгина шундай бўлади, дея қайд этади файласуфлар. Машойихлар айтганидек, бутун киши икки буюк инсоний фазилатдан — яхшилик қилиш ва камтарликдан ҳеч қачон чарчамаслиги керак. Бунинг учун эса яна ўша умуминсоний эътиқод — маърифатли бўлмоқ, ўз шахсиятида дунёвий заковат ва фикрлаш салоҳиятини мужассам эта билмоқ керак. Сабаби миллатни ҳар қандай фожиа ва буҳронлардан ақл-заковат, маърифату-маданият қутқаради, сақлаб қолади.

Миллат—миллионлаб турли-туман фикрловчи, юксак ватаний туйғули, ўртача ва ундан паст ҳисли ватандошларнинг умумий ҳаракатларидан ташкил топувчи эътиқоддир. Ватан ва миллатга барча бирдек олий мақомда моддий ва маънавий фойда келтира олмайди. Бундай ҳолатлар бундан беш юз йил бурун халқ ва миллат сифатида шакллана билган, ҳеч бир катта халқнинг босқинига учрамаган Буюк Британия каби давлатларда учраши мумкин. Шундай экан, жамиятда амал-тақал кун кўриб, тирикчилик ўтказиб юрган кишиларга ҳам фикрлаши, дунёни тушуниши даражасида ватаний вазифалар юклаб борилиши, аста-секин эл-юртнинг катта ишларига жалб этиб бормоқ керак. Акс ҳолда бундай кишиларимиз авлод-аждоди билан Ватанни эмас, ошқозонни ўйлаб яшагувчи оломонга айланиб қоладилар. Шу ўринда Шекспирнинг: «халқлар бир кишини боқа олмаслиги мумкин, бироқ бир киши бутун бошли халқни боқа олади» деган гапини эслатмоқ ғоят ўринлидир. Ўз ёғига ўзи қовурилиб, дунё бехабар бўлиб қолган халқ даврнинг ўткинчи шамоллари таъсирида яшовчи, борган сари куни учун кул ташловчи тўдага айланиб бораверади. Демак, бизнинг энг асосий ва ҳал қилувчи вазифамиз миллат маънавиятида туб бурилиш ясаш, уни Ватаннинг катта-кичик хизматларига йўналтирмоқ ва бу хизматга шай турмоққа ўргатмоқдир. Халқни унинг мавжудлиги билан эмас, нималарга интилаётгани ва шу йўлда ҳоҳиш-иродасини қандай йўналтираётгани билан баҳолаш керак, деганда Достоевский минг бор ҳақ эди.

Бу катта ватанпарварлик ўзга миллат ва элатларни камситиш, уларга нисбатан турли тарихий ёки бошқа бир даъволарни олға суриш анъаналаридан йироқ бўлмоғи керак. Акс ҳолда бизга дунё тарихидан беш қўлдек маълумки, жуда меъёридан ошиб кетган, катта, бошқа халқларнинг сиёсий ва маънавий манфаатлари билан ҳисоблашмайдиган ватан парварлик ҳатто буюк халқларни ҳам хароб қилган, ҳеч бир қолипга сиғмайдиган миллатчилик эса уларни йўқ қилган. Маърифатли халқлар аҳлоқий баркамол бўладилар ҳамда ўзини ҳар қандай маънавий ва сиёсий ўйинлар оқибатида келиб чиқадиган емирилишлардан сақлай билади. Улуғ халқларда ҳақиқатга чексиз меҳр муҳаббат ва садоқат бўлади. Улар ҳеч қачон умуминсоний адолат ва қадриятларга хиёнат қилмайдилар.

Қандай улуғ, илоҳий сўз. Ўзлигини топа билмаган инсон, элини ҳам, Ватанини ҳам, иймонини ҳам топа билмайди. Ўзликни топмоқ, миллатнинг келажагини топмоқдир. Ва беихтиёр халқимизга асл байроқ бўладиган шахслар ҳақида ўйлай бошлаймиз. Бўр, Жалолиддин Мангуберди, Бутамен, Маҳмуд Торобий ва Шерғозихон каби улуғ тарихий шахсларким, биз бу сиймоларни ўтмишнинг ҳурматини жойига қўйиш керак бўлган, бироқ байроқ қилиб бўлмайдиган шахслари билан аралаш-қуралаш қилиб юбормаслигимиз керак.

Бу қадимий турк ери не-не инсонларни кўрмади. Ва бу ерда не-не кишиларга ёдгорликлар ўрнатилиб, мақбаралар қурилмади. Бироқ бу турли тоифа шахслар силсиласида бир буюк инсон бор эдиким, бу юртдаги энг олий ҳурмат ва эҳтиром, энг муқаддас иззат ҳурмат энг аввало ана шу авлиёсифат инсонга кўрсатилиши керак эди. Ҳақ бор экан, ҳақиқат бор экан. Андижондан, Ургутдан, Чироқчидан келиб, Темур ҳайкали қаршисида кўз ёшларини тия олмаётган миллатдошларимизни кўриб, бу дунёда энг Олий ҳақиқат борлигига иймон келтирасан. Халқнинг танасидан жонини олиш мумкин, бироқ унинг эътиқодини, тарихига, ўтмишига бўлган меҳр-муҳаббатини, келажагига бўлган ишончини олиб бўлмайди.

Она юртни соғиниш ҳисси барча инсонларга бир хилда таъсир қилади: у ўтмиш манзараларини идеаллаштирилган ҳолда жилолантиради, унинг фазилатлари ошаверади, камчиликлари эса вақт ва масофа тақозоси билан хиралашиб бораверади, охири тасаввуримиздан буткул ўчиб йўқолади, дея таъкидлайди Жорж Санд.

...Бу юртда не кимсаларга ҳайкаллар қўйилмади. Худди мана шу ерда Турон ерини босиб олган босқинчига, яъни Туркистон генерал губернаторига ҳайкал қўйилганди. Бироқ, бу ҳайкаллар пойига инсон зоти бир тутам гул келтириб қўймас эди. Биз меҳру садоқат билан этагига гулдасталар қўйиладиган ёдгорликни ҳам энди кўрдик... Бу тарихий ёдгорлик пойига илк гулчамбарни боболаримиз эзгу ишининг давомчиси Ислом Каримов қўйди. Ва қачон борманг бу ёдгорлик этагида сўлмаган гулдасталарни кўрасиз. Инсон зотига бир марта бериладиган ҳаётда аҳду-вафони бир жойга қўйган келин-куёвларимиз тўй олдидан улуғ боболарини зиёрат қилмоқдалар, таъзим бажо этмоқдалар. Қандай гўзал, асл ватаний дақиқалар. Куз қушида турфа товланаётган асрий чинорларнинг барглари шитирлаб бу саодатли дақиқаларни қутлайди. Ватаним, эй самимий элим, дунё тургунча тургин! Сени севмаслик, бошга кўтармаслик — гуноҳи азимдир! Дунё эса боқийдир! Жасорат ва садоқат мангу яшажак! Халқимиз ва ватанимиз энди асл имконияти билан мангулик ва абадиятга дахлдор дунёвий ташвишлар билан яшамоқда, меҳнат қилмоқда! Бу буюк хайриятликдир! Донолар қайд этганидек, Ватандан ташқарида бахт йўқ, ҳар ким жонажон ерида илдиз отсин, униб-ўссин! Она-Ватанимизга бўлган чексиз меҳр-муҳаббат эса бизни буюк жасоратлар сари чорлайверсин! Иймони бутун инсон учун эса Худо ҳам, Ватан ҳам. Ҳақиқат ҳам ягонадур!...

---

1. Тоғларнинг шамолпана, қулай ўнгирлари камар деб аталади ва кўпкари чопилади.

• Алишер Навоий номидаги Республика Давлат мукофотига номзодлар

«УЛУС ДАРДИ ИЛА ЯШАГАН СУЛТОН»

Навоий «Ҳайратул-аброр» достонининг ўн иккинчи мақолатида амалдорларнинг порахўрлиги ва давлатпаноҳ уларнинг қилмишидан бехабар эканлигини ёзади:

Ҳоким этиб мулка ғоратгаре,
Бузғоли ислом эвини кофаре.
Зулм этиб ул косибу, деҳқонга ҳам,
Косибу деҳқон неки султонға ҳам.

Шоирнинг дили ўртанади. Чунки мамлакатнинг тақдири талончилар измида қолгач, давлат заифлашади. Бу гапни айтмоқдан мақсад Навоий яшаган даврнинг заиф ва улуғвор томонларини яна бир бор таъкидлаш эмас, балки таниқли шоир Барот Бойқобиловнинг «Навоийнома»сида кўтарилган муаммолар билан Навоийнинг юқоридаги байтлари ўртасида боғлиқлик мавжудлигини эътироф этишдир.

Навоий ҳақида бадиий асарлар шоир ҳаётлик пайтидаёқ яратила бошлаган эди. Хусусан, Хондамирнинг «Макоримул-аҳлоқ» асарини келтиришнинг ўзи кифоя. Барот Бойқобилов эса Навоийнинг бутун ҳаёт йўлини, тафаккур дунёсини кенг китобхонлар оммасига етказишни мўлжаллаган. Натижада «Нотинч Хуросон», «Шукуҳли карвон», «Сокин Хуросон» ва «Қонли Хуросон» номли тўрт китоб юзага келди.

«Нотинч Хуросон»нинг муқаддимасидаёқ шоир Алишернинг туғилиши ва Шоҳруҳ Мирзо улусни тинчитмоқ учун «жазо қиличларини қиндин суғурмак» лозимлигини вазирига уқтиради. Мана шу лавҳадан бошлаб «Нотинч Хуросон»нинг тугуни бошланади. Тугун романдаги ижтимоий зиддиятларга ишорадир. Алишернинг отаси Ғиёсиддин «хун тўкилса, улус ғурбатда қолур» деб Шоҳруҳ Мирзони фикридан қайтаришга ундайди. Аммо ўжар подшоҳ Шоҳруҳ—Хуросон салтанатининг ҳукмдори, Улуғбекнинг падарини ўз фикридан қайтариш қийин. У ҳам ўзига хос табиатли одам.

Шоҳруҳнинг ҳам, бошқа қаҳрамонларнинг ҳам маънавий-аҳлоқий қиёфасини яратишда Барот Бойқобилов ўзига хос йўл тутган. Асосий қаҳрамонлар, бошқа эпизодик қаҳрамонлар даврга уйғунлаштирилган. Улар Алишер, Улуғбеклар яшаган даврга мос маънавий юксак зотлардир. Биргина Қоплонбек образини олайлик. У романнинг муқаддимасида бир кўзга ташланадию китобхон хотирасида муҳрланиб қолади. У Темурнинг ёнида юриб қанча эл, жангларни кўрган. Қоплонбек ўзаро низо-адоватларга барҳам бериш, Хуросон ва Мовороуннаҳрда осойишталик ўрнатиш учун Улуғбекни Ҳиротга таклиф қилиш ва икки давлатни яна бирлаштириш лозимлигини айтади. Ардашер ҳам унинг фикрини қўллаб-қувватлайди.

Бир қарашда оддий воқеа. Лекин унинг тасвири остида бошқа мақсад бор: Қоплонбек, Ардашернинг маънавий оламини даврга, маърифатли замон зимдан давом этаётган хунрезлик ва ёвузликнинг олдини олади, деган тагзаминли фикр бор.

Маърифатли замон маънавий юксакликка эришишнинг бош омили. Шарқ адабиётида, хусусан, туркий адабиётда бундай ғояни кўплаб учратамиз. Шунинг учун ҳам Барот Бойқобилов асарнинг бошидан охирига қадар ана шу руҳни сақлаб қолди. Ҳар бир лавҳани ана шу мақсадга хизмат қилдирди.

«Шукуҳли карвон» Навоий ҳаётидаги муҳим давр — Самарқанддаги ҳаётини ўз ичига олади. Унинг Самарқанддаги ҳаёти, фаолияти навоийшунос олимларимизнинг асарларида ўз аксини топган. Барот Бойқобилов тарихий далилларга таянган ҳолда Навоийнинг ички кечинмаларини қаламга олади. Навоийнинг ҳаёт тарзига мос равишда ва воқеалар оқимига қараб муаллиф романни драматик ҳолатдан бошлайди. Абу Саиднинг буйруғи билан у Самарқандга ихрож қилинди. Романнинг драматизм билан бошланишига сабаб шудир. Паҳлавон Муҳаммад, Лутфий, Хожа Афзал, Фасиҳиддинларнинг Навоий билан хайрлашув лавҳасини ўқир эканмиз, уларнинг руҳи, кайфияти бизга ўтади. Маслакдошларнинг ички ҳаяжони драматизмни кучайтиради. Гарчи Самарқанд ҳокими Аҳмад Ҳожибек Навоийга мурувват кўрсатиб, уни «чиғатой амири» мансабига кўтарган бўлса-да, рўй берган воқеалар драматик ҳолатни сусайтирмайди. Деярли аксарият воқеаларда шу ҳолат ҳукмрон, гўё Навоийнинг бадарға қилиниши билан уйғунлашгандай.

Романдаги барча драматик ҳолатлар Навоийнинг тақдирига дахлдор. Ҳатто Хуросон элида юз бераётган фожиалар, Абу Саиднинг зулмидан озор чекаётган халқнинг қисматига Навоий шерик. Сабаби — шоир Ватан, халқ тақдирига лоқайд эмас. Жумладан, Навоий билан Мирзобекнинг биринчи учрашуви ва улар ўртасида бўлиб ўтган суҳбат бунинг ёрқин намуналаридир. «Чархи кажрафтордин дили ситам топган Навоий улусга ҳамнафас бўлган шуаро гавҳар қадрини англайди» дейди.

Вали умид кўзун узмас Хуросон,
Сизсиз бир мажолис тузмас Хуросон.

Навоийнинг орзу-армонлари шу байтда мужассам топгандай. Ватандан айри тушган шоир зулмат ҳукмрон бўлган Хуросонда элига мадад қўлини чўзолмаганидан ғамнок бўлса-да, қалбан яқин. Менимча, муаллиф рамзий маънодаги сюжетни асос қилиб олган ва Навоий шахсиятининг бир қиррасини тўлақонли юзага чиқарган.

Шоир «Сокин Хуросон» ва «Қонли Хуросон»да аввалги икки романдаги руҳни—эзгулик ва ёвузлик ўртасидаги кураш ғоясини давом эттиради. Энг муҳими, у ҳар иккала романида ғоявий аниқлик ва бадиий пухталикка эришди. Ўрта асрдаги эзгулик ва ёвузликнинг ижтимоий илдизларини очиб берди. Навоий гоҳ латиф ва майин, гоҳ салобатли бўлиб гавдаланди.

Заиф ва улуғвор Ҳирот. Дарвоқе, нега заиф ҳам улуғвор? Мантиқсизлик-ку, дейиш мумкин. Хуросон мамлакатининг қалби Ҳиротга бир неча йиллик айрилиқдан сўнг Навоий ташриф буюрди. Гўё Ҳирот улуғворлик касб этди. Лекин замон маънавий тубан одамлар туфайли заифлашди. Хуросоннинг шу жиҳатини кўрсатиш учун шоир Навоийнинг илк Ҳиравий билан учраштирди. Ҳиравий—маънавий заиф одам. Агар Навоий Ҳиравий билан эмас, бошқа одам, айтайлик, мамлакат тахтига ўтирган Ҳусайн билан учрашганда, романнинг Навоий таржимаи ҳолидан фарқи қолмасди.

«Сокин Хуросон»нинг муқаддимасидаги мураккаб ҳолат кейинги воқеаларнинг қай йўналишда давом этишига ишорадир. Б. Бойқобилов романининг мундарижасини бойитадиган кескин лавҳани олиб кирди. Бу — Ҳусайн Бойқаронинг сарой аҳлига берган зиёфати. Шу лавҳадан бошлаб кин ва адоват юзага чиқади. Чунки даврадагиларнинг дунёқараши билан Навоийнинг тафаккур дунёси зинҳор мос келмасди. Унинг фикр-ёди, нияти Ҳусайн Бойқаро даврадагидек ўйин эмас, балки эл дардига малҳам бўлиш, шоҳга ёрдам қўлини чўзиш, «хароба диёрни маъмур этмоқ»дир. Ҳусайннинг мақсади ҳам шу, Ҳусайн Бойқаро билан Навоий, Мажидиддин билан Абу Саид бир позицияда тасвирланади.

«Сокин Хуросон»даги Навоий ва Ҳусайн Бойқаро муносабатига доир лавҳалар «Нотинч Хуросон» ва «Шукуҳли карвон»даги ғоянинг давомидир. Мураккаб феълатворли Ҳусайн Бойқаро подшоҳлик тахтига ўтирганда ҳам аввалгидек, мустақил фикрлашга қодир эмас. Айни пайтда Ҳусайн Бойқаро Навоийнинг маслаҳатларига муҳтож.

Роман жанрининг имкониятлари катта эканлигини кўп адабиётшунослар айтганлар. Айниқса, турфа характерлар яратиш имконияти шу жанрда кенгроқ. Б. Бойқобилов яратган ўша характерлар, албатта, Навоий образига боғланади. Айниқса, шоир турли тоифанинг Навоийга бўлган муносабатидан Ҳусайн Бойқаронинг мураккаб характерини, ҳам подшоҳ, ҳам шахс сифатида таназзулини юзага чиқаришда фойдаланади. Бу усул муаллифнинг катта муваффақияти, деб баҳоланишга лойиқ.

У баёнчиликдан қочиш мақсадида Навоий билан оломон учрашувига найчи чол образини олиб кирди. Бу образнинг киритилиши тасодиф эмас, балки алломанинг беғубор болалигидан хотира. Най — оқкўнгиллилик рамзи. Бадниятлик устидан оқкўнгиллилик устун келди. Борди-ю найчи чол образи айни шу ўринда киритилмаганда нима бўларди? Навоий билан оломоннинг суҳбати оддийгина арзи-ҳолдан фарқ қилмас эди. Шоир кичик деталга катта маъно юклади. Бундай деталлар романда анчагина.

Б. Бойқобилов туркий тилнинг мавқеига «Нотинч Ҳуросон»да ҳам алоҳида тўхталган эди. Асар ўқиган китобхон кўз ўнгида «Мен туркий айтурмен!» деб хитоб қилган ёш Алишернинг ёниқ чеҳраси муҳрланиб қолади. Ўша лавҳа тиниқ чиққан. «Сокин Хуросон»да эса шоир шу мавзуга ижтимоий мазмун юклайди. Туркий тил муаммоси романнинг умумий руҳи-зиддиятли замоннинг муаммоларига уйғунлаштирилади. Айни шу лавҳада Навоийнинг яна бир қирраси — шарқона одобни ўзида мужассам этган улуғ инсон эканлиги намоён бўлади.

Жомий ва Навоий ширин суҳбатлашиб ўтирибдилар. Суҳбат мавзуи шеър хусусида. Суҳбатда ҳозир бўлган Хожа Илҳом, Суҳайлий, Мулла Усмон туркий тилнинг мавқеи хусусида сўз очиб қолдилар. Ушбу даврада айни шу масалада гап очмоқнинг ўзи калтафаҳмликдир. Чунки «туркий тилга тўн кийурган» Навоийнинг устози Абдураҳмон Жомийдир. Навоий устозини «Маҳдуми Нуран» деб эҳтиром билан тилга олади. Шу вазиятда Навоий билан Жомий нима қилиши керак? Албатта, икки буюк зот ушбу мавзуга аралашмоқни ўзларига эп билмайдилар. Бундай ҳолда даврадаги бирор ақлли одам ноқулай вазиятдан чиқиш имконини қидиради. Бу ҳам суҳбатлашиш одобига киради. Шу пайт Мулла Усмон давра билан тил топди, «гўё қайнаётган қозоннинг қопқоғини ёпди»:

Икки халқ биродар, яшар енги-тўш,
Нечун тили бўлмас иноқ, ҳамгуш?
Жаноблар, тил дебон қилинг мадаро,
Дўстликка не етсин бу даҳ[...]аро?

Бу лавҳа шунчалик табиий тасвирланганки, беихтиёр кўз олдимизда жонли гавдаланади.

«Қонли Хуросон» — «Навоийнома»нинг сўнгги, тўртинчи китоби. Романда ҳолат ва кайфият тасвири орқали улуғ мутафаккир белги — чизиқлари китобхон кўз ўнгида янада равшанроқ гавдаланади. Зотан, воқеа баёнидан кўра, ҳолат ва кайфият тасвири роман ғоясини ифодалашда қулай восита бўлиб хизмат қилади.

Асарнинг дастлабки саҳифаларидаёқ ана шу манзарага дуч келамиз. Навоий тагида от — Астробод шаҳрига кириб келмоқда. У ғамгин. Шоирни ғам [...] лаган вазият — ғариб оломоннинг турмуши, эл хароб, шаҳар хароба, «зулм талаб кетган [...]орлар гирён». Оломоннинг шоирга бўлган ишончи Мирҳайдар, Бобо Али, Бадриддин каби маслакдошлари ёнида бўлган Навоийга катта мадад. Зиддиятли руҳий ҳолат остида катта ижтимоий [...] ётади: Ватан, эл қайғуси. Тасвир ва маъно уйғунлигини шу [...]да яна бир бор таъкидлаш ўриндир.

Руҳий ҳолат тасвиридан мақсад Навоийнинг даҳо[...] қудратига, унинг маълум бир қирраларига китобхон диққатини жалб қилишдир. Ҳиротнинг ғариб манзараси тасвири ҳам шоирнинг руҳий ҳолатига боғланади. Ҳиротни тарк этгач, шаҳар гўё [...] гулшанни эслатади. Навоийнинг Астрободдан Ҳиротга қайтиб келиш лавҳалари ва Ҳусайн Бойқаро билан суҳбати бир [...] дек туюлади. Шу [...] Бойқаро, на Навоийнинг бирор жиҳатини очишга хизмат қилади.

«Қонли Хуросон»[...] кайфият тасвири Ҳусайн Бойқаро[...] бир қадар фаол[...]штирган. Са[...] Хуросон ма[...]катидаги но[...]тилик, беҳуда қон тўкишлар ак[...] Ҳусайн Бойқаро билан боғ[...]лиқ[...] тасвирлаган. Айниқса, Ҳусайннинг Мўмин Мирзо ўлимидан кейинги Навоий билан учрашуви жонли [...]қан. Шу лавҳа Уйғун ва Иззат Султоннинг «Алишер Навоий» драмасидаги лавҳани такрорламаса-да, Б. Бойқобилов [...]тни маҳоратли [...] муваффақ бўлган. Қолаверса, Мирҳайдарнинг: «Дунё яралмишки [...] жоҳ — азиз, софдил — хор.

Нодонлик [...] бузғун — азиз, оқил — хор» деган гап «Қонли Хуросон»нинг [...] мундарижасини белгилайди.

Тарихий мавзуда асар ёзиш осон, ҳам қийин. [...] томонда[...] ги материал [...] фойдаланиш мумкин [...] томони эса тарихий ма[...] танлаб, унга бадиий ма[...]ра олиш[...]да. Ижодкорнинг маҳорати ҳам шу билан белгиланади. Навоий ҳақида кўплаб романлар [...]зилиши мумкин эди. Лекин мавзуга ҳар қандай ёзувчи [...] қўл уришга журъат этмади. [...]бек домладан сўнг Барот Бойқобиловнинг номини фахр билан тилга олиш мумкин.

Насимхон РАҲМОНОВ,
филология фанлари доктори,
профессор, Ҳамза номидаги Халқаро мукофот совриндори.

• Маданият хабарлари

«МУҲАББАТ ДАФТАРИ»

● Давлат театрларидан узоқда бўлган чекка туманларда бугунги кунда кўплаб халқ театрлари фаолият кўрсатиб, ўзларининг ранг-баранг саҳна асарлари билан ихлосмандларни хушнуд этиб келмоқдалар.

Куни кеча Сурхондарё вилояти Узун тумани халқ театри ижодий жамоаси ўз мухлисларини янги саҳна асари билан хушнуд этди. Драматург Туроб Тўланинг «Муҳаббат дафтари» деб номланган асари асосида саҳналаштирилган спектаклни туман театр шинавандалари қизиқиш билан кутиб олишди. Уни режиссёр Абдуллабек Султонов саҳналаштирган. Спектакль руҳига мос саҳна безакларини рассом Мингтўра Норқобилов ишлаган. Воқеалар ривожига катта ҳисса қўшган мусиқаларни эса Чўпонкул Холов танлаган. Спектаклдаги асосий ролларни ҳаваскор артистлар маҳорат билан талқин этганлар.

«ШАҲРИСАБЗ ТАРОНАЛАРИ»

● Қашқадарё воҳасининг ўзига хос куй ва қўшиқлари, ўлан ва айтишувлари, урф-одатлари ўз аксини топган «Шаҳрисабз тароналари» деб номланган янги дастур мухлислар томонидан қизиқиш билан кутиб олинди.

Шаҳрисабз пиллакашлик фабрикаси қошида ташкил этилган мазкур даста бир неча йилдирки, ўз концерт дастурлари билан нафақат Қашқадарё, балки Республикамизда кўплаб анжуманларда, фестиваль ва кўрик-танловларда қатнашиб, нуфузли ўринларни эгаллаб келмоқда. Мазкур томошани ансамблнинг бадиий раҳбари Ғофуржон Эшонкулов саҳналаштирган. Сценарий муаллифи Собиржон Ёдгоров. Ўзларининг иккинчи истеъдодларини куй ва қўшиқлар, мафтункор рақслар билан намойиш эта олган ҳаваскорлардан томошабинлар мамнун.

Салоҳиддин СИРОЖИДДИНОВ.

ЯНГИ ЙИЛ СОВҒАЛАРИ

Одатда Янги йилга совғалар билан келиш халқимизнинг нияти. Шу бонс кўпгина саноат корхоналари, хўжаликлар ва ташкилотлар байрамга йиллик режаларини бажарган ҳолда, кўплаб даромад қилган ҳолда келишди. Мустақил Ўзбекистонимиз 1993 йилда ҳамма соҳада катта ютуқларга эришди. Янгиянги корхоналар бунёд этилди. Уй-жойлар қуриб битказилиб, аҳолига тортиқ этилди. Халқнинг турмуши секин-аста бўлса ҳам яхшиланиб бормоқда. Бир сўз билан айтганда ушбу йилимиз республикамиз мустақиллигини мустаҳкамлашда муҳим босқич бўлди.

Тошкентдаги йирик корхоналардан бири — «Совпластитал» Ўзбекистон — Италия қўшма корхонаси ҳам янги йилни муносиб меҳнат ютуқлари билан кутиб оляпти. Йиллик режалар ортиғи билан уддаланди. Халқимизга кўплаб кенг истеъмол моллари етказиб берилди. Яқинда корхона жамоаси яна бир хайрли ишга қўл урди. Янги йил арафасида пластмассадан чиройли арчалар, арчани безатиш учун ҳар хил гуллар, эртак қаҳрамонлари — қорбобо ва митти одамчалар тайёрланди. Булар байрам арафасида савдо тармоқларига етказиб берилди.

Одатда бу ерда Янги йил байрамига олдиндан тайёргарлик кўрилади. Шу боис байрамга аталган маҳсулотлар тайёрлайдиган цех йил бўйи тўхтовсиз ишлайди. Аммо ҳозир харидорлар талаби ошгани ҳисобга олиниб, участкадаги ишлар жадаллаштирилди. Янги йилга атаб юз хилга яқин маҳсулот ишлаб чиқарилаётир. Уларнинг ҳаммасини корхонанинг қўли гул рассомлари яратишган. Кириб келаётган йил—ит йили бўлгани учун пастизол — юмшоқ пластикадан бир неча турдаги кучукчалар ишлаб чиқарилаётир.

Тошкентликлар бу маҳсулотларни метронинг «Чилонзор», Ғафур Ғулом бекатлари яқинидаги фирма дўконларидан харид қилишлари мумкин. Бу дўконларда декабрнинг бошиданоқ маҳсулотлар 30 фоиз арзонлаштирилган нархда сотилмоқда. «Совпластитал» маҳсулотлари корхонанинг Москвадаги фирма дўконига ҳам жўнатилди.

Суратларда: 1. «Совпластитал» корхонасида тайёрланган янги йил мўъжизалари. 2. Корхонанинг фирма дўконида. 3. Моҳир рассом Манзура Аҳмаджонова Янги йил учун тайёрланган маҳсулотларни безамоқда.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ (ЎзА) олган суратлар.

«ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ»

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КЕНГАШИ

Бош муҳаррир: Азим СУЮН.

Таҳрир ҳайъати: Абдулла ОРИПОВ, Абдулҳафиз ЖАЛОЛОВ, Азиз НОСИРОВ, Аслиддин БОЛИЕВ (масъул котиб), Зиёд ДАВРОНОВ, Ислом ШОҒУЛОМОВ, Каримжон РИХСИЕВ, Миршароф МУҲСИМОВ, Олимжон НАЗАРОВ, Тўхтамурод ТОШЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Осиё бозори» иловаси учун масъул), Шоқосим ШОИСЛОМОВ, Шуҳрат ЖАББОРОВ (бош муҳаррир ўринбосари).

Мафкура ишлари ва партия ҳаёти бўлими — 33-21-43.
Иқтисодиёт бўлими — 33-47-80, 32-54-27.
Парламент фаолияти ва ҳуқуқ бўлими — 33-54-55, 32-26-70.
Адабиёт, фан ва маданият бўлими — 33-07-20, 32-57-19.
Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-11-49, 33-76-04.
Ахборот ва спорт бўлими — 33-12-56, 32-55-16.
Тижорат, эълонлар — «Осиё бозори» редакцияси — 33-41-89, 32-55-70, 33-38-55, 32-54-12.
Шароф Рашидов фонди — 33-34-69, 33-20-36.
Қабулхона — 33-65-45, 32-55-15.

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ
Андижонда — 4-48-85; Бухорода — 3-96-12; Гулистонда — 2-26-22; Жиззахда — 3-46-24; Навоийда — 3-74-76; Наманганда — 6-43-43;
Нукусда — 4,44-[...]; Қаршида — 3-25[...]; Қумқўрғонда — [...]; Самарқандда — [...]; Урганчда — 6-7[...]; Фарғонада — [...]

● Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000120.
Газета офсет усулида А—2 форматида босилади. Ҳажми 3 босма табоқ.
Босишга топшириш вақти — 21.00.
Г—687. Т. 22095. топширилди—23.30.
Навбатчилар: К. РИХСИЕВ, Р. ШОДИЕВ.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили «БуюкТурон» кўчаси 41-уй.

Ислоҳот— иқтисодиётнинг муҳим [...]

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 53-моддасида «...Ўзбекистон иқтисодиётининг негизини хилма-хил шакллардаги мулк ташкил этади. Давлат... барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқийлигини ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баравар муҳофаза этилишини кафолатлайди» — дейилади. Бинобарин, Республикамиз аҳолисининг 60 фоиздан ортиқроғи қишлоқ жойларида яшайди, меҳнатга яроқли аҳолининг ярми эса аграр секторда ишлайди. Халқ хўжалигида ишлаб чиқариладиган маҳсулотларнинг тўртдан уч қисми ва миллий даромадларнинг 40 фоизини ҳам қишлоқ хўжалиги беради. Шунинг учун қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, унинг барқарорлигини таъминлашга биринчи даражали, ўта муҳим вазифа сифатида эътибор берилмоқда. «Иқтисодий ўзгаришларимизнинг ғоят муҳим бўғини, — деди И. Каримов Ўзбекистон Олий Кенгаши XIII сессиясида сўзлаган нутқида, — қишлоқ хўжалигида ислоҳотлар ўтказишдир».

Ҳозирги вақтда мустақил республикамиз қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишнинг заруриятлари асосан тармоқни таназзулга олиб келган қатор сабабларни бартараф этишдан иборатдир. Иқтисодий таназзул **биринчидан,** қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг фақат бир мақсад йўлида ташкил этилиши — асосан хомашё етказиб беришга ва пахта яккаҳокимлиги; **иккинчидан,** тармоқда хўжалик юритишнинг фақат давлат хўжалиги ва жамоа хўжалиги тизимигина амал қилиши; **учинчидан,** мулкчиликнинг фақат давлат ва жамоа шаклларига асосий эътибор қаратилганлиги, бошқа мулк шаклларига, жумладан, хусусий ва шахсий мулк кенг жорий этилмагани; **тўртинчидан,** ишлаб чиқаришда асосий восита ҳисобланган ер ва сувдан ноқилона, илмий хулосаларни эътиборга олмасдан, табиат ва жамиятнинг умум тараққиёт қонунларини, экологик талабларини қўпол суратда бузиб, хўжасизларча фойдаланиш; ва ниҳоят, **бешинчидан,** қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг охирги натижаларидан, яъни, манфаатдорлик ҳуқуқи айрим бюрократик раҳбарлар айби билан камситилгани ёки мутлақо топталгани оқибатида ишлаб чиқарувчиларнинг тадбиркорликка, яратувчиликка бефарқлиги, ишлаб чиқариш жараёнидан ўзини четга тортиш ҳолатларининг юзага келиши билан янада чуқурлашиб кетди. Афсуски, совет ҳокимияти йилларида ушбу салбий ҳолатларни тартибга солишга қаратилган аграр қонунлар бунинг уддасидан чиқолмади. Оқибатда аҳвол бутунлай ўзгариб, бошқарув тизими бузилди.

Ўзбекистон ўз мустақиллик йўлини танлагач, ижтимоий-сиёсий тузумда туб ўзгаришлар рўй берди. Бозор иқтисодиёти муносабатларига ўтиш, хўжалик юритишнинг ҳамда мулкчиликнинг турли-туман шакллари кенг жорий қилинмоқда, қишлоқ хўжалигини бошқаришнинг маъмурий бошқариш усулидан иқтисодий ўз-ўзини бошқариш усулларига ўтилмоқда. Моҳиятига кўра инқилобий ўзгаришга тенг бўлган ушбу жараёнлар, албатта ўз қонуний асосларига эга бўлиши, етарли даражада ҳуқуқий тартибга солинишини талаб этди. [...]

ХЎЖАЛИК Т[...] ҚОНУ[...]

Демак, ҳозирги кунда аграр ҳуқуқнинг асосий вазифаси қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотни тўла амалга ошириш, тармоқда бозор иқтисодиёти муносабатларини тўла қарор топтириш, хусусийлаштиришни амалга ошириш, эркин хўжалик юритиш ва айирбошлашни таъмин этиш, табиий ва моддий ресурслардан оқилона, экологик талаблар асосида фойдаланишни таъминлаш, умуман қишлоқ хўжалигини бундан кейинги тараққиётини белгилаб берадиган барча масалаларни тўғри ва ҳар томонлама тартибга солишдан иборат бўлиши керак.

Айтиш мумкинки, бу борада Республикамизда мақсадга мувофиқ ишлар амалга оширилмоқда. Қишлоқ хўжалигини бозор иқтисодиёти тизими асосида ривожлантиришнинг режали дастури мавжуд бўлиб, у республика Олий Кенгаши томонидан қабул қилинган бир қатор янги қонунлар билан кафолатланган. Чунончи, қишлоқ хўжалиги тараққиётининг бундан кейинги асосий истиқболини белгилаб берувчи қуйидаги қонун, фармон [...]

• Ўзбек тили[...]

КЕРАКЛИ ДАРСЛ[...]

Ўзбек тилига давлат мақоми берилганига ҳам бешинчи йил кетмоқда. Бу даврда қонунда белгиланган талаб ва қоидалар секин-аста бўлса-да, баҳоли қудрат бажарилмоқда. Бу, айниқса, давлат тилини ўқитиш борасида қилинаётган саъй-ҳаракатлар жараёнида намоён бўлади. Бироқ, таълим рус тилида олиб борилаётган ўқув юртларида давлат тилини ўқитиш ҳали талаб даражасида эмаслиги ҳеч кимга сир эмас.

Бунинг қатор сабаблари бор. Биринчидан, оврўполикларга ўзбек тилини методик жиҳатдан талаблар даражасида машғулот олиб бориб ўргатувчи кадрлар етарли эмас. Иккинчидан, давлат тилини ҳаётга жорий қилиш юзасидан чиқарилган қонун талаблари негизида бошқа миллат вакилларига ўзбек тилини ўргатиш, айниқса, олий таълим тизимида бу ишни амалга ошириш учун махсус дастурлар ва улар асосида битилган мукаммал дарсликлар деярли йўқ.

Назаримда, тилшунослик даги мазкур муаммолар эътиборга олиниб, таниқли тилшунос олимлар Ҳайдарали Узоқов, Ўлмас Мирзакаримова, Рихсиёр Саидовалар нофилологик олий ўқув юртларининг таълим рус тилида олиб бориладиган гуруҳлари I—II курс талабалари учун «Ўзбек тили амалиёти» дарслигини яратишиб, ўта долзарб ишга қўл уришган. Агар таъбир жоиз бўлса, ушбу дарслик маз[...]

• Хотира

Бу дунёнинг кўприклари кўп. Катта-кичик. Кенг-тор. Ёғочли-бетонли. Бири ўн йилга етиб-етмай қулайди, бири юз йил, яна бири эса...

Тўхтанг, мен сизга бу фоний дунёдан қирчиллама 43 ёшида ўтиб кетган бир дарё одам ҳақида ҳикоя қилмоқчи эдим. Кўприк ҳақидами!.. Э. нимасини айтасиз, у киши кўприкчи [...], йўлчи эди...

[...]шқадарёга борганмизда. Агар поездда кетган [...]нгиз шундоқ Қарши [...]рига кираверишда (Қашқадарёдан ўтгач) [...] узун кўприкка [...] тушади. Кўрмай [...]из. Кўплар «бу кўп[...]ойипов бова қурдир[...] юради. Кеча эшит[...]раҳматли Орифхон [...] укаси Жавлон ака [...]лдилар: «Қаршидаги ка[...] кўприк битгунича акам ҳар куни шу ёқда эдилар. Тошкентга чақириб қолишса хавотир ила қурувчиларга «яна иш тўхтаб қолмасин!» деб қаттиқ тайинлаб қайтар экан...»

Орифхон ТОШХЎЖАЕВнинг қисқача таржимаи ҳоли:

1933 йили Тошкентда таваллуд топган. Ўрта Осиё политехника институтини тугатган. Мутахассислиги инженер-механиклик. Учинчи автопаркда бош муҳандис, 48-юк ташиш автобазасида директор, Сирдарё вилоят автотрестида бош муҳандис, Марказқўмда инструктор, «Ўзмостстрой» трестида бошлиқ бўлиб ишлаган.

Хотиралар... Одамзот ўтиб кетаверар экан. Унинг ортидан қоладиган бойликлари— фарзандлари ва эслашга арзигулик нурли хотиралар, дармонли йўқловлар.

ЖАВЛОН аканинг ҳикояси:

— Акамнинг иккита исми бор эди. Бири Орифхон, бири Дилшод. Отамиз раҳматли оғайнилари билан доим бир-бирларига ҳазил-ҳузул қилишаркан. Дўстларининг ҳаммасида қиз фарзандлар бўлиб, ўзларича ният қилиб ким ўғил кўрса, дилимиз шод бўлиб юрсин, деса Дилшод қўйсин дейишаркан. Ниҳоят, бизнинг оилада ўғил туғилибди. Жўралари хурсанд бўлиб ҳалиги исмни айтишибди. Бувим бўлсалар аввалдан «болам ўғил кўрсанг Орифхон қозидай бўлиб юрсин, исмини Орифхон қўй», дер эканлар. Охири, дадамиз бувимнинг сазалари ўлмасин, деб гувоҳномага Орифхон ёздирган эканлару, кўча-кўйда Дилшод, дейишаркан.

Бир воқеа эсимда: акам кеннойим билан дам олиш учун Ялтага кетди. Бир куни қайтиб келди. Таътиллари тугашига ҳали бор эди. Нима гап, нега тез қайтдингиз? — десам, кулимсираб «Қўйлиқдаги кўприкдан кўнглим тинчимади-да, Жавлон» деди.

Аёли, Саноат опанинг хотиралари:

Жуда шўх, ҳазилкаш эди. Биринчи қизимиз Донохон туғилганида шеър ёзиб киритганлари эсимда. Ҳалол, пок яшади. [...]